

Riksdagens protokoll

2010/11:81

Fredagen den 1 april

Kl. 09.00 – 15.21

Protokoll
2010/11:81

1 § Anmälan om sammansatt utrikes- och försvarsutskott

Från sammansatta utrikes- och försvarsutskottet hade följande promemoria inkommit:

Sammansatt utrikes- och försvarsutskott

1 bil.

Utrikesutskottet och försvarsutskottet har jämlikt riksdagsordningen 4 kap. 8 § i separata beslut den 31 mars 2011 överenskommit att genom deputerade i sammansatt utskott gemensamt bereda propositionen 2010/11:111 *Svenskt deltagande i den internationella militära insatsen i Libyen*.

Till deputerade och suppleanter i det sammansatta utskottet har utsetts de i bifogade förteckning upptagna riksdagsledamöterna.

Det sammansatta utskottet, som benämns Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet (UFöU), har vid konstituerande sammanträde den 31 mars 2011 utsett följande presidium:

Urban Ahlin (S), ordförande

Cecilia Widegren (M), vice ordförande

Stockholm den 31 mars 2011

Martin Brothén

Kanslichef utrikesutskottet

Ingemar Wahlberg

Kanslichef försvarsutskottet

Bilagan hade följande lydelse:

Ledamöter och suppleanter i sammansatta utrikes- och försvarsutskottet (UFöU)

Ur utrikesutskottet

Ledamöter

Karin Enström (M)

Urban Ahlin (S)

Carina Hägg (S)

Christian Holm (M)

Carin Runeson (S)

Kerstin Lundgren (C)

Bodil Ceballos (MP)
Désirée Pethrus (KD)
Hans Linde (V)

Suppleanter

Kent Härstedt (S)
Fredrik Malm (FP)
Olle Thorell (S)
Kenneth G Forslund (S)
Ulrik Nilsson (M)
Elisabeth Björnsdotter Rahm (M)
Marietta de Pourbaix-Lundin (M)
Stellan Bojerud (SD)

Ur försvarsutskottet

Ledamöter

Cecilia Widegren (M)
Åsa Lindestam (S)
Annicka Engblom (M)
Peter Jeppsson (S)
Anders Hansson (M)
Eva Sonidsson (S)
Allan Widman (FP)
Mikael Jansson (SD)

Suppleanter

Clas-Göran Carlsson (S)
Staffan Danielsson (C)
Anna-Lena Sörenson (S)
Johan Forssell (M)
Peter Rådberg (MP)
Mikael Oscarsson (KD)
Torbjörn Björlund (V)
Stefan Caplan (M)
Roza Güclü Hedin (S)

Promemorian lades till handlingarna.

*Svenskt deltagande
i den internationella
militära insatsen
i Libyen*

2 § Svenskt deltagande i den internationella militära insatsen i Libyen

Föredrogs
sammansatta utrikes- och försvarsutskottets betänkande 2010/11:UFöU3
Svenskt deltagande i den internationella militära insatsen i Libyen (prop.
2010/11:111).

Kammaren biföll utskottets förslag att ärendet fick avgöras efter endast *en* bordläggning.

Anf. 1 MIKAEL JANSSON (SD):

Fru talman! Jag yrkar bifall till Sverigedemokraternas reservation.

Regeringen har i en proposition till riksdagen begärt att få skicka åtta JAS Gripen till Libyen för att under Natokommando hjälpa till att upprätthålla säkerhetsrådets flygförbud. Det goda syftet är att skydda civilbefolkningen undan de inbördes striderna.

Mot det goda syftet har jag inget att invända. Jag har heller inget att invända mot möjligheten att lyckas med den primära uppgiften att patrullera en ruta av Libyens luftrum. Få tror annat än att det svenska flygvapnet är moget att lösa den tilldelade uppgiften. JAS Gripen är inte prövat i strid men står sig bra i internationella övningar, vilket också våra piloter gör. Vår stridsförmåga är där. Men vi äger också något annat – en vilja att respektera dem som vi ska hjälpa.

Nationer och folk som utsätts för intervention med bringande av fred och säkerhet som motiv måste behandlas med respekt och förståelse. Vi måste kunna se förloppet även med deras glasögon. All svensk militär utomlands är genomsyrad av denna seriösa och viktiga syn.

Jag har själv haft möjlighet att besöka den svenska truppen i Afghanistan och blev där djupt imponerad av hur genomtänkt och smart vår militär agerade. Tanken är där från början till slut att afghanerna själva ska växa in i rollen att lösa sin egen säkerhet. Varje svensk soldat i ISAF jobbar för detta mål, men segern i Afghanistan måste i slutändan bli en civil seger.

Den internationella insatsen i Afghanistan har varit enorm. Men den sanna och bestående segern beror på om demokrati och rättsväsen kan uppstå. Hur det ska gå i Afghanistan vet vi inte än.

Libyen är en annan nöt att knäcka. Där är den internationella insatsen i sin början. Den svenska militären meddelar klokt att våld utöver uppgiften ska undvikas i flyginsatsen i Libyen. Om svenska plan beskjuts från marken ska de om möjligt vika undan och endast om det är absolut nödvändigt i försvarsstrid slå mot angriparen på marken.

Med detta sagt om den kloka svenska militära strategin måste jag säga att min syn på USA:s internationella insatser är en helt annan. USA har en övertro på att det går att bomba fram det man vill. I den andan har vi sett Natos flygstridskrafter verka i Libyen mot markmål tillhörande den ena sidan i konflikten. Ett stort antal tomahawkrobotar har också avfyrats med motsvarande effekt. Så ser Natos insatser i Libyen ut för tillfället.

Utskottets förslag, som vi sverigedemokrater har reserverat oss mot, vilar på föreställningen att Sverige kan delta i Natos insats utan att göras ansvarig för markangreppen. Vi anser att detta synsätt är omöjligt.

Natos insats är en helhet vari vi kommer att ingå. Sköter vi patrullering i luften frigör vi resurser för andra att beskjuta markmål.

Fru talman! Är vi redo att ta fullt ansvar för Natoinsatsen i Libyen? Röstar vi för utskottets förslag har vi axlat detta ansvar.

Det är omöjligt att diskutera konflikten i Libyen utan att åtminstone som hastigast beröra regionens historia. Som vi kan se är ju rebellerna baserade i den östra delen av landet medan Gaddafi verkar ha sina baser och sitt stöd i den västra delen. Detta går tillbaka på den historiska utvecklingen av Libyen som land.

Ursprungligen var Libyen länge uppdelat i två tre regioner som styrdes av Osmanska riket och blev inte ett land innan det fascistiska Italien slog ihop hela landet till en italiensk koloni 1934. Efter andra världskriget delades Libyen kortvarigt igen, innan det nuvarande Libyen bildades.

Poängen här är att Libyen är ett land med regioner som har en lång historia av att verka separat. Muammar Gaddafi själv har sitt ursprung i Tripolitanien, som västra Libyen egentligen heter, och när han gjorde sin militärkupp på 60-talet gjorde han den mot kung Idris, som hade sitt stöd i Cyrenaika, vilket är det verkliga namnet på östra Libyen. Den gamla kungens klan har fortfarande visst stöd i Cyrenaika, och den flagga som rebellerna använder sig av är det gamla kungadömet flagga.

Detta leder oss fram till slutsatsen att det tråkigt nog finns dåliga förutsättningar för en fredlig utveckling för alla libyer eftersom det är långt ifrån säkert att alla ens känner sig lojala mot staten Libyen. I själva verket är Libyen ett land som präglas av komplicerade lojaliteter mot klanhövdingar av olika slag och minnen av gamla konflikter mellan kungadömet och kuppmakaren Gaddafi. Detta återspeglas också i rebellernas sammansättning.

På rebellernas sida trängs en blandning av avhoppade Gaddafisupportrar, deserterade militärer och klanhövdingar som sett sin chans till inflytande. Där finns förvisso en del genuina demokratiaktivister men också grupperingar av islamistiska libyer som har slagits mot USA i såväl Afghanistan som Irak. Därför måste man ställa sig frågan: Vilka är det egentligen vi hjälper i Libyen?

Det är oerhört naivt att tro att det är så enkelt som att striden står mellan gott och ont, mellan den nattsvarte skurken Gaddafi och ljusets ridarvakt på rebellernas sida. Så enkelt är det aldrig.

Man ska inte förutsätta att en lyckosam utveckling automatiskt skulle materialisera sig även om Gaddafi skulle avgå i denna stund. Även om rebellernas sida skulle bilda regering omedelbart skulle problemen inte sluta där. Strider mellan olika klangrupper skulle fortsätta. Rebellernas sida har inte egentlig kontroll över sina stridande, och stora mängder vapen från de tömda vapenförråden är nu i omlopp. Är det någon som tror att de gamla al-Qaidakämparna på rebellernas sida bara kommer att gå till förråden och lägga tillbaka dem?

Svaret på frågan är att vi inte vet. Ingen vet vad som kommer att bli resultatet av det pågående inbördeskriget eller vem och vilka som kommer att bli de styrande i landet, men en sak är säker: Libyen kommer att lida under lång tid framöver.

Fru talman! Vad har vi för rätt att tillsammans med Nato ta ställning i ett inbördeskrig genom ensidigt bombardemang? Ryssland, Kina och Tyskland lade ned sina röster i säkerhetsrådet angående flygförbudet. Vad vet vi som inte Ryssland, Kina och Tyskland vet om situationen?

Tanken är att libyerna ska sköta sig själva efter flygbombningarna, och någon ockupationsstyrka ska inte föras in för att stabilisera och säkra landet. USA vill inte eller har inte råd.

Med allt detta sagt vill jag poängtera att Sverigedemokraterna inte i princip är mot fredsbevarande eller fredsskapande insatser.

Vi vill däremot peka på två saker:

1. Våra resurser att hjälpa såväl militärt som humanitärt är begränsade. Vi måste alltså prioritera rätt insatser där behovet är stort och där vi verkligen kan hjälpa.
2. Vi måste ha en civil syn på läget och hur det ska kunna stabiliseras efter en militär fredsskapande insats.

I fallet Libyen finns ingen tydlig civil målbild. Rebelsidan, som beskrivs som bättre än den fallande regimen, har ingen vald ledning eller programförklaring.

Beslut om militära insatser är tunga och irreversibla. Jag kan därför förstå att utrikesminister Carl Bildt inte ville ta ställning snabbt eller spontant när Libyenkrisen först växte fram. Kanske var det utrikesministerns klokaste ord när utrikesministern talade om att inte stödja den ena eller den andra.

Fru talman! Utvecklingen är att vi följer EU och snart Nato förutsättningslöst.

Anf. 2 URBAN AHLIN (S):

Fru talman! Låt mig få börja med att yrka bifall till förslaget i det sammansatta utrikes- och försvarskommitténs betänkande om deltagande i den internationella insatsen i Libyen.

Jag vill också påminna riksdagen om att det är Sveriges riksdag som fattar besluten när vi skickar svenska soldater till internationella insatser. Det är unikt att det är på det sättet. I de flesta andra länder i världen är det en regering som fattar beslutet att skicka ut soldater. Det betyder att ansvaret ligger på oss riksdagsledamöter att noggrant och nogsamt gå igenom förutsättningarna och villkoren innan vi sänder ut soldaterna. Det är oss det åligger.

Det är bra att vi har en sådan ordning i Sverige. Jag vill inte komma till en sådan situation där en regering med en knapp majoritet i denna kammare skickar ut svenska soldater i omvärlden, och jag vill inte ha en situation där en knapp majoritet i denna kammare skickar ut soldater i omvärlden. Därför finns ett intresse från både oppositionens sida och regeringens sida att hitta en gemensam standpunkt och på det sättet ha ett brett stöd för de kvinnor och män som vi skickar ut i internationella insatser.

Det är exakt det vi har nått. I en diskussion och en förhandling mellan regeringen och oppositionen har vi kommit fram till denna proposition och detta betänkande där vi med en oerhört stor majoritet i Sveriges riksdag är beredda att bidra till att skydda civila i Libyen. Vi ska känna tacksamhet och stolthet över de svenska kvinnor och män som är beredda att göra en internationell insats i världen för att skydda civila människor. Det är värt att påminnas om en dag som denna när vi som har ansvaret för att skicka ut dessa kvinnor och män i farliga uppdrag fattar beslutet.

För några veckor sedan hukade Benghazi's befolkning under hotet från Gaddafi om massiv vedergällning. Kackerlackorna skulle krossas, och pansarkolonnerna var på väg mot Benghazi. Hela världen såg och förstod: Här står vi inför ett blodbad. En galen diktator är beredd att använda sitt flygvapen, sin militär och sina elitförband för att krossa sin civilbefolkning. Vi var många som höll andan och hoppades att Förenta

nationernas säkerhetsråd skulle kunna samla sig för att fatta ett beslut. Det gjorde det.

Jag vill i denna kammare sända en tacksamhet till Kina och Ryssland som avstod i säkerhetsrådet för att låta en säkerhetsresolution gå igenom som hindrade ett blodbad på människorna i Benghazi. Det är ett kvalitativt steg i folkrätten att Förenta nationernas säkerhetsråd på detta sätt ingriper när civila hotas av landets egen regim. Det är det vi brukar tala om som ansvar att skydda.

I denna kammare har det funnits ett otroligt starkt stöd för att Förenta nationerna ska gå i den riktningen och inte bara bry sig om staters säkerhet utan om individers säkerhet. Det var just det som Förenta nationernas säkerhetsråd gjorde när man utvecklade folkrätten och nu såg till att vi kan agera för att stoppa en massaker på civila. Det är oerhört positivt att det har skett.

Det var naturligtvis oerhört positivt att slakten på civila i Benghazi stoppades även om klockan var en minut i tolv.

FN har antagit en resolution som innehåller tre delar, nämligen

1. vapenembargo, att se till att inga vapen levereras in till Libyen
2. skydd av civila
3. upprätthållande av en flygförbudszon över området.

Vi har i en diskussion med regeringen kommit fram till att vi ska vara med i den del som handlar om en flygförbudszon. Vi socialdemokrater krävde för flera veckor sedan att Sverige skulle vara aktivt pådrivande i den internationella debatten och pressa på Förenta nationerna om behovet av en flygförbudszon. Vi såg det uppenbara hotet från Gaddafi att han var beredd att begå våld mot sin egen befolkning.

Det är bra att vi har kommit dit. Vi ställer upp i Sverige när FN kallar för att skydda civila. Det är en svensk tradition. Jag hörde den föregående talaren här tala om att vi inte borde lägga oss i detta. Det är tämligen osvenskt. I Sverige har vi en tradition av att när Förenta nationerna samlar sig och ber medlemsstaterna om hjälp för att skydda människor i nöd i världen är Sverige ett av de länder som ställer sig först i kön. Vi är beredda att bidra. Den hållning som föregående talare hade är tämligen osvensk.

Det har varit en diskussion i medierna efter att propositionen blev känd om de begränsningar som finns i den svenska insatsen. Vi säger att planen inte ska få angripa markmål. Låt mig förklara varför jag tycker att det är lämpligt att vi har ett sådant förbehåll i den här insatsen.

Jag tror att alla och envar förstår vilket trubbigt instrument det är att agera flygvapen. Sker någonting felaktigt får det oerhörda konsekvenser. Frågan är: Är vi ledamöter här beredda att ta den risken och lägga det ansvaret i händerna på piloterna? Vi vet inte hur alla målen ser ut. Vi vet att vi har att göra med en diktator av Gaddafis kaliber som är beredd att gå väldigt långt för att ändra den internationella opinionen.

Det är det absolut viktigaste argumentet för oss. Men det finns ett till. Det är det jag sade. Jag är oerhört tacksam över att Förenta nationerna har tagit detta kvalitativa steg och utvecklat folkrätten till ansvar att skydda. Det har inte varit ett lätt beslut för Kina och Ryssland som i alla andra tidigare fall har påtalat att detta är interna angelägenheter som

omvärlden inte ska lägga sig i. Men de avstod den här gången. De lät en stark resolution passera som gör att omvärlden har rätt att agera.

Jag menar att det är oerhört väsentligt att vi håller oss inom det mandat som Förenta nationerna har slagit fast. Det vore förödande för framtiden om säkerhetsrådets permanenta medlemmar känner att mandatet utnyttjades till mer än vad mandatet gav mandat till. Vi ska ärligt talat våga säga att en del av de bombningar som i dag pågår tangerar vad FN-mandatet ger tillstånd till.

Det handlade om att ge skydd till civila som står under hot. En del av de bombningar som jag ser i dag är jag lite tveksam till om de verkligen utgör ett direkt hot mot civila. Jag menar att det är smartare av Sverige att ställa sig ordentligt inom FN-mandatet och inte äventyra det. Vi vill inte ha en situation där Kina och Ryssland i framtiden när något liknande händer säger: Förra gången vi släppte igenom en FN-resolution utnyttjade Nato, västvärlden och EU det för att göra någonting som vi inte ville.

Det är rimligt att vi har satt ett förbehåll: Inga attacker på markmål. Flygvapen är ett väldigt trubbigt instrument, och det kan få oerhörda konsekvenser. Vi slår vakt om FN-mandatet och är glada över att FN har tagit ett kvalitativt steg för att utveckla folkrätten.

Anders Fogh Rasmussen, Natos generalsekreterare, var här i går och var väldigt tydlig med vad insatsen handlar om. Det handlar inte om att vi ska beväpna någon sida. Det handlar om att vi ska se till att det inte blir någon beväpning, det vill säga att vapenembargot ska upprätthållas. Det handlar inte om att skydda civila på den ena eller den andra sidan, utan det handlar om att skydda civila. Det är exakt vad det går ut på. Om det är så att det är Gaddafitrogna som begår övergrepp på civila ska omvärlden reagera. Om det är rebellerna som begår övergrepp på civila ska omvärlden också reagera. Det är vad FN-mandatet handlar om.

Detta är naturligtvis ingen lätt situation och inget lätt beslut för oss att fatta. Det finns inte en militär lösning på situationen i Libyen. Det måste självklart komma fram en politisk dialog. Det måste vara libyerna själva som bestämmer sig för hur de vill utveckla sitt samhälle. Dit är det långt. Det vi nu borde fokusera på är att se till att stridigheterna upphör och få i gång en politisk dialog och få in det humanitära biståndet, vilket är oerhört svårt när situationen ser ut som den gör. Men det måste in.

Carl Bildt har mycket riktigt pekat på detta vid Londonkonferensen. 75 procent av all mat som finns i Libyen är importerad. Människor i Misrata lever just nu under enormt svåra förhållanden, där ingen hjälp kommer in. Vi måste fokusera på att få in det humanitära stödet.

Den europeiska unionen måste fundera långsiktigt på hur vår relation till Nordafrika ska vara. Alltför länge har den präglats av den kontraproduktiva politiken, det vill säga att vi stöder stabiliteten och dessa diktatorer därför att de hjälper oss med att stoppa flyktingströmmar och med att bekämpa islamistiska extremister.

Detta har inte varit en långsiktig lösning. Vad Europeiska unionen måste förstå är att Medelhavet är vårt Rio Grande, där människor i rangliga båtar tar sig från fattigdom och hopplöshet i norra Afrika till Europa. De dör på vägen och sköljs upp på Kanarieöarnas stränder.

EU är inte långsiktigt hållbart med en sådan välfärds-klyfta till våra grannländer söder om Europeiska unionen. För att komma till rätta med

det handlar det inte om Frontex, kustbevakningar och höga stängsel. Det handlar om att få en social och ekonomisk utveckling i norra Afrika. Och hur gör vi det, då? Vi gör det genom att uppfylla de löften som vi redan har gett om frihandelsområden. Vi gör det genom att se till att reformera vår jordbrukspolitik, där vi slutar med exportsubventioner och import hinder och låter deras bönder exportera sina varor till oss. Vi gör det genom att ändra vår handelspolitik så att det blir en rättvis handel där de har möjlighet att konkurrera på lika villkor med oss.

Det är det enda sättet att få till en social och ekonomisk utveckling som i längden kommer att vara fruktbar för oss och fruktbar för det nordafrikanska folket. Det finns inte någon militär lösning på den situation vi ser nu, utan det krävs en mer rättvis politik i världen.

Anf. 3 CECILIA WIDEGREN (M):

Fru talman! Moderaterna och alliansregeringen välkomnar den breda uppslutning som finns här inne i Sveriges riksdag kring det beslut som vi ska fatta om ett par timmar. Det ger särskilt stor legitimitet till beslutet och en otroligt tydlig signal till de män och kvinnor som tar på sig uppgiften att utföra uppdraget. Det är en signal som de får från svenska folket via oss valda ledamöter av Sveriges riksdag – ett fullt stöd. Och det spelar roll.

För några veckor sedan var jag tillsammans med representanter från alla riksdagens partier på plats i Afghanistan och samtalade med våra svenska soldater där. Det är kvinnor och män som har valt att riskera sina liv för att säkra andras fred och säkerhet. I deras ögon betyder de breda politiska uppgörelserna gällande insatser som deras och den som nu påbörjas i Libyen väldigt mycket – inte bara för dem själva utan självfallet också för deras familjer, deras anhöriga och de samhällen som de kommer ifrån.

Fru talman! Jag yrkar bifall till propositionen och till utskottets förslag i betänkandet i dess helhet.

Fru talman! Riksdagen har i dag att besluta om att sända ytterligare svenska män och kvinnor för att främja fred och säkerhet och för att skydda medmänniskor som utsätts för våld och övergrepp. Beslut som dessa är bland de mest betydelsefulla och svåraste som vi har att fatta i riksdagen.

Jag vill börja med att understryka vår uppskattning för det som våra svenska soldater, officerare och även civila på plats gör varje dag. De tar en risk när de bidrar till andras fred och säkerhet i Afghanistan, i Kosovo, nu också i Libyen och på många andra platser där vi befinner oss. Vi här hemma har all anledning att vara stolta, som Urban Ahlin sade.

Fru talman! Alla kan nu bevittna kampen för demokratins möjligheter i Nordafrika, denna kamp som ges ett ansikte av kämpande och flyende människor från till exempel Libyen. Det är en historisk utveckling som vi bevittnar och en utveckling som har ett högt pris i form av död och lidande. I Libyen ser vi en alltmer desperat regim som i stället för att värna sin befolkning våldför sig på civila människor med till synes urskillningslöst våld. Sverige kan inte stå passivt inför detta.

Fru talman! Sverige har ett ansvar för att bidra till fred och säkerhet i vår omvärld. Sverige har också ett ansvar för att skydda människor som hotas. När FN beslutar att ingripa och när vi har förmåga att göra det ska

vi ställa upp. Ett verktyg som nu gör detta möjligt är den nordiska snabbinsatsstyrkan, NBG, som just nu står till EU:s förfogande under svensk ledning. Detta är en förmåga som Sverige har byggt upp under en längre tid och en förmåga som till del nu kommer att användas via den flygenhet som främst utgår från Kallinge i Blekinge. I dag kommer vi att fatta beslut om att skicka i väg denna styrka.

Den nordiska snabbinsatsstyrka som Sverige nu leder har gjort detta möjligt. Sverige tar sitt ansvar genom Försvarsmaktens pågående militära insatser. Sverige tar sitt ansvar också genom ett omfattande utvecklings- och biståndsprogram. Sverige tar genom att fatta detta beslut även sitt ansvar för Libyen och Libyens befolkning.

Fru talman! Sverige har redan bidragit med flyginsatser i Libyen, bland annat genom Herculesplan från Sätenäs i Västergötland som har varit nere och evakuerat svenskar. Det handlar också om akuta humanitära insatser för att hjälpa människor att fly från Libyen. Senast nu i veckan var man ett stöd för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap när man flög in kontorsmoduler som ska vara till för uppbyggnaden av kommande räddningsinsatser.

Fru talman! Sverige är inte neutralt. Vi är för demokrati och vi är mot diktatur. Vi är för mänskliga rättigheter och vi är mot förtryck.

Det svenska militära bidraget ska bestå av en styrka om högst åtta stridsflygplan av typen JAS 39 Gripen som aktivt deltar i insatsen. Det gäller också ett transportflygplan av modell Hercules med lufttankningsförmåga samt spanings- och stödresurser. Utöver detta kommer stabsofficerare att placeras på plats på olika nivåer som är relevanta i Natos organisation. Det svenska bidraget kommer att uppgå till 130 personer – högst 250 totalt – i längst tre månader med insats i två månader.

Fru talman! Det är av vikt att betona att grunden för insatsen är FN:s resolution 1973. Där uppmanar Förenta nationerna medlemsstaterna att bistå med alla nödvändiga medel när det gäller att skydda civila i Libyen och att inrätta och upprätthålla en flygförbudszon över Libyen. Ledningen av operationen blev klar och verkställdes i går. Det är Nato som leder. Nu vet vi vem som leder.

Efter överläggningar med oppositionen har vi enats om att begränsa den svenska insatsen till att tillsammans med andra upprätthålla flygförbuds zonen över Libyen. Det innebär i realiteten att den svenska insatsen inte kommer att tillåtas medverka i stridsinsatser mot mål på marken.

Fru talman! Debatten om Sveriges engagemang i Libyen har ensidigt kommit att fokusera på de militära insatserna och förmågan från flygvapnet. Därför är det viktigt att betona också det humanitära stöd som Sverige bidrar med. Jag har redan nämnt transportflyget. Det handlar även om Sidas insatser med omkring 50 miljoner kronor för humanitär hjälp. Vi ger också ett stöd via andra viktiga FN-organ till Libyen, i och utanför Libyen.

Sveriges och det internationella samfundets gemensamma insatser för att skydda den libyska befolkningen är på intet sätt en lösning på konflikten i landet. En förutsättning för att fred och demokrati ska utvecklas är en politisk process. EU och Sverige ska självfallet göra vad vi kan för att stödja en sådan process, men grunden för en sådan är det libyska folket.

Avslutningsvis, fru talman: Det riksdagen beslutar om i dag är historiskt för Sverige. En mycket bred överenskommelse och uppgörelse har

gjorts i riksdagen. Det är också första gången Sverige kommer att göra en insats internationellt med svenskt stridsflyg i form av JAS 39 Gripen. Vi använder nu stridsflyg för första gången sedan 60-talet i annan insats.

Detta är möjligt tack vare att Gripen är ett väl kvalificerat flygplan och även nu fullt ut Natointeroperabelt. Det har underlättats av att Sverige har övat tillsammans med andra länder i bland annat Red Flag och Loyal Arrow. Det är också möjligt tack vare att Sverige just nu leder den nordiska stridsgruppen med den aktuella ingående flygenheten.

Fru talman! Det breda politiska stödet i riksdagen har varit helt avgörande. Gripen och personalen kommer nu att göra en insats i Libyen för att värna civilbefolkningens säkerhet i enlighet med FN:s mandat.

Anf. 4 BODIL CEBALLOS (MP):

Fru talman! FN:s resolution 1973 visar att världssamfundet tar ansvar. Den visar med sin tydlighet att världen inte accepterar att härskare begår brott mot sin egen befolkning och mot mänskligheten och att den viktigaste uppgiften är att skydda människor, inte länder. Den handlar om att rädda många människors liv, inte om att hjälpa en galen härskare att behålla makten.

Miljöpartiet välkomnar att FN tar steg för steg mot ett nytt tänkande, det vill säga att sätta människors säkerhet före territoriell säkerhet. Vi agerade för en flygförbudszon i Libyen och välkomnar FN:s resolution.

Fru talman! Säkerhetsrådets beslut att skydda Libyens befolkning mot den härskare som kallar dem kackerlackor och råttor är historiskt. Resolutionen visar att den i FN-sammanhang nya uppgiften skyldighet att skydda inte bara är vackra ord på ett papper utan att världssamfundet faktiskt inte tolererar att civila slaktas. Även om resolutionen inte avskräckt Gaddafi från att fortsätta att jaga råttor hus för hus kanske andra likasinnade härskare drar öronen åt sig i framtiden innan de attackerar den egna befolkningen. Jag tänker på andra aktuella exempel som Syrien, Bahrain och Jemen, för att nämna några.

Gaddafi fick alla chanser att rätta in sig i ledet efter flera resolutioner och att sluta attackera sin befolkning. Han valde och väljer en annan väg, som vi alla vet. Och svaret har inte låtit vänta på sig. Den 17 mars stod vi inför en annalkande humanitär katastrof. Att Gaddafis flyg och andra stridskrafter snabbt slogs ut räddade många människors liv. Vi slapp se ett blodbad utspela sig mitt framför ögonen på oss i Benghazi med sina 700 000 invånare. Det är dock långt ifrån slut ännu, och var detta hamnar i slutänden kan vi inte förutse.

Fru talman! Efter resolutionens antagande natten till den 18 mars har det pågått diskussioner om vad Sverige ska bistå med. Såvitt jag förstått råder det full enighet här i kammaren om att vi ska bistå på ett eller annat sätt. Vi i Miljöpartiet har från första stund sagt att vi tar ställning den dag ett förslag från regeringen kommer. Vi har också sagt att det är viktigt att länderna i närområdet är delaktiga och att de länder som försett Gaddafi med vapen bör ta ett extra stort ansvar.

Resolutionstexten utgår från en nära samverkan med Arabförbundet, och vi har också fått bekräftat att denna samverkan fungerar. Om länder som sålt vapen tar ansvar är svårare att säga. Ryssland förlorade en stororder på 4 miljarder dollar på grund av vapenembargot, och det kan förstås vara en bidragande orsak till motspänstigheten att rösta för reso-

lutionen. Det kanske inte är så roligt att bli nedskjuten av sina egna vapen. Det kan man ju tänka sig.

Just i Libyenfallet verkar det inte finnas några svenska vapen sålda från Sverige utan bara sådana som kommit dit på avvägar. Vi har däremot sålt vapen till många av länderna runt omkring som knappast heller kan kallas för demokratier och där brott mot de mänskliga rättigheterna är mer regel än undantag och varifrån vapen kan leta sig in i Libyen. Att sälja vapen är alltid fel och ännu mer fel när det sker till diktatorer. Det tål att sägas om och om igen trots att den svenska vapenindustrin och exporten ger många arbetstillfällen och exportinkomster i Sverige. Det är nog mer tur än skicklighet att vi slipper stå här med skammen över att ha sålt övervakningsutrustning till Libyen efter den uppmärksammade ministerresan för några år sedan.

Fru talman! Nu har Sverige fått en förfrågan, och vi har regeringens förslag och det gemensamma utskottets betänkande på bordet. Vi kommer strax att besluta att Sverige ska delta med högst åtta JAS-plan, ett Herculesplan och ett spaningsplan. Planen ska delta i att upprätthålla den av FN i resolutionen antagna flygförbuds zonen. Sverige är inte ensamt om denna begränsning, utan Tyskland och Turkiet gör den också. Uppdraget baserar sig på ett tydligt FN-mandat som Nato fått i uppdrag att leda från den 31 mars.

För oss i Miljöpartiet är det av avgörande betydelse att uppdraget håller sig inom ramarna för resolutionstexten med tanke på de utsvävningar vissa länder föreslagit och med tanke på att det annars kan leda till att vetot kommer att användas nästa gång en uppgift att skydda civila kommer till FN:s säkerhetsråd. Bland annat Ryssland protesterade mot de första attackerna som de ansåg låg utanför resolutionstextens ram. Att gå utanför resolutionstexten är en farlig väg att gå. Vi har dock fått försäkringar från Natochefen om att inga övertolkningar av resolutionen, som till exempel införsel av vapen till någon av parterna, kommer att göras. Uppdraget handlar om att skydda civila.

Vi i Miljöpartiet är starka anhängare av FN och anser alltid att de militära insatser vi deltar i ska ha ett tydligt FN-mandat. I det här fallet är det ett mycket tydligt FN-mandat och en tydlig avgränsning i uppdraget. Vi motsätter oss därför inte förslaget, och detta trots att Miljöpartiet är ett parti som tror på icke-våld som metod till förändring. För oss är fred inte bara målet utan också vägen.

I Tunisien och Egypten var icke-våld vägen till frihet. I flera länder i området finns hoppet om frihet med grund i icke-våld, det vill säga fredliga demonstrationer, fortfarande kvar trots regimernas brutala motangrepp. Även i Libyen började det med icke-våldsmetoder, men de möttes av en man som inte verkar styras av någon som helst logik och som kanske egentligen allra mest skulle behöva behandling för diverse psykiska åkommor. Icke-våld som metod biter uppenbarligen inte på Gaddafi.

Fru talman! Att Sveriges insats skulle bestå av JAS-plan kom dock som en överraskning. Både Carl Bildt och Fredrik Reinfeldt talade tidigare om behoven av helt andra insatser, till exempel logistik och insatser av mer humanitär karaktär. Vi delade deras uppfattning.

På det EU-nämndsmöte vi hade den 18 mars fick jag uppfattningen att det inte fanns några som helst tankar på att skicka plan. Den tanken

förstärks naturligtvis när man först i ett TT-meddelande den 24 mars kunde läsa att Bildt menade att det redan fanns tillräcklig flygkapacitet och sedan i onsdags kunde läsa att det inte finns något stort behov av svenska angrepp på marken. Det finns en överkapacitet av flyg. Både Norge och Sverige är militära småmakter, verkliga juniorpartner. Det är på det humanitära planet vi är stora, säger Egeland som tidigare ansvarade för FN:s humanitära bistånd.

Likasa visade tv-nyheterna i går att de humanitära behoven är enorma. Det råder brist på sjukvårdsutrustning, medicin och mat i bland annat Misrata där de civila lever under stora påfrestningar. Att skydda civila innebär naturligtvis inte bara att skydda dem mot militära attacker. Att förse människor med mat, medicin och andra förnödenheter är minst lika viktigt. Om alla bestämmer sig för att skicka plan och ingen ställer upp med de mer basala behoven, vad händer då? Om alla lägger sig i militärt, vem ska då vara neutral nog att kunna medla eller förhandla i ett senare skede då den politiska lösningen börjar närma sig?

För Miljöpartiets del vill jag understryka att mänskliga grundläggande behov måste sättas i centrum. Den humanitära hjälpen är av avgörande vikt för att skydda civila. Att en mängd länder cirkulerar runt i libyskt luftrum är inte tillräckligt. Det behövs civila insatser på marken också. Frågan är hur många länder som vill ta det ansvaret. Jag hade önskat att den svenska insatsen handlat mer om det än om att delta militärt. Jag tror att vi hade gjort större nytta för 200 miljoner med civila insatser. Det bör vara nyttan för det libyska folket som står i centrum. Det behövs också hjälp till den stora mängd flyktingar som redan lämnat eller kommer att lämna Libyen.

Det skulle därför vara intressant att veta varför regeringen gjort denna plötsliga helomvändning och om insatsen som nu görs kommer att innebära att de viktiga och långsiktiga humanitära insatserna och insatserna för att stärka den demokratiska utvecklingen i landet kommer att få stryka på foten. Det är sant som Egeland säger, att vi på det humanitära planet är en stor och erkänd internationell aktör. Det är vi stolta över, och jag måste erkänna att jag tycker att det är viktigare att Sverige vårdar sitt renommé som biståndsaktör än att vi försöker bli en större militär sådan.

Även på det diplomatiska planet har Sverige gott internationellt rykte och skulle kunna spela en stor roll för att bidra till en fredligare framtid i Libyen och i flera av de andra länderna i regionen. Diplomatin måste förstås användas även nu, parallellt med övriga insatser.

Fru talman! Det är lätt att vara efterklok. Den tidigare terroristklassade Gaddafi blev plötsligt rumsren när han lovade att stoppa flyktingströmmarna till Europa, på samma sätt som många andra av diktatorerna i Nordafrika och Mellanöstern. I svensk politik är mänskliga rättigheter ett honnörsord i alla deklamationer, men vi handlar med diktatorer och ser mellan fingrarna på deras brott mot de egna medborgarna om vi själva har något att vinna på att hålla tyst. Det kommer i längden att kosta mer än det smakar.

Det är också lätt att vara klok i tid. Miljöpartiet har alltid kritiserat både Gaddafi och andra diktatorer och protesterat mot regeringens flathet gentemot regimerna runt Medelhavet när vi gång efter annan påmint om de brott som begås. Regeringen tror att handel löser alla problem, men

Gaddafi och de andra gubbarna har inte blivit ett dugg snällare mot sina egna befolkningar för att vi handlar med deras länder.

Det är dags att tänka framåt. Det kommer en dag när kriget i Libyen är över och landet ska byggas upp igen. Vem som kommer att styra då vet vi inte. Vi vet inte ens om Gaddafi i slutändan blir kvar. Det vi bör veta är att vi ska vara lika villiga att bistå civilbefolkningen med civila insatser som vi varit att bistå militärt. Vi måste också ta oss en ordentlig funderare vad gäller relationen till alla diktaturer som vi, trots vår politik för global utveckling, håller under armarna med hjälp av förmånliga EU-avtal och partnerskap.

I detta anförande instämde Peter Rådberg (MP).

Anf. 5 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får erinra åhörarna om vilka regler som gäller. Inga opinionsyttringar är tillåtna.

Anf. 6 ALLAN WIDMAN (FP):

Fru talman! Det här är en mycket speciell dag i Sveriges riksdag. Som tidigare nämnts är det nästan på dagen 50 år sedan svenskt stridsflyg skickades till skarpa operationer utomlands. Senast skedde det i september 1961, och bara sju dagar efter den dåvarande regeringens beslut befann sig stridsflyget på väg mot operationsområdet.

Mot bakgrund av detta är det viktigt att erinra om skälen till att Sverige nu bidrar med förmågor till den internationella operationen i Libyen. Det mest uppenbara är naturligtvis att vi därigenom medverkar till att undvika en humanitär katastrof. Det torde vara uppenbart för oss alla att om inte Natoländerna USA, Storbritannien och Frankrike för omkring tio dagar sedan, alldeles efter FN:s resolution 1973, hade ingripit skulle blodbadet ha varit ett faktum.

Det är någonting helt unikt att FN nu agerar och praktiserar skyldigheten att skydda, att inte bara stater och internationella organisationer utan också enskilda människor nu är föremål, subjekt, i folkrätten. När någonting så unikt inträffar ligger det ett starkt svenskt intresse i att bidra.

Vi har under vintern och våren sett hur frihetsrörelsen upphävt sin röst i allt fler länder runt omkring i Mellanöstern. Det har kallats för den arabiska våren. Om inte världssamfundet hade ingripit när Muammar Gaddafi gav sig på sin egen befolkning tror jag att det skulle ha varit en mycket illavarslande signal till andra diktaturer i regionen, till Jemen, Bahrain, Syrien med flera.

Fru talman! Sveriges säkerhetspolitik, alla europeiska länders säkerhetspolitik, blir alltmer solidarisk. I detta ligger att när problem uppstår, oavsett om de är nära eller långt borta, har alla länder en skyldighet att hjälpa till och stödja. I och med att Sverige nu bidrar till det som är ett säkerhetsproblem söder om EU kan vi påräkna samma engagemang från alla länder i Europa när problemen ligger närmare oss.

Det har från många håll framförts kritik mot att FN:s ingripande inte har några långsiktiga och tydliga mål. Jag kan delvis instämma i den kritiken, men jag vill samtidigt erinra om det akuta läge som rådde. Enligt min mening hade världssamfundet inget att välja på mer än att in-

gripa. Varje dag som nu förflyter utan att Muammar Gaddafi har möjlighet att angripa sin egen befolkning är en framgång.

Glädjande nog kan vi konstatera att det sker allt fler avhopp från Gaddafis närmaste krets. Samtidigt vet vi att Libyen nu är helt isolerat. Det kommer inga förstärkningar. De förfogar inte över sina tillgångar. Det gäller en lång rad begränsningar för rörelsefriheten. Det är klart att detta över tid innebär att Gaddafis krafter sinar.

Fru talman! Sverige deltar inte i stridsinsatser mot marken. Jag vill för Folkpartiets räkning säga att jag finner detta olyckligt. Kärnan i resolution 1973 är att skydda civilbefolkningen. Det är en uppgift som i dag inte kan utföras effektivt genom att enbart bekämpa luftburna mål. Det finns, som Urban Ahlin var inne på, alltid en risk när man utför markattacker med stridsflyg att enskilda oskyldiga människor kan komma till skada. Jag vill dock erinra om att ifall alla länder resonerade på det sättet hade förmodligen oppositionen i Libyen redan varit utplånad.

Den relevanta fråga som jag tror att man måste ställa sig är: Är det Gaddafis beväpnade förband eller den internationella insatsen som utgör det största hotet mot den libyska civilbefolkningen? För mitt vidkommande är det ingen tvekan om hur den frågan bör besvaras. Jag beklagar de begränsningar som är satta men anser samtidigt att det är helt självklart att den överenskommelse som träffats mellan oppositionspartier och regeringen måste respekteras och hedras.

Fru talman! Ibland talar vi om den strategiske sergeanten i försvars- och säkerhetspolitiken. Det är ett uttryck för att den internationella operationsmiljön i dag är så komplex, så politiskt känslig, att det som enskilda soldater gör i de internationella operationerna kan få långtgående effekter på situationen i stort. Detta faktum har gjort att insatsregler eller, som det ibland heter, rules of engagement blivit allt viktigare. Det är dessa insatsregler som ytterst fördelar ansvaret mellan oss som sitter i denna kammare och fattar beslut om insatser och de enskilda soldaterna och officerarna ute på fältet. Av det skälet, fru talman, har utskottet betonat vikten av att insatsreglerna för den här operationen blir så tydliga att ingen militär personal ska sväva i ovisshet om gränserna för våldsanvändning.

I propositionen från regeringen finns inget uttryckligt förbud mot bekämpning av markmål. I stället väljer utskottet att referera till vad statsminister Fredrik Reinfeldt tidigare i veckan uttalade i kammaren, nämligen att någon markmålsbekämpning i realiteten inte ska ske. Givet detta tillägg, givet denna begränsning, anser jag att det hade varit mycket bra om vi tydligt angett att rätten till självförsvar likväl ska gälla, och ska gälla även om de hot som riktas mot svenska stridsflygplan kommer från marken. Jag tyckte att det var olyckligt att en sådan skrivning inte kom med i betänkandet. Jag tror att det hade varit välgörande och lett till att eventuella oklarheter utretts på ett tydligt sätt.

Jag får dock här nöja mig med att konstatera att enligt alla de informationer som har givits till det sammansatta utskottet gäller självförsvarsrätten för svensk militär personal, även om hotet kommer från marken.

Jag yrkar bifall till förslaget i det sammansatta utskottets betänkande.

I detta anförande instämde Karin Granbom Ellison, Roger Haddad och tredje vice talman Liselott Hagberg (alla FP).

Anf. 7 KERSTIN LUNGGREN (C):

Fru talman! Människors drömmar om frihet, om att få styra sig själva, om demokrati och om ett bättre liv kan inte stängas inne och kan i längden inte förtryckas. Människorna på torget i land efter land i Nordafrika är ännu ett bevis för just detta. Vi har sett det förut genom historien, och vi kommer att få se det igen, för världen är inte fri, inte demokratisk. Förtryckare härskar alltså.

Därför räds förtryckare världen över utvecklingen i Nordafrika. Men en sak är säker. Utvecklingen stannar inte. Utvecklingen mot frihet och demokrati stannar inte för tanks. Möjligen kan den göra en tillfällig paus.

För vår utrikes- och säkerhetspolitik är det klart att det i länder där förtryck och diktatur råder alltid föreligger en risk för oroligheter, konflikter och i förlängningen krig. Det får aldrig finnas något tvivel, fru talman, om var Sverige står i den delen. Vi ställer upp för mänskliga rättigheter, frihet och demokrati, mot förtryckare och diktaturer. Det finns aldrig en neutral hållning till mänskliga rättigheter, frihet och demokrati.

Folket i Libyen gör uppror och kräver sin frihet från undantagslagar och en diktator som härskat i årtionden, men möts med våld, övergrepp, fängslanden och död. Då krävs, fru talman, att världssamfundet reagerar. Från vår sida var det välkommet när FN:s säkerhetsråd samlade sig för att besluta om sanktioner, om krav på eldupphör, om att föra de övergrepp som gjorts efter att upproret började till den internationella brottmålsdomstolen och om sanktioner och frysta tillgångar mot ett antal av de personer som tillhör kärnan i förtrycket.

Vi var många som hörde Gaddafi tala om att han skulle följa FN och FN:s beslut. Men han fortsatte att angripa sitt folk, fortsatte att tala till sitt folk som vore de råttor, kackerlackor, drogade och så vidare, som han själv sade. Och tanksen fortsatte.

Vi såg alla med förskräckelse vad som skulle kunna bli följden när tanksen radade upp sig utanför Benghazi. Risker för att än en gång få uppleva det som inte fick hända efter Rwanda var överhängande. Det var många som förväntade sig och krävde att FN och FN:s säkerhetsråd skulle göra skillnad och att världssamfundet skulle ta sitt ansvar för att förhindra att det som inte får hända händer igen i Benghazi.

Det var med stort intresse man följde dessa timmar för att försöka se vad som kunde bli utfallet i FN:s säkerhetsråd. Det var ett unikt och viktigt beslut som togs när säkerhetsrådet bestämde att ge ett kapitel 7-uppdrag till sina medlemsstater för att förhindra brott mot mänskligheten, folkmord och blodbad i Libyen. Det var första gången sedan toppmötet 2005 som man kunde samla sig till ett sådant beslut.

Fru talman! När vi hade diskussioner i FN i höstas när jag var där närmade man sig begreppet ”skyldighet att skydda”. Jag minns hur många som blev förskräckta, hur rädd man var för den typen av uttryck. De flesta länder såg detta som ett rött skynke, omöjligt att komma i närheten av. Detta gör det ännu större att man ändå kunde samla sig, och det säger någonting om hur världssamfundet såg på det som höll på att hända i Libyen och Benghazi. Det var ett beslut utan nej-röster, utan veto, och det var viktigt. Det var ett beslut som också hade ett tydligt stöd från arabländerna, inte minst genom den begäran som kommit från Arabförbundet, vilket var viktigt för att det skulle bli möjligt.

Prot. 2010/11:81
1 april

*Svenskt deltagande
i den internationella
militära insatsen
i Libyen*

När Gaddafi talade om att gå från hus till hus och möta de människor som krävde frihet med uttryck som att de var råttor som skulle drivas ut, då gjorde världssamfundet skillnad. Jag måste säga tack till dem som snabbt var ute för att förhindra att det som inte fick hända hände. Utan de insatser som snabbt kom på plats från FN-alliansen vet vi inte vad som hade blivit fallet.

Det finns och fanns ett tydligt folkrättsligt mandat i alla delar för den insatsen och de insatser som nu görs, måste jag säga. Det handlar om att upprätthålla flygförbudszonen, att säkra vapenembargot och att skydda civila och civila områden. Det är ett lika starkt mandat i denna del som när det gäller att frysa tillgångar vid uppdrag till brottmålsdomstolen och att kräva tillträde för humanitära organisationer för att kunna rädda och skydda civila.

För Sverige, som har ett starkt engagemang för FN, för frihet och demokrati och för folkrätten, måste det vara självklart att ta ansvar för att följa säkerhetsrådets resolutioner. För Centerpartiet är det klart att vi ska bidra med de insatser som vi kan göra. Det är bra att vi i så bred enighet i dag kan ta beslut om att bidra med att upprätthålla en del av FN:s säkerhetsrådsbeslut när det gäller kapitel 7-uppdragen, nämligen att upprätthålla flygförbudszonen. Den insatsen är ett stöd för världssamfundet för att hindra brott mot mänskligheten och för att skydda civila i Libyen.

Från Centerpartiets sida hade vi varit beredda att gå längre för att skydda civila och civila områden, därför att vi ser att alla delar är viktiga för att upprätthålla FN:s säkerhetsrådsbeslut. Men vi är glada över att det finns en bred samsyn i riksdagen. Det är unikt med denna breda uppställning. Det är naturligtvis någonting som vi välkomnar. Det är fullt stöd för detta förslag till beslut, men också för de människor, de soldater, de personer som kommer att göra vårt beslut till verklighet. Det är viktigt att vi har haft en snabbinsatsstyrka på plats, vilket gör att vi inte får de långa ledtider som vi är vana vid utan fort kan göra skillnad.

Fru talman! Jag måste, inte minst med anledning av Allan Widmans kommentar, säga att det var bra att svaret på frågan om det fanns några juridiska oklarheter var ett entydigt nej när vi hade utskottssammanträde i går. Det är en viktig kunskap för den här kammaren när vi ska ta beslut om att sända människor på ett viktigt internationellt uppdrag i FN:s och civilbefolkningens tjänst.

Fru talman! Jag vill säga några ord om de insatser som görs i övrigt. Detta är inte den enda insats vi gör för Libyens folk. Vi har självklart fullt ut följt sanktionspolitiken. Vi satsar på att stärka insatser för humanitärt stöd i Libyen och i andra länder i Nordafrika. Vi är en stor givare till Ocha som stöttar och hjälper flyktingar. Vi kommer att försöka skapa förutsättningar för en långsiktig politisk lösning.

För min del är Gaddafi inte en del av den lösningen. Men det krävs politiska beslut i Libyen, och det är där de besluten ska fattas. Det finns ingen enkel väg för att nå framgång i den delen. Demokratin är inte enkel men den är den bästa väg vi har för att styra.

Fru talman! Jag yrkar bifall till förslaget i det sammansatta utskottets betänkande och avslag på reservationen.

I detta anförande instämde Staffan Danielsson, Fredrick Federley och Anders Flanking (alla C).

Anf. 8 HANS LINDE (V):

Fru talman! År 2011 har inletts på ett sätt som få av oss kunde förutse. I några av vår tids mest hårdföra diktaturer har folket rest sig, drivna av sina drömmar om frihet, demokrati och social rättvisa. Vi har sett prov på ett överväldigande mod när vanliga människor har riskerat livet i länder som alltför många trodde var dömda till förtryck och diktatur.

I dag ska vi diskutera insatser i Libyen, men låt mig inledningsvis påminna om att folket i Egypten och i Tunisien må ha segrat men deras arbete för att bygga demokrati och frihet behöver fortfarande vårt stöd. Låt oss inte glömma alla de människor som nu fortfarande modigt går ut på gatorna med krav på förändring i Bahrain, i Jemen, i Syrien och i flera andra länder i Mellanöstern och Nordafrika. Bara för att dessa människors kamp nu kommit i medieskugga på grund av utvecklingen i Libyen får vi inte tumma på vårt ansvar att ge dessa människor allt vårt stöd när flera av regionens regimer försöker krossa dessa folkliga protester med blod, förföljelse och övergrepp. Om det är något vi har lärt oss av de senaste månadernas folkliga revolter runt om i Nordafrika och Mellanöstern är det att Sverige glasklart måste stå på folkets sida när de kräver sin frihet mot auktoritära stater som försöker krossa dessa drömmar med blod och förföljelse.

Behovet av att EU omprövar sin grannskapspolitik har varit uppenbart de senaste månaderna. Man måste ompröva det långtgående samarbetet, inte minst inom migrationsområdet, som EU har haft med flera av regionens mest auktoritära stater. För svensk del har revolten också satt fingret på problemen med den svenska vapenexporten. Samtidigt som vi har stått i denna talarstol och pratat om demokrati, frihet och mänskliga rättigheter har den borgerliga regeringen genom den svenska krigsmaterielexporten varit med och beväpnat några av de regimer som nu försöker krossa just frihetsdrömmar och kamp för demokrati.

Fru talman! Jag går då över till dagens huvudfråga. Vänsterpartiet har uttalat sitt tydliga stöd för Förenta nationernas säkerhetsrådsresolution 1973, vars syfte är att få till stånd ett eldupphör i Libyen och skydda civilbefolkningen. Vi stöder i dag också från Vänsterpartiets sida att Sverige skickar max åtta JAS Gripen-plan under som mest tre månader för att upprätthålla flygförbudszonen över Libyen. Vi välkomnar den tydliga gräns som har satts för insatsen och det tydliga besked som utskottet i dag ger i betänkandet att svenska plan inte kommer att bidra till att attackera mål på marken.

För Vänsterpartiet har detta varit ett både enkelt och svårt ställningstagande. Det har varit enkelt i den bemärkelsen att vi anser att världssamfundet har inte bara ett ansvar utan också en plikt att agera när regimer försöker tysta folkets krav på frihet mot övergrepp och förföljelse. Vi anser att Sverige måste vara ett land som agerar och reagerar i både ord och handling när mänskliga rättigheter kränks, oavsett var, av vem och med vilka motiv de mänskliga rättigheterna kränks eller inskränks.

Muammar Gaddafi har visat att han inte tvekar att attackera sin egen befolkning med stridsflygplan och attackhelikoptrar. Det är alldeles för tidigt att i dag säga att Muammar Gaddafi inte längre har kapaciteten att göra det igen. Flygförbudszonen över Libyen är dessutom vidsträckt. Det svenska bidraget behövs för att skydda civilbefolkningen. När FN ger ett

Prot. 2010/11:81

1 april

*Svenskt deltagande
i den internationella
militära insatsen
i Libyen*

tydligt mandat för en flygförbudszon för att skydda civilbefolkningen, när FN uppmanar sina medlemsstater att bidra och när flygförbudszone åtnjuter ett starkt stöd från den libyska oppositionen tycker vi inte att Sverige kan ställa sig vid sidan och tacka nej.

Men, fru talman, det här har också varit ett svårt ställningstagande eftersom vi ser att utvecklingen i Libyen nu snabbt förändras och att några av de länder som deltar i insatsen lyfter fram krav som skulle innebära att insatsen rör sig bort mot FN-resolutionens gränser, ja, till och med över dem. Det är inte heller svårt att se att några av de enskilda länder som deltar i insatsen har andra intressen än att bara skydda det libyska folket.

Vi har därför från Vänsterpartiets sida varit tydliga i vårt särskilda yttrande att om insatsen utvecklar sig i en riktning där den frångår FN-resolutionens grunder kommer vi att förbehålla oss rätten att ompröva vårt stöd till den svenska insatsen. Med tanke på det tydliga stöd som ges till FN-resolutionen i betänkandet från den tydliga majoriteten i Sveriges riksdag förutsätter och hoppas jag att den borgerliga regeringen kommer att göra detsamma i ett sådant läge. Det är avgörande att understryka att FN gett mandat för en insats i Libyen för att skydda civilbefolkningen, inte för att bedriva ett krig mot Muammar Gaddafis regim. Jag kan som vänsterpartist självklart känna avsky inför de grova och omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna som den libyska regimen har gjort sig skyldig till i dag och under en lång rad år, och jag stöder självklart det tydliga krav som har rests av den libyska befolkningen om att Muammar Gaddafi måste avgå. Men det är också min övertygelse att ett demokratiskt Libyen inte kan och inte kommer att byggas med hjälp av vapenmakt eller utländska militärer.

Fru talman! Fokus i dagens debatt är av naturliga skäl Sveriges bidrag till flygförbudszone. Men låt oss inte glömma att FN:s resolution 1973 också tydligt understryker vikten av ett omedelbart eldupphör. Parallellt med ett deltagande i flygförbudszone måste också Sverige och övriga världssamfundet agera för att ett eldupphör omedelbart kommer till stånd. I längden finns det självklart ingen militär lösning på Libyens många utmaningar – då krävs i grunden en politisk lösning.

Vi får inte heller glömma bort det överväldigande behovet av humanitärt stöd. 355 000 människor beräknas redan ha flytt. Många av dem befinner sig under vidriga humanitära förhållanden i flyktingläger i grannländerna. Enligt FN:s organ för humanitära frågor, Ocha, beräknas 600 000 behöva humanitärt stöd. Från Misrata får vi rapporter om hur läkare opererar utan bedövningsmedel och att det råder akut brist på mat. Behoven av humanitärt stöd är i dag enorma.

Sverige har hitintills, inom ramen för Förenta nationernas appell, gett 50 miljoner kronor i humanitärt stöd. Det är välkommet, men vi ska också komma ihåg i sammanhanget att FN i ett inledningsskede har efterfrågat 160 miljoner dollar. Det finns därför god anledning för Sverige att skyndsamt öka sitt stöd till humanitära satsningar och ha en tydlig beredskap att i ett läge där det blir möjligt gå in med humanitärt stöd och bistå befolkningen även inne i Libyen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på reservationen.

Anf. 9 DÉSIRÉE PETHRUS (KD):

Fru talman! Vi ska i dag i denna kammare fatta ett beslut som vi kristdemokrater tar på största allvar. Att delta i en militär insats är något som kräver noga överväganden och noggranna förberedelser. Det kräver i denna typ av insatser ett klart FN-mandat för att ha en rättslig grund för agerandet. Insatsen är viktig för att skydda dem som ska skyddas i Libyen, men det innebär naturligtvis också att vi tar risker. För dem som deltar i insatsen och deras anhöriga är det här ingen enkel sak. Därför är det bra att vi är en i stort sett enig riksdag med sju av åtta partier som står bakom betänkandet.

Anledningen till att vi kristdemokrater nu är med och stöder ett svenskt deltagande i den internationella insatsen i Libyen är att vi tror att det bidrar till att skydda Libyens civilbefolkning. När människor runt om i vår värld reser sig mot diktatorer, mot repression och mot förtryck måste vi stå redo att stödja dem.

Vi har nu sett flera länders befolkningar i Nordafrika och Mellanöstern resa sig mot sina förtryckare. Tunisien och Egypten hade sina särskilda processer där civilbefolkningen med fredliga medel lyckades kasta ut ledargarnityret. I Libyen däremot fick överste Gaddafi med sig stora delar av armén i det fortsatta förtrycket av folket. Han inte bara hotade utan satte också in skarp ammunition mot civilbefolkningen, som demonstrerade på gatorna. Till slut tvingades befolkningen beväpna sig för att kunna försvara sig. I Libyen har vi nu därför mer eller mindre ett inbördeskrig.

När krisen i Libyen tog fart var vi kristdemokrater tidigt ute i debatten och hävdade att vi måste vara tydliga och fördöma Gaddafis övergrepp på civilbefolkningen. Vi fick så småningom via EU:s utrikes- men även stats- och regeringschefer tydliga uttalanden till stöd för folket och mot Gaddafi. Frankrike och Storbritannien engagerade sig snart för ett ingripande till stöd för folket. De ville se en militär insats med en flygförbudszon.

För att upprätthålla en flygförbudszon krävs militära insatser, och det är ingenting som på något sätt är ofarligt. Det kan också få långtgående säkerhetspolitiska konsekvenser. Vi kristdemokrater såg inte detta som en enkel lösning eller en quick fix, som man brukar säga. Att ge sig in i en konflikt med Natoleda operationer i ett land som har starka kopplingar till Arabförbundet och Afrikanska unionen kräver noggranna överväganden. Vad ville man uppnå? Hur skulle det ske? Vem skulle leda insatsen? Det var en fråga som det tog tid att få svar på. Hur lång tid ska insatsen pågå, och vilka ska involveras? Många frågor kom upp, och många återstår ännu att besvara. Många kommer vi dess värre förmodligen inte att få svar på förrän i backspegeln.

Snart blev situationen i framför allt Benghazi allvarlig. Civilbefolkningen måste få ett skydd, i syfte att förhindra ett blodbad. Gaddafi verkade inte ha några spärrar som skulle skona civilbefolkningen.

Eftersom både Arabförbundet och Afrikanska unionen initialt starkt efterfrågade en insats med en flygförbudszon var det viktigt att världssamfundet lyssnade. Därför kom också så småningom ett beslut i FN:s säkerhetsråd, resolution 1973, som gav stöd för en flygförbudszon. Det var 10 länder av 15 som röstade för. Det var fem nedlagda röster. De länder som lade ned sin röst var inte emot att man skulle ge stöd för

Prot. 2010/11:81
1 april

*Svenskt deltagande
i den internationella
militära insatsen
i Libyen*

skydd av civilbefolkningen. Men de kände sig inte säkra på vad det militära ingripandet skulle leda till. Och det är ingen enkel situation. Vi vet ännu inte vart det slutligen leder. Vi måste laga efter läge.

Vi fick, som sagt, till slut FN:s resolution i syfte att stödja civilbefolkningen genom FN:s beslut om en flygförbudszon. Vi fick också beslut om starka sanktioner, såsom frysning av tillgångar samt reserestriktioner mot flera personer, mot både Gaddafi och personer i hans närhet. Vi fick ett vapenembargo mot landet, som också ingår i beslutet.

Men vi fick också någonting som är väldigt viktigt, ett prejudikat om att FN nu tydligt tagit ställning för principen om skyldigheten att skydda civilbefolkning.

EU ställde sig bakom FN:s resolution 1973 men gick också längre än FN när det gällde att markera att Gaddafi inte längre är en legitim företrädare för Libyen.

För oss kristdemokrater var det därför viktigt att förebygga en humanitär katastrof men inte att starta krig. Sverige ska naturligtvis bistå efter förmåga, men vi ska inte göra mer än vad som krävs för att förebygga att våldet eskalerar. Vi ska inte starta en ockupation av Libyen utan stabilisera och skydda folket, vilket också flera länder hävdar i säkerhetsrådet.

Fru talman! Jag skulle vilja lyfta fram att det nu också är viktigt att kvinnors röster får höras. I en tidigare FN-resolution, 1325, sägs det att kvinnor ska involveras i arbetet kring lösningar av krig och konflikter. Här har nu världssamfundet ett ansvar att visa på handlingskraft och att se till att kvinnor finns med i de uppdrag som ges i samband med resolutionens genomförande. Alltför ofta talar vi med väldigt fina ord om resolution 1325, men nu kan vi visa konkret handling. Jag förväntar mig att denna resolutions genomförande blir så också i praktiken.

Den humanitära situationen i Libyen har blivit värre för varje dag. Det är svårt för hjälporganisationer att komma in i landet, men uppgifter gör gällande att det råder stor brist på mediciner och att den humanitära situationen är svår.

Sverige har där en viktig uppgift att bidra med hjälp för att bistå dem som har drabbats. Det totala Sidastödet till Libyen uppgår till knappt 50 miljoner kronor. Det är pengar som går till UNHCR, alltså FN:s flyktingfond, Unicef, barnfonden, och Islamic Reliefs arbete. Det är bra, men vi måste vara beredda på att bidra med mer i framtiden. Vi måste också vara beredda på att hjälpa till med att upprätta kapacitet för att kunna ta emot stora flyktingströmmar från Libyen.

När det gäller frågan om vapen ska föras in till rebellerna svarade Natos generalsekreterare Anders Fogh Rasmussen i går i Stockholm att detta inte är aktuellt. Han menar att Natos roll utifrån FN:s uppdrag är att skydda civilbefolkningen, inte att skicka in vapen. Det var en tydlig och bra markering. Han menar dock att Gaddafi enligt FN:s resolution, naturligtvis, förmodligen kan ställas till svars för att han har begått brott mot mänskligheten och att han därmed kan komma att ställas inför rätta i Internationella brottmålsdomstolen i Haag. Det är på så sätt vi också ska försöka att verkligen lagföra Gaddafi och hans gäng.

Precis som Natos generalsekreterare i går hävdade kan militära insatser inte lösa de politiska processer som måste till för att man ska komma fram till en lösning till skydd för folket. Att befria människor i Libyen kräver bland annat att FN:s sändebud till Libyen tar kliv framåt och att

många länder gör stora ansträngningar för att förmå Gaddafi att inse att loppet är kört. Vi hoppas förstås att sanktionerna också ska göra sitt, så att han inser att det i det långa loppet inte går att hålla sig kvar. Men det kan ta tid. Vårt beslut i dag omfattar tre månader. Vi kan bara hoppas att det då är slut på stridigheterna i landet.

Fru talman! Det beslut vi i dag ska fatta innebär att riksdagen medger att regeringen ställer en svensk väpnad styrka bestående av högst 250 personer till förfogande i tre månader för att delta i den internationella militära insatsen i Libyen för att upprätthålla flygförbudszone. Den väpnade styrkan kommer att ha högst åtta stridsflygplan av typ JAS 39 Gripen som aktivt deltar i insatsen, ett transportflygplan med lufttankningsförmåga samt spanings- och stödresurser. Den svenska styrkan kan med riksdagens beslut inte slå till mot marken, utom vid fall av självförsvar i enlighet med internationell rätt. Vi kristdemokrater hoppas trots detta att Sveriges medverkan på ett aktivt sätt kan påskynda och öka trycket på en förändring.

Det är viktigt att, som Londonkonferensen gjorde, markera att det är FN som ytterst ansvarar för den internationella militära insatsen. Det är FN som har fattat beslut om sanktioner och embargo. De har även diplomatiska och politiska påtryckningar till sitt förfogande. Det Sverige och EU kan göra är naturligtvis att stödja FN i det arbetet och förstärka det.

Fru talman! Många människor i Nordafrika och Mellanöstern kräver nu sina självklara mänskliga fri- och rättigheter utan förtryck. Det vill vi förstås bejaka. Låt oss hoppas att det vi nu ser är starten på en ny tid och att vi framför oss har en framtid där globaliseringens positiva effekter får genomslag och där Internet, medier, sociala medier och möten över gränserna gör att avstånden mellan folken minskar och att respekten mellan folken ökar! Kanske är det så att det vi nu ser hända i vår omvärld bryter ned gamla barriärer som finns mellan väst och öst, mellan nord och syd, mellan olika religioner och mellan olika kulturer. Det kräver att vi i väst inte utnyttjar dessa länder utan blir mer likvärdiga partner och att vi inte har egenintresse utan mänskliga fri- och rättigheter och länders utveckling för ögonen.

Fru talman! Jag hoppas att det beslut vi i dag fattar om en svensk insatsstyrka till Libyen ska få en positiv effekt och bidra till en lösning på krisen i Libyen. Jag vill därmed yrka bifall till förslaget i betänkandet.

I detta anförande instämde Anders Andersson, Annika Eclund och Roland Utbult (alla KD).

Anf. 10 Utrikesminister CARL BILDT (M):

Fru talman! I jag tror samtliga inlägg från företrädare för samtliga partigrupper har det uttryckts stolthet över de insatser som svenskar gör runt om i världen i olika typer av fredsbevarande eller humanitära insatser. Det kan vara på det ena eller det andra sättet. Den stolthet som vi känner över detta är någonting som är viktigt och som är viktigt som stöd för dem som i mycket svåra situationer gör sådant där de också kan riskera sina egna liv.

I Elfenbenskustens tidigare huvudstad Abidjan är striderna nu hårda. Vi får rapporter om att tunga vapen och kulsprutor används i det som

rimligtvis är slutavgörandet när FN-styrkorna ur UNOCI försöker genomföra ett mandat som innebär att ett demokratiskt val ska respekteras. Vi nås av uppgiften att en svensk FN-anställd har dödats i dessa strider.

Det visar de risker som finns men också att de insatser som sker av män och kvinnor i den ena eller andra delen av världen är någonting som vi alla tycker är viktigt och som vi känner stolthet inför.

Fru talman! Alla har nog instämt i att det är en svensk tradition att bidra till internationella fredsinsatser. Det har också påpekats att det är en svensk tradition att detta alltid sker med bred förankring i denna kammar i Sveriges riksdag.

Det tog en månad av våld och övervåld efter det att revolten hade brutit ut huvudsakligen och först i Benghazi innan FN:s säkerhetsråd kunde fatta det historiska beslutet om resolution 1973. Avgörande för att detta verkligt historiska beslut kunde fattas var självfallet Arabförbundets tydliga ställningstagande den 12 mars, också det historiskt. Där förklarade Arabförbundet att regimen Gaddafi hade förlorat sin legitimitet, och där begärde Arabförbundet ett tydligt ingripande av FN:s säkerhetsråd inkluderande en flygförbudszon.

Resolutionen 1973 gick längre än så, och det tror jag var nödvändigt. Den ger rätt till att vidta, som man säger, alla nödvändiga åtgärder för att skydda civila och civilt befolkade områden som är utsatta för hot om attacker. De ingripanden som kom att ske inom loppet av bara några dygn från ett antal stater med stöd av denna resolution kom att vända en hotfull utveckling som har beskrivits av flera av de föregående talarna. Det var nödvändigt och det var bra. Vi välkomnar det, och betydelsen av det kan knappast överskattas. Det var ett robust ingripande i enlighet med det tydliga mandat som kom fram i säkerhetsrådets historiska resolution.

De militära delarna av resolution 1973 är tämligen omfattande. De omfattar vapenembargot som självfallet är viktigt. Det vapenembargot kräver en övervakning av landgränser, av sjögränser och av luftterritorium för att förhindra att vapen, legoknektar eller annat kommer in för att försöka rädda den döende regimen Gaddafi. Flygförbudszonen ska också ses i detta sammanhang, men den har också komplexiteten att skilja mellan flygningar som är nödvändiga, till exempel för humanitära ändamål, och sådana som definitivt är förbjudna enligt FN-resolutionen och så de direkta insatserna för att skydda civila som sker med de flygoperationer som diskuteras.

Det här kräver tydlig och sammanhållen ledning. Det kräver tydlig och sammanhållen politisk inriktning för att det ska fungera. Det var därför viktigt att Nato enades om att kunna ta det samlade ansvaret och den samlade ledningen för genomförandet av de militära delarna av resolution 1973.

Inom ett dygn efter det att Nato hade fattat de besluten fick Sverige som bekant frågan om vi var beredda att ställa upp med stridsflygplan, spaningsresurser eller helikopter. Omedelbart därefter, efter öppna och konstruktiva konsultationer med den parlamentariska oppositionen på det sätt som ska vara, lämnade vi beskedet att ja, vi är beredda att medverka med stridsflygplan och ja, vi är beredda att medverka med olika former av spaningsresurser.

Det är det beslut som nu, efter utskottsbehandling, ligger på kammarens bord. Omedelbart efter det att riksdagen har fattat sitt beslut kommer

regeringen i eftermiddag att fatta det formella insatsbeslut som krävs i det här sammanhanget.

Det är viktigt att det finns ett brett samförstånd om vår insats – vad vi vill göra, vad vi kan göra och vad vi kommer att göra. Mandatets utformning är ju – och i detta ser jag ingenting som är särskilt anmärkningsvärt – resultatet av de diskussioner som har lett fram till detta samförstånd.

Flyginsatser mot markmål är operativt mycket krävande. Det råder ingen tvekan om det. Jag säger detta också mot bakgrund av personliga erfarenheter efter att ha varit mycket nära inblandad både i flygoperationerna i Bosnien 1995 och i flygoperationerna i samband med Kosovo-kriget 1999. Riskerna är betydande för skador utöver vad som är nödvändigt och vad som är avsett. Men ibland är riskerna med att inte ingripa större än riskerna med att faktiskt ingripa. Därför stöder vi också denna del av resolutionen och denna del av de samlade militära operationerna, även om Sverige inte kommer att medverka i den delen av de militära operationerna. Det är viktigt att också det är sagt.

Man har även diskuterat de andra delarna av det som vi försöker göra tillsammans med andra länder. Vi är del av en mycket bred internationell koalition i Libyen. Bodil Ceballos nämnde de humanitära insatserna. Låt mig säga att när vi kommit lite längre fram är jag alldeles övertygad om att vi alla kommer att se att de svenska humanitära insatserna kommer att vara större än de svenska militära insatserna, detta utan att på något sätt förringa betydelsen av det militära bidraget. Men våra möjligheter att ställa upp humanitärt, finansiellt och på annat sätt, är ännu större än våra möjligheter att ställa upp militärt, och det ska vi också göra fullt ut. Det är en självklarhet, och det tror jag också har ett mycket brett stöd i denna kammare.

Det är viktigt att säga att de olika delarna av resolutionen bildar en helhet. Det är inte det ena eller det andra. Det är allting tillsammans för att försöka nå vissa politiska mål som har med Libyen att göra – skydda civila och bereda möjligheten för en bättre utveckling i framtiden – men som också ska ses i det bredare perspektivet som flera av ledamöterna, Urban Ahlin bland dem, under debatten har berört och som självfallet är väldigt viktigt för oss.

I tisdags samlades ett fyrtiotal utrikesministrar i London i två olika konstellationer: vi som först var mer inblandade i de militära operationerna, och därefter den bredare grupp som är inblandad inte bara i de militära utan också i de humanitära och politiska ansträngningarna. Det fanns där den breda enigheten om att de militära operationerna är nödvändiga, men de militära operationerna är som vanligt i sådana här sammanhang inte tillräckliga. Det är helheten man måste utforma på ett viktigt och riktigt sätt.

Vi var överens om att göra mer för den humanitära delen av dessa operationer. Därför söker vi på olika sätt att få in hjälpsändningar. Det är lättare i vissa delar av Libyen än i andra delar, men vår hjälp måste nå alla. Människor som drabbas ska inte drabbas ytterligare av att de råkar vara i ett område som behärskas av till exempel Gaddafiregimens kvarvarande styrkor. Vi måste nå också dem med vår hjälp för att visa att vårt stöd inte avser den ena eller den andra utan Libyen i dess helhet och dess folks möjligheter att forma en bättre framtid.

Vi uttalade oss för en snar verifierad vapenvila. Det är inget egenvärde att vapnen får tala länge. Det är ett egenvärde att vi får en vapenvila, men inte en vapenvila som i politiskt propagandistiskt syfte utfärdas på en presskonferens och sedan inte motsvaras av verkligheten på marken. Det måste vara en verifierad vapenvila som en del av en politisk process, och den politiska processen måste vara bred och omfatta Libyen i dess helhet. Vi har lärt av tidigare misstag.

Det vi diskuterade i London var en bred nationell dialog som kanske kan kulminera i en nationell konferens där man börjar diskutera en konstitution för detta land som totalt saknar konstitution, där man kan börja sätta upp institutioner som kan ge en bättre framtid, där man kan sätta upp de institutioner som då också har möjlighet att disponera de ekonomiska medel, mycket omfattande sådana, som vi nu har frusit genom FN-beslut och EU-beslut i olika delar av världen.

De politiska kontakter som är en del av förberedelserna för denna nationella dialog pågår när vi talar i denna kammare och har ju som bekant redan avsatt en del resultat. Här spelar FN:s generalsekreterares särskilda sändebud och Arabförbundet en viktig roll.

Vi måste också inse de krav som kan ställas på flyktingpolitiken. 380 000 människor har redan lämnat Libyen. Det finns risk för att det blir många fler. Födosituationen – jag tror att det var Urban Ahlin som nämnde det faktum att 75 procent av alla livsmedel i Libyen i normalläget är importerade. Nu sker ingen import alls. Vi kan alla lista ut vad det kommer att få för konsekvenser.

Detta är en del av en bredare utveckling. Egypten och Tunisien går mot val detta år. Vi ska stödja dem. I Syrien väntar vi fortfarande på de reformer som är absolut nödvändiga i detta land som har haft ett totalitärt styre alltför länge. I Jemen blir situationen alltmer ohållbar. I andra länder är reformtrycket på goda grunder mycket starkt.

Låt oss säga och låt oss vara klara över det, att länderna söder om Medelhavet är våra grannar. De är grannar till den union i vilken vi helt och fullt är en medlem. Lampedusa är lika mycket del av denna union som Ven är, Sicilien och Kreta lika mycket del av denna union som Gotland och Öland faktiskt är. Det handlar om solidaritet, europeisk, global och internationell, med militära, med humanitära och med politiska insatser. Det handlar om stolthet över de insatser som svenska medborgare i Natos, i EU:s eller i FN:s tjänst gör i olika delar av världen.

Anf. 11 ÅSA LINDESTAM (S):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på reservationen.

Det här uppdraget, precis som alla andra uppdrag där vi har sänt ut våra kvinnor och män som soldater, är inte riskfritt. Det ska vi aldrig tro. Jag vill återkomma till den delen.

Vi har alltså ett FN-mandat i botten för den här insatsen. Det är det alltid nödvändigt att vi har, men det räcker inte. Vi måste veta att när FN säger att vi ska ställa upp ska vi göra det. Det förpliktar oss att göra det. Vi måste vara de som går i bräschen för att FN:s mandat ska gälla. Och vi ska bidra på det sätt som vi kan. Den här gången är insatsen Natoled.

Jag tror mig komma ihåg att vi var i Kongo. Jag var väldigt liten på den tiden. Som vi har hört från Allan Widman gick det väldigt fort när vi

skulle till Kongo. Vi flög dit efter några dagar. Jag hade förmånen att bo i samma by som en av dem som ledde operationen i Kongo. Vi har många gånger efteråt pratat om det. Det kanske är därför jag tror att jag kommer ihåg när de flög i väg.

Den här gången testar vi också våra plan. Tio dagar ska vi vara där nere. Tiden är den viktigaste faktorn. Det är nu det händer. Vi kan inte stå i beredskap och vänta och vänta, utan det här måste ske nu, innan de civila blir mer utsatta än de är i dag.

Vi skickar alltså en styrka som tas från den stridsgrupp som står i beredskap. De andra länder som finns med i stridsgruppen och som fortfarande står i beredskap har fått meddelande om att vi gör så här, och de har sagt ja till det. Det betyder att den grupp som vi sänder ned är ett svenskt bidrag. Det här är vårt sätt, vår pusselbit att lägga till det stora spel som nu ska äga rum. Det handlar inte bara om de militära resurserna. Det är, som vi har hört tidigare också, de civila delarna som samtidigt måste stödjas.

Vi fick lyssna till Anders Fogh Rasmussen i går och föra samtal med honom. Han sade då att Sveriges bidrag passar perfekt. Sveriges bidrag passar perfekt. Så är det. Jag instämmer också i det ÖB har sagt. Våra JAS-flygplan är bland det bästa vi kan sätta till från Europa.

Trots det skickar vi ned människor av kött och blod. När vi tar de här besluten känner vi samtidigt en vånda. Vad är det som kan hända? Ni ska veta, ni som åker ned dit, att vi tänker på er. Vi är med er hela tiden. Vi följer er på alla de sätt som går, för vi är oroliga. Men vi är också stolta över att vi kan bidra på det här viset.

Jag vet att många av dem som flyger nu har varit med på många internationella uppdrag. Man har tränat, man har försökt att göra sitt bästa och man har lyckats väldigt bra. Det är inga oerfarna personer, tvärtom. Det är de bäst tränade vi har just nu som ska åka ned. Vi från det sammansatta utskottet vill verkligen önska er alla lycka till. Kom ihåg: Vi tänker på er och vi är stolta över er.

Anf. 12 FREDRIK MALM (FP):

Fru talman! Vi har under flera månaders tid kunnat följa oroligheterna i Libyen. Vi har kunnat se hur Muammar Gaddafi steg för steg har trappat upp våldet mot sin egen befolkning.

Den första tiden av protester i Libyen såg det ut som om Gaddafi skulle pressas bort från makten, ungefär som i Tunisien och i Egypten. Men så blev det inte. Ledaren mobiliserade i stället sina stödtrupper och militären. Han anammade en skoningslös och oförsonlig retorik mot sina motståndare, och han manade sina anhängare att attackera dem med våld.

När oppositionens illa beväpnade och dåligt utbildade frivilliga trängts tillbaka har ett skoningslöst våld och dödande skett i de libyska pansarvagnarnas spår. Gaddafi har fört sitt krig också med hjälp av betalda legoknektar från andra afrikanska länder.

Det framstod med största tänkbara tydlighet att ett regelrätt blodbad stod för dörren när den libyska armén närmade sig oppositionens främsta fäste Benghazi i östra Libyen.

Det var efter FN:s säkerhetsråds andra resolution, resolution 1973, som i huvudsak amerikanskt stridsflyg lyckades stoppa Gaddafi från att genomföra ett sådant blodbad mot befolkningen i Benghazi. De långa

knivarnas natt uteblev. I stället tycks striderna därefter ha böljat fram och tillbaka. Givet det militära överläget som regimen har med bättre utbildade soldater och de importerade legoknektarna finns risken för att ett längre utdraget dödande kommer att pågå om inte Gaddafis framfart stoppas.

Från Folkpartiets sida, fru talman, välkomnar vi FN:s resolution 1973. Den innehåller i huvudsak tre delar: ett skärpt vapenembargo, en flygförbudszon och skydd för civila. Vi välkomnar givetvis likaså att Sverige förhoppningsvis, efter ett riksdagsbeslut efter denna debatt, deltar i denna insats med militära komponenter bestående av upp till åtta JAS 39 Gripen-plan, ett Herkulesplan samt spanings- och stödresurser för att verkställa denna FN:s säkerhetsråds resolution.

Det är viktigt för Sverige att ställa upp. Vi har gjort det tidigare. Vi är det enda landet i Europeiska unionen, om jag inte minns fel, som har ställt upp på alla missioner som EU har, säkerhetsmissioner, polissmissioner och så vidare, runt om i världen. Det är ett tjugotal. Vi har en lång tradition av att ställa upp för människor som är förtryckta och som har det svårt runt om i världen på olika sätt, och det ska vi givetvis fortsätta med. Det är mycket välkommet att det finns en så pass bred enighet i riksdagen om detta.

Fru talman! I det längre perspektivet kommer också FN:s agerande att få konsekvenser för utvecklingen inom den internationella rätten. Det här är väldigt väsentligt, som flera talare har tagit upp tidigare. Nu används för första gången normsystemet skyldigheten att skydda – responsibility to protect, eller R2P – för att skydda civila i Libyen. Vi kan bara gissa hur många liv som hade kunnat räddas i Rwanda, Darfur och på andra håll i världen om detta varit i kraft för två eller tre decennier sedan. Detta är ytterligare ett steg mot en världsordning där det internationella samfundet kan auktorisera interventioner för att skydda civila mot storskaligt dödande från en övermäktig statsmakt. Det borgar för en ordning där diktatorer inte lika lätt som tidigare kan hänvisa till ”inre angelägenheter”, som det så fint heter, eller gömma sig bakom folkrätten.

Fru talman! Jag vill samtidigt betona, i likhet med min partikollega Allan Widman här tidigare, att det hade varit välkommet om det funnits ett brett stöd i riksdagen för att Sverige också ska kunna bidra till att slå ut militära mål på marken i Libyen för att kunna skydda civila. Jag noterar att partier som höll en väldigt hög profil för några veckor sedan inte håller en riktigt lika hög profil i den frågan just nu. Samtidigt är det viktigt att vi har respekt för att den positionsförflyttning som nu har ägt rum, från att tidigare ha krävt att USA ska lämna alla militärbaser i hela världen till att acceptera att amerikanskt stridsflyg tar kontroll över nordafrikanskt luftrum, är ett ganska långt steg. Vi välkomnar den processen inom oppositionspartierna.

Men skyddet av de civila i Libyen innebär i praktiken att Muammar Gaddafi måste bort från makten i landet. Det står inte skrivet uttryckligen i de centrala dokumenten, men en logisk tolkning av situationen i Libyen nu ger vid handen att FN:s resolution inte kommer att kunna verkställas utan att den libyske diktatorn avgår eller på annat sätt försvinner från makten. Och ju längre Gaddafi sitter kvar vid makten, desto längre riskerar den internationella militära insatsen i Libyen att tvingas pågå. Om alla andra länder skulle resonera så att stridsflyg endast ska få patrullera

lufttrum men inte kunna slå ut militära installationer, pansarvagnar, raketramper och annat, ja, då skulle det inte vara möjligt att verkställa FN:s resolution 1973.

Den som vill se ett snabbt slut på våldet i Libyen och en förhållandevis kort internationell mission bör således verka för ett mandat i FN:s säkerhetsråd och att detta mandat som nu har getts ska kunna genomföras fullt ut med hjälp av de verktyg vi förfogar över militärt.

Fru talman! I ljuset av den arabiska våren finns det några andra iakttagelser att notera och viktiga punkter att lyfta fram. I ljuset av revolterna i arabstaterna måste vi i Sverige också analysera och diskutera vår egen och Europeiska unionens relationer och förhållningssätt till vårt södra och sydöstra närområde.

Efter elfte september läste en rad regimer i arabvärlden av förändringarna i framför allt den amerikanska utrikes- och säkerhetspolitiken. Dessa regimer levde redan då på övertid, men genom att samarbeta med länder i väst om att bekämpa terrorismen, om att acceptera Israels existens i retorik och praktik och i Libyens fall även om att avveckla massförstörelsevapen släpptes de in i stugvärmen igen. Vi fick då bekanta oss med begreppet moderate Arab states.

Detta har i grund och botten fått till följd att Europeiska unionen, grovt sett, har varit intresserad av två saker vad gäller Libyen: Vi vill ha olja därifrån, men vi vill inte ha flyktingar därifrån. När oroligheterna börjar riskerar situationen att utvecklas så att det blir precis tvärtom, att det kommer många flyktingar men ingen olja. Många sydeuropeiska länder har resonerat på ungefär detta sätt.

Men dessa stater som har samarbetat med västvärlden mot terrorismen har inte på motsvarande sätt försökt stärka värderingar om demokrati och mänskliga rättigheter i sina egna samhällen. De här staterna, så kallade moderate Arab states, som vi nu diskuterar och där det har rasat våldsamma protester i flera månaders tid har i retorik och i praktik accepterat Israels existens, men de har inte gjort någonting för att bekämpa antisemitismen i sina egna länder. De har kunnat sluta olika typer av handelsavtal, associationsavtal och associeringsavtal med Europeiska unionen om investeringar och varuutbyte men inte på samma sätt varit intresserade av att ha ett utbyte kring pluralism och humanism och att investera i sin egen befolknings skaparkraft, energi och framtidstro.

Dessa länder har också på olika sätt, i kraft av att ha varit sunniarabiska stater, varit oroade över utvecklingen i Iran men sällan höjt rösten, om vi ska vara uppriktiga.

Europeiska unionen, fru talman, har fokuserat på att upprätta goda förbindelser med dessa regimer, men vi har bara talat med eliterna, i stort sett. Själva subjektet i sammanhanget, miljoner vanliga människor i Libyen, Egypten, Tunisien och så vidare, har inte varit i fokus för Europeiska unionens relationer med dessa länder. Men nu sveps de här eliterna bort från makten – först Ben Ali, sedan Mubarak och sedan kanske Gaddafi. Vi vet inte vad som händer med Saleh i Jemen och de andra ledarna i regionen. Ingen av dessa stater som efter elfte september släpptes in i den här typen av relationer med västvärlden har varit demokratier. Vi har genom dessa förbindelser delvis bidragit till att de här regimerna har överlevt 2000-talets första decennium. Men de lever i dag på övertid.

Prot. 2010/11:81
1 april

*Svenskt deltagande
i den internationella
militära insatsen
i Libyen*

Deras invånare vänder dem ryggen, och det är dags att vi slutar att hålla dessa regimer om ryggen.

Fru talman! Vi måste därför formulera en ny diplomati och nya relationer med vårt södra grannskap som syftar till att skapa kontaktytor och kanaler rätt in i civilsamhället. Eliternas tid är förbi. Den arabiska våren har visat att västvärlden har underskattat vikten av krav på demokrati och mänskliga rättigheter i våra relationer med staterna i den här regionen.

Men det kommer, fru talman, också en morgondag. Vi måste ha beredskap för att hjälpa till på många olika sätt, inte bara militärt. I närtid handlar det nu om en militär insats, en intervention, för att skydda civila i Libyen, men på längre sikt handlar det givetvis om andra faktorer, mer civila faktorer, demokratibyggnad, påtryckningar i relationer med olika typer av politiska och andra ledarskap i regionen, satsningar på utbildning och mycket annat.

Vi var inte likgiltiga inför utvecklingen i Östeuropa efter murens fall. För oss kvittar det inte om det blir demokrati som det blev i Tjeckien eller diktatur som det blev i Vitryssland. Tvärtom anser vi att det under en transformationsprocess är viktigt att också ge stöd till dem som verkar för demokrati och mänskliga rättigheter. Samma sak gäller givetvis också i arabvärlden. Vi kan inte vara likgiltiga för utvecklingen i dessa stater, om till exempel Egypten skulle riskera att bli en teokrati inspirerad av Iran. Nu tror inte jag att det kommer att bli så, men vi kan inte vara likgiltiga inför en sådan utveckling i så fall. Det är nödvändigt att vi identifierar aktörer i dessa länder som vill se demokrati, som värnar minoriteters skydd, som vill se marknadsekonomi och lika rättigheter för kvinnor och män och att vi sedan försöker stödja dem på bästa möjliga sätt.

Jag har noterat att det finns debattörer i Sverige som tycks anse att det kvittar om det är Muslimska brödrskapet eller sekulära demokrater som i framtiden kommer att styra i Egypten. Det tycker inte jag att det gör. Likaså finns det de som hävdar att omvärlden inte ska ha några speciella synpunkter på Hamas eftersom de vann de palestinska valen. Jag delar inte den uppfattningen heller. Tvärtom måste vi vara tydliga med att vi stöder demokrater – annars blir det ingen demokrati. Religiösa fundamentalister bygger inte demokrati – de bygger teokrati. Militanta våldsgrupper skapar inte rättvisa – de skjuter raketer.

Det är viktigt att vi inför den morgondag som kommer klarar av att hålla två tankar i huvudet samtidigt. Vi måste mycket tydligt stå upp, vilket vi också gör nu, för den legitima rätten för människor i Libyen och de andra staterna att göra motstånd mot korrupta regimer som styr över dem genom diktatoriskt våld. Vi måste vara mycket tydliga i vårt moraliska politiska ställningstagande till stöd för dessa människor som kämpar mot korrupta regimer. Inför morgondagen, när dessa stater får nya ledningar och ska byggas upp igen efter det som tidigare ledare under årtionden har förstört, måste vi vara lika tydliga med att vi står på den sida som de sekulära demokraterna står på och inte är likgiltiga inför hur utvecklingen blir.

Vi måste därför, fru talman, genom vår biståndspolitik, vår diplomati, vår utrikespolitik och så vidare hålla dessa två tankar i huvudet samtidigt. Vi har ett moraliskt ansvar för att ställa upp för människor, och det beslut som vi fattar efter denna debatt i Sveriges riksdag kommer att stärka Sverige på det sättet.

Vi är inte födda i det här landet för att vi är extra starka, smarta eller snygga. Vi är lyckligt lottade att vara födda i ett land av frihet och demokrati. Men även här fanns det människor som fick plikta med sina liv för hundra och tvåhundra år sedan.

Nu har vi på samma sätt en skyldighet att ställa upp för de civila i Libyen genom att inom ramen för denna insats auktoriserad av Förenta nationerna bidra till att skydda civila i Libyen.

Med dessa ord vill jag yrka bifall till förslaget i betänkande UFöU3.

I detta anförande instämde Allan Widman (FP).

Anf. 13 STAFFAN DANIELSSON (C):

Fru talman! Den mycket allvarliga fråga som vi behandlar här i dag är den fruktansvärda situationen i Libyen. Efter växande demonstrationer valde Muammar Gaddafi att med tunga vapen urskillningslöst attackera demonstranter och annan civilbefolkning. Hur många som har dödat eller skadats, som har torterats eller som lider svårt med pågående strider och med brist på mat, vatten och medicin – till exempel i Misrata just nu – det vet vi inte. Det handlar om många tusentals och tiotusentals människor. Ännu många fler har flytt eller vill fly från striderna.

Sverige har drivit på för att FN skulle ingripa och stoppa dödandet, och det är ett genombrott att världssamfundet kunde samla sig till den här resolutionen.

Det är också naturligt att Sverige nu bidrar i fredsinsatsen genom att skicka åtta stridsflygplan som under Natos ledning ska fullfölja FN:s beslut, och det är bra att en mycket bred majoritet i riksdagen står bakom detta.

Med tanke på Sveriges goda tradition att delta i FN:s fredsinsatser och med tanke på hur starkt vi har drivit på för ett FN-mandat är detta ett logiskt beslut. Det underlättas ytterligare av det faktum att Sverige just nu svarar för en av EU:s stridsgrupper där stridsflygplanen ingår.

Centerpartiet står, som Kerstin Lundgren framhöll, helt bakom dagens riksdagsbeslut. Det är dock ingen hemlighet att vi gärna hade sett att stridsflygplanens mandat inte hade inskränkts på det sätt som nu sker. Jag skulle vilja problematisera något kring detta, med tanke på hur situationen är och kan utvecklas.

Först och främst: Sveriges bidrag sker inom ramen för FN:s beslut och nu under Natos ledning. Nato välkomnar Sveriges bidrag.

Vid fredsinsatser villkorar länder ibland sina insatser. Det kan vara nödvändigt, men det är naturligtvis så att det inte underlättar för den gemensamma insatsledningen när deltagande länder sätter upp begränsningar av olika slag.

Den svenska begränsningen är nu att våra flygplan får användas endast för att skydda civilbefolkningen genom att flygförbudet upprätthålls. Om ett Gripenplan exempelvis upptäcker Gaddafis stridsvagnar alldeles utanför till exempel Benghazi i färd med att påbörja beskjutning och

attacker mot staden och civilbefolkningen, då får inte Gripen ingripa för att avvärja detta. I stället ska hotet mot civilbefolkningen rapporteras, och andra länders stridsflygplan får snabbt tillkallas för att förhindra attacken mot civilbefolkningen.

Det känns ändå lite konstigt. Sverige accepterar FN:s resolution, vi deltar med stridsflyg i Natos insats, och vi accepterar att stridsvagnar i attack mot städer bekämpas för att civilbefolkningen ska skyddas. Men andra stridsflygplan än de svenska ska utföra det skyddet.

Det hotande blodbadet i Benghazi avvärjdes genom att flygplan slog ut attackerande stridsvagnar. Samtidigt förs det fram att det är ett trubbigt instrument att med flygplan angripa markmål, vilket inte bör ske. Ett motiv som framförts i debatten för denna begränsning är att ”drogade barnsoldater” skulle kunna skadas.

Det argumentet känns tunt, eftersom det dels måste ifrågasättas om stridsvagnarna bemannas av sådana, om de nu finns, dels eftersom vi ändå accepterar att civilbefolkningen ska skyddas genom att stridsvagnarna stoppas. Logiken i att begränsa våra stridsflygplans uppdrag på det sätt som sker men samtidigt acceptera att andra plan i stället utför uppdraget känns inte helt övertygande.

Centerpartiet står bakom dagens riksdagsbeslut och välkomnar det. Det innebär att vi accepterar den begränsning som jag har problematiserat här, eftersom det enligt vår uppfattning krävs en bred majoritet i riksdagen för att ta sådana här svåra och viktiga beslut. Jag välkomnar också den rörelse hos oppositionen som gör att man kan stå bakom detta viktiga beslut. Som utrikesministern framhöll är detta svårt och komplicerat.

Vi får nu se hur situationen utvecklas i Libyen. Skulle verkligheten kräva anpassningar av dagens riksdagsbeslut är vi självfallet beredda att vara med i en dialog kring detta.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till det sammansatta utskottets förslag.

Anf. 14 CARL B HAMILTON (FP):

Fru talman! Mitt inlägg är lite på samma tema som Staffan Danielssons, med en del problematiserande reflexioner inför det beslut som vi står inför och fortsättningen på det beslutet. Hyllningstalen klingar bort. Vad finns sedan?

Detta riksdagsbeslut gäller i tre månader. Det innebär att vi kanske redan om två eller två och en halv månader står inför en ny beslutsituation och ett nytt riksdagsbeslut. Självfallet kommer innehållet i det riksdagsbeslutet i så fall att påverkas av utvecklingen på marken i Libyen och om det outtalade antagande som jag tycker har legat i många av anförandena, nämligen att Gaddafi kommer att vara borta inom två tre månader, faktiskt inte uppfylls.

Då uppstår den situation som Staffan Danielsson antydde, att den princip om skyldighet att skydda som kom fram som en utveckling av de fruktansvärda erfarenheterna i Rwanda och andra ställen där massakrer har utförts och där världssamfundet inte var förmöget att ingripa ställs på sin spets igen: Hur ska detta undvikas?

Då kan inte skyldigheten att skydda, the responsibility to protect, upphöra att gälla bara därför att åtgärderna inte kan utföras med flyg. Det är ju inte verktyget som är det centrala, utan det är faktiskt att lösa upp-

giften att skydda. Därför ställs vi och världssamfundet – om Gaddafi sitter kvar, till exempel i den västra delen av Libyen – inför fortsatta insatser, och humanitära katastrofer fortsätter att hota.

Detta är en viktig fråga att diskutera inför den fortsatta insatsen och inför ett eventuellt nytt beslut. Varför får skyldigheten att skydda utföras bara med flyg, bara genom en flygförbudszon? Det är inte logiskt, och i slutändan är det kanske också kontraproduktivt.

Så till den andra reflexion som jag vill göra. Vi har utgått från att vi alla är samlade i koalition bakom FN. Urban Ahlin var lite grann inne på att vi inte vet hur stabil koalitionen är. Ryssland och Kina nämnde Urban Ahlin lade ned sina röster. Men det gjorde också Tyskland.

Danmark och Norge, som visserligen inte sitter i säkerhetsrådet, har fattat ett annat beslut än Sverige. De har inte inskränkning till flygförbudszon utan kan även angripa markmål.

I gruppen av europeiska länder finns alltså en ganska stor oenighet. Vi vet inte inför utvecklingen på marken hur det kommer att påverka beslutsamheten i fortsättningen.

Herr talman! Vid nästa riksdagsbeslut måste vi därför vara öppna för att beslutet kan få en delvis annorlunda utformning, beroende på utvecklingen på marken och på utvecklingen i den europeiska koalitionen. Beslutet bör då också, enligt min mening, innehålla mer om de humanitära insatser som vi alla förefaller vara eniga om behövs.

I detta anförande instämde Tina Acketoft, Anita Brodén, Ismail Kamil, Anna SteeleKarlström och Allan Widman (alla FP).

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

UFöU3 Svenskt deltagande i den internationella militära insatsen i Libyen

1. utskottet
2. res. (SD)

Votering:

240 för utskottet

18 för res.

5 avstod

86 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 S, 90 M, 13 MP, 16 FP, 13 C, 9 V, 14 KD

För res.: 18 SD

Avstod: 1 MP, 4 V

Frånvarande: 27 S, 17 M, 11 MP, 8 FP, 10 C, 2 SD, 6 V, 5 KD

3 § Aktuell debatt: Kärnkraftens framtid och risker

Anf. 15 MARIA WETTERSTRAND (MP):

Herr talman! Ibland måste man som politiker ompröva sina åsikter. Jag har gjort det åtminstone en gång. Det hände för ett par år sedan när det gällde Miljöpartiets motstånd mot svenskt medlemskap i EU. Jag ändrade då åsikt till att anse att Sverige ska vara med i unionen.

Jag tycker att det i dag finns många skäl till att regeringen ska ompröva sin åsikt när det gäller kärnkraften. Regeringens energiöverenskommelse bygger på att risken med kärnkraft är en risk vi måste ta för att klara vår energiförsörjning. Jag anser att det är fel på båda punkterna.

De risker vi tar gäller inte bara oss. De gäller också våra barn, barnbarn, barnbarnsbarn och generationer hundra tusen år framåt. Det är fullständigt oansvarigt av oss att tillfredsställa vårt kortsiktiga behov av el – el som man kan göra av nästan vad som helst – med en energikälla som ger radioaktivt avfall som måste hållas skilt från allt liv i hundra tusen år.

Jag tillhör inte dem som under åren oroat mig för riskerna vid driften av kärnkraftverken. Därför är jag lika förvånad och förfasas lika mycket som många andra över det som vi i dag ser hända i Japan. Vissa saker kan man köra tills de är helt slut och då skrota dem. Så är det inte med kärnkraftverk. Vi behöver lära oss att stänga reaktorer innan de haverar.

Vi är ett av de länder i världen som har allra bäst förutsättningar att bygga vårt energisystem på förnybar energi. Om inte vi kan klara det kan man undra vilket annat land i världen som skulle klara att bygga sitt system på förnybar energi.

Anf. 16 Miljöminister ANDREAS CARLGREN (C):

Herr talman! Låt mig säga utan omsvep: Vi följer just nu ett mycket allvarligt olycksförlopp i Japan. Vi kan ana att även mycket mörka scenarier kan följa. Vad detta än slutar med ska ingenting sopas under mattan, ingenting ska döljas, varje sten ska vändas på, allt vi kan lära av detta ska läras och alla erfarenheter som vi behöver dra när det gäller säkerheten i Sverige ska vi dra. Därför ger vi Strålsäkerhetsmyndigheten ett utvidgat uppdrag att gå igenom alla erfarenheter från Japan och se vad det föranleder av ändringar och omprövningar och vilken giltighet det har för Sverige.

I dag finns det inget parti i Sveriges riksdag – det gäller även Maria Wetterstrands – som anser att vi klarar oss utan kärnkraft. Inget parti gick till val på att avveckla någon reaktor nu. Också De rödgröna räknar med att använda kärnkraft en bra bit in på 2020-talet. Alltså är kärnkraftens säkerhet något som angår oss alla. Det är ett gemensamt ansvar.

Alliansregeringen har bedrivit ett mycket intensivt systematiskt arbete för säkerheten. Om jag har förstått det rätt föreslår inte något annat parti något nytt och annorlunda när det gäller säkerheten. Vi har slagit ihop de två tidigare säkerhetsmyndigheterna till en samlad stärkt myndighet. Vi satsar mer pengar på tillsyn. Vi har ökat satsningen på strålsäkerhetsforskning och strålskyddsforskning. En omfattande modernisering av kärnkraftverken pågår sedan flera år för att göra dem säkrare.

Vi har genomfört internationell granskning efter internationell granskning – först av alla svenska kärnkraftverk, sedan av hela det nationella regelverket för kärnsäkerhet och strålskydd. Nu ska dessutom tillsynsarbetet granskas internationellt, det vill säga granskningen ska granskas av utomstående granskare. Det finns skäl att berömma Strålsäkerhetsmyndigheten för deras noggranna intensiva arbete.

Regeringens politik innebär att Sveriges beroende av kärnkraft ska minska. Det är därför som vi nu bygger ett tredje ben för elproduktionen, för förnybar energi och el.

Biokraften slår alla rekord. Vindkraftsutbyggnaden har under de år som alliansregeringen har regerat inneburit att vindkraften har fyrdubbats. Sverige har gått från att internationellt ha haft snigelfart till att i dag för första gången placera sig på tio i topp-listan över länder i världen som installerar ny vindkraft.

Det finns i fortsättningen inte något statligt stöd för kärnkraft. Där bryter vi en gräns mot det som tidigare har gällt under socialdemokratiskt styre. Det blir varken direkta eller indirekta subventioner till kärnkraft. Kärnkraften får stå på egna ben enligt de tuffa villkor som gäller på marknaden.

Ibland sägs det att det nu ska bli kärnkraftsutbyggnad. Det talas om att vi här har beslutat om tio nya reaktorer.

Nej, det är inte fråga om utbyggnad utan möjligen om utbyte. Nu är det nämligen inte längre förbjudet att ansöka om att byta en gammal reaktor mot en ny.

När man har räknat in alla de kostnader som man själv får stå för är frågan: Vem vill ansöka? Hur stort är intresset?

Om en gammal reaktor byts mot en ny kommer det också att innebära ny teknik och säkrare lösningar.

Låt detta vara klart och tydligt: Kärnkraften står inte inför någon ny stor era i Sverige – tvärtom. I alliansregeringens energiproposition sägs det att kärnkraften är en parentes i Sveriges energihistoria och den förnybara energins tid är här. Regeringen har visat den förnybara energins möjligheter. Medan kärnkraften ger en dryg tiondel av den nyttiggjorda energin i Sverige ger den förnybara energin redan i dag fyra gånger så mycket. Bioenergin har under alliansregeringens år gått om oljan som den största och viktigaste energikällan. Om tio år är hälften av Sveriges energianvändning förnybar.

När vi ser ut över världen ser vi ofta de skrämmande tv-bilderna från Japan. Vi vet att klimathotet är lika verkligt som före olyckan i Japan. Det är också ett skriande behov för många att minska beroendet av olja, till exempel från Libyen eller Mellanöstern, och minska beroendet av fossil energi över huvud taget. Då är det också bra att Sverige kan producera fossilfri och koldioxidfri el mest från förnybar energi men också en del från kärnkraft.

Sverige har upplevt årtionden av kärnkraftsstrid. Alliansen har äntligen skapat möjligheten att lämna detta bakom oss. Nu är det inte strid som förestår utan hårt arbete och därmed ännu mer förnybar energi och stegvis minskat beroende av kärnkraften.

I detta anförande instämde Anders Flanking (C).

Anf. 17 MARIA WETTERSTRAND (MP):

Herr talman! Blir det mer förnybar el med en politik som håller öppet för att det kan byggas tio nya kärnkraftsreaktorer? Eller blir det mer förnybar el med en politik som inriktar sig på att vi ska ha hundra procent förnybar el?

Sverige är, som jag redan har sagt, ett av de länder i världen som har de allra bästa förutsättningarna att klara elförsörjningen med förnybar energi. Om inte vi kan visa att det går, vem i världen kommer då att visa det? Om inte vi klarar det, vilket land i världen kommer då att kunna försörja sig på enbart förnybar el?

Det som händer i Sverige i dag är att utländska investerare som är intresserade av att satsa på energiproduktion vill satsa både på förnybar el och på kärnkraft. Men de investerar i den förnybara elen i andra länder som har en tydlig ambition att det är den förnybara elen som ska växa och länder som har goda förutsättningar för den. Men när de vill bygga kärnkraftsreaktorer sneglar de på Sverige därför att vi har visat att vi vill bli Europas kärnkraftspark. Jag tycker att detta är mycket olyckligt.

Centerpartiet har styrt svensk energipolitik sedan 1991. Det är det enda parti som har varit med och styrt energipolitiken sedan 1991. Centerpartiet är alltså ansvarigt för allting som har hänt inom svensk energipolitik sedan dess. Jag tycker att det är fullt att försöka undandra sig detta ansvar. Det är trots allt så att både dagens och gårdagens energipolitik är beslutad av Centerpartiet.

År 2006 fick Centerpartiet en ministerpost som ansvarig för energipolitiken. Då bestämde Centerpartiet sig för att genomföra Folkpartiets energipolitik. Det betyder att vi i dag har en energipolitik som håller öppet för att man ska bygga tio nya kärnkraftsreaktorer. Detta kommer att leda till att investeringar som annars skulle hamna i förnybar energi riskerar att hamna i kärnkraft. Och vi riskerar att göra Sverige kärnkraftsberoende i 75 år till. Så lång är den parentes som Andreas Carlgren talar om.

Jag menar att det som världen nu behöver är ny teknik och nya investeringar i förnybar energi. Om länder som Sverige bestämmer sig för att satsa på kärnkraft eller tillåta att investerare i vårt land väljer att satsa på kärnkraft då gör vi inte den nytta för världens energiförsörjning som världen behöver. Om vi däremot skulle vara tydliga med att säga att vi har ambitionen att vi ska ha hundra procent förnybar energi i Sverige och ser till att förutsättningarna för dem som vill investera i detta ska vara goda, då skulle vi bidra till att det kom fram teknik, att det gjordes investeringar och att vi fick forskning och utveckling inom detta område som andra länder i världen också skulle kunna ha nytta av, oavsett om det är så att de vill ersätta kärnkraft eller om de vill ersätta fossil energi. Det är nämligen samma lösningar som bidrar till att lösa både klimathotet och kärnkraftsberoendet.

Redan före kärnkraftsolyckan i Japan var det fler kärnkraftsreaktorer som stängdes i världen än nya som startades.

De allra flesta demokratiska länder har valt att satsa på förnybar energi och inte på kärnkraft. Det finns anledningar till det. En av anledningarna är de risker som kärnkraften innebär. Det handlar om att man inte kan garantera säkerheten under driften. Men det handlar också om de risker som det innebär att producera radioaktivt avfall som vi inte vet hur

vi ska ta om hand och som är farligt och som måste hållas skilt från allt liv i hundra tusen år.

Men det finns också en annan anledning, och det är dessa länder ser att det är de förnybara energikällorna som kommer att vara efterfrågade på marknaden framöver. Genom att se till att de utvecklas i de egna länderna kommer man också att kunna bidra till att ta fram teknik som andra har nytta av. Man kommer att få en industri som växer inom de områden där det faktiskt finns en efterfrågan på marknaden.

Jag är helt övertygad om att denna trend och denna utveckling kommer att förstärkas efter kärnkraftsolyckan i Japan. Det är oerhört olyckligt om Sverige i detta läge i stället väljer att hålla öppet för att det ska byggas tio nya kärnkraftsreaktorer.

Det är också helt fel att säga att vi behöver kärnkraften för vår framtida energiförsörjning i 75 år. Det är helt enkelt inte sant. Vi står tvärtom inför ett stort elöverskott som, enligt prognoserna, redan fram till 2020 är på över 20 terawattimmar, och det är lågt räknat. Det finns alltså redan under de närmaste tio åren ett stort elöverskott i Sverige. Vi är inte i ett sådant läge att vi behöver bygga tio nya kärnkraftsreaktorer för att klara vår elförsörjning.

Jag menar att Sverige ska välja en annan väg. Vi ska välja att satsa på förnybar energi därför att det är lösningen också för världen.

I detta anförande instämde andre vice talman Ulf Holm och Jan Lindholm (båda MP).

Anf. 18 LARS JOHANSSON (S):

Herr talman! Jag vill framföra ett tack till Miljöpartiet, som har tagit initiativet till dagens kärnkraftsdebatt.

Det är inte så, som miljöministern sade i sitt inlägg, att kärnkraftsstriiden är över, att det är lugn och ro i Sverige sedan regeringens förslag om att bygga ny kärnkraft i Sverige gick igenom med två rösters majoritet den 17 juni. Det är inte så. Detta kommer att fortsätta att vara en levande debatt, och det är inte konstigt. Vi har haft Harrisburgolyckan, vi har haft Tjernobylyckan och nu har vi olyckan i Fukushima, som naturligtvis är en fruktansvärd olycka för alla människor som drabbas i Japan. Vad den kommer att föra med sig i framtiden vet vi inte än. Vi kan bara se vad som pågår och att tusentals människor drabbas. Hela samhället drabbas på olika sätt av denna enorma olycka.

Därför kan ingen vara oberörd av vad som pågår. Vi kan inte heller säga att kärnkraften inte är farlig. Det *är* en farlig energikälla som man måste ta på största allvar. Jag tycker att vi ska lära av detta.

Redan hösten 2006 var vi faktiskt på väg att få en väldigt allvarlig incident i Forsmark. Det tycker jag glömdes bort av regeringen när man arbetade fram sin proposition förra året. Det var en mycket allvarlig händelse. Det handlade också där om kylning som inte fungerade. De olika dieselaggregaten hade problem att få i gång kylningen i tid. Nu hände ingenting den gången, men detta visar återigen att det oförutsedda kan inträffa. Det är just därför man måste vara oerhört noggrann med att den kärnkraft som nu finns har väldigt stora säkerhetskrav på sig – absolut!

Men det är också därför som vi tycker att det var mycket märkligt att regeringen tvingade igenom en sådan proposition som man gjorde i somras, om att bygga nya kärnkraftverk i Sverige. Jag är stolt över att vi socialdemokrater stod emot och fortsatte att envist driva att vi ska genomföra en energiomställning som syftar till att fasa ut kärnkraften i takt med att nya alternativ växer fram. Frågan är om miljöministern och regeringen anser att verkligheten nu har förändrats, om det finns några nya fakta att agera utifrån.

Sverige kan göras modernt och arbeta vidare på förnybara energilösningar och energieffektiviseringar. Vårt land har, precis som Maria Wetterstrand sade, unika möjligheter att basera hela sin energiförsörjning på förnybara källor. Låt oss ta det ansvaret! Här finns en enorm utvecklingspotential, jobb möjligheter och unika tillväxtchanser. Här finns framtidsmöjligheter.

Vi socialdemokrater har tillsammans med Miljöpartiet och Vänsterpartiet lagt fram många konkreta förslag på hur vi kan bygga ut den förnybara energin – vindkraft, biproducerad kraftvärme, solkraft och vågkraft, för att nämna de viktigaste energislagen.

Energimyndigheten spår i sin långtidsprognos ett elöverskott i Sverige på hela 25 terawattimmar till 2030. Det är nästan hälften av den elproduktion som kärnkraften stod för under föregående år. Här finns alltså betydande energimöjligheter. Vi ser därför att man i mycket lugn takt kan ersätta kärnkraften samtidigt som man bibehåller konkurrenskraften och elpriset för den viktiga basindustrin och för hushållen.

Herr talman! När den borgerliga regeringen talar om att ny kärnkraft ska byggas i Sverige gör man gällande att den ska ersätta gamla reaktorer. Man nämner inte att det handlar om nya kärnkraftverk som ska byggas vid nuvarande Ringhals, Forsmark och Oskarshamn. Propositionen talar om tio nya kärnkraftverk. Det blir stora anläggningar i dessa kommuner, och innan de är på plats krävs det ny miljöprövning – enligt den nya miljöbalken, dessutom.

Vad säger då industrin? Nja, den tvekar, tycker att regeringen har för svagt stöd i riksdagen.

Vi tror därför inte att det är möjligt att genomföra dessa stora projekt. Det blir dyrt, det tar lång tid – och det behövs inte, för Sverige behöver inte dessa nya kärnkraftverk.

Dessutom är frågan om slutförvaringen av det utbrända uranet inte löst. Ändå vill regeringen skapa möjligheter att bygga ny kärnkraft i Sverige.

Därför är min fråga till miljöminister Carlgren: Är du beredd att nu ta det politiska ansvaret och ompröva politiken om att bygga ny kärnkraft i Sverige?

I detta anförande instämde Carina Adolfsson Elgestam, Ingemar Nilsson, Ingela Nylund Watz och Börje Vestlund (alla S).

Anf. 19 CECILIE TENFJORD-TOFTBY (M):

Herr talman! I dag debatterar vi svensk kärnkraftssäkerhet på grund av den ofattbara naturkatastrof som har drabbat Japan. Medierapporteringen har varit något underlig. 30 000 människor är antingen döda eller befarat döda, byar har blivit uttraderade, barn har blivit föräldralösa och

föräldrar sörjer sina saknade barn. Ändå har väldigt lite hörts om detta fruktansvärda lidande. Egentligen borde kanske dagens debatt ha handlat om hur vi kan ställa upp och hjälpa det japanska folket.

Å andra sidan motsätter jag mig inte en debatt om kärnkraft och svensk kärnkraftssäkerhet. Tvärtom välkomnar jag den. Det är en debatt som ska föras utifrån svenska förhållanden. Energifrågan är en av vår tids kanske viktigaste frågor. Utan energin stannar världen. Svensk energipolitik ska lösa flera viktiga frågor. Vi ska lösa hur vi tryggar vår egen energiförsörjning, hur vi gör energiförsörjningen så säker och klimatvänlig som möjligt och hur vi gör elen så prisvärd som möjligt för svenska hushåll och vår viktiga svenska industri.

Alliansen har en energi- och klimatöverenskommelse, och i den har vi pekat ut färdriktningen. Den gällde före naturkatastrofen i Japan, och den gäller fortfarande. Vår energiförsörjning ska enligt vår energiöverenskommelse stå på tre ben: vattenkraft, ny förnybar energi och kärnkraft. Vi behöver en säker energiförsörjning. Svenska hushåll och svensk industri behöver veta att de kan räkna med en stabil försörjning till stabila och rimliga priser. Utan långsiktiga besked om detta riskerar till exempel de 200 000 som i dag är anställda inom svensk basindustri att förlora sina jobb. En säker energiförsörjning förutsätter självklart även höga krav på säkerheten kring energiproduktionen.

Dagens debatt är initierad av Miljöpartiet på grund av de tragiska händelserna i Japan, en katastrof av enorma proportioner som visar vikten av ett ständigt pågående arbete för att höja säkerheten även inom våra svenska kärnkraftverk. Detta är dock inget nytt för Sverige. När Sverige började planera och bygga sin kärnkraft på 60- och 70-talet valde Sverige att införa fyra säkerhetssystem i våra svenska kärnkraftverk medan kytymen i övriga världen var tre säkerhetssystem. Den inställningen till säkerhet har inte förändrats. Till och med under det rödgröna styret när tankeförbud rådde inom kärnkraftsindustrin gjordes uppgraderingar och nyinvesteringar inom den svenska kärnkraftssäkerheten.

Herr talman! De reaktorer som drabbades i Japan är av samma generation som våra tidiga svenska reaktorer. Det kan kännas lite skrämmande, men skillnader finns. På några av de dramatiska bilder vi sett från Fukushima ser vi resultatet av explosioner som är förorsakade av instängd gas i reaktorerna. Just detta kan inte hända i Sverige, för vi har dragit lärdom. Efter olyckan på Three Mile Island i Harrisburg installerades ett system som leder gas ut ur reaktorerna. Gasen filtreras och renas från farlig strålning innan den kommer ut. På så sätt undviker vi det massiva tryck som förorsakade flertalet explosioner i Japan. Vi drog lärdom av Harrisburg, och vi kommer självklart även att dra lärdom av det fruktansvärda som händer i Japan just nu.

Vad vi redan har gjort för att värna säkerheten kan sammanfattas i några punkter. FN:s atomorgan IAEA har internationella team som granskar kärnkraftverk. Sverige har deltagit i utvärderingen i andra länder, och utländska team har värderat svenska kraftverk.

Sverige har bjudit in IAEA att under 2012 genomföra en granskning av Sveriges tillsyns- och myndighetsfunktion, vilket även Andreas Carlgren tog upp i sitt anförande. Svenska regeringen har tagit initiativ till att förstärka säkerhetsarbetet, bland annat genom att samla expertisen på

strålsäkerhet och kärnteknik till en myndighet och samtidigt förstärka myndighetens budget.

Strålsäkerhetsmyndigheten är kompetent, oberoende och ställer höga krav på branschen. Branschen har visat att den kan leva upp till dessa krav, och de höjs kontinuerligt. Strålsäkerhetsmyndigheten har också uppdraget att bevaka en fortsatt förstärkning av den långsiktiga säkerheten, kopplat till åldrande reaktorer och långa drifttider samt utifrån de moderniseringsprogram som finns inom den svenska kärnkraftsindustrin.

Herr talman! Sverige har alltid prioriterat säkerhet. Det gjorde vi innan jordbävningen slog till och tsunamin dränkte Japan. Arbetet måste dock ständigt utvecklas, och erfarenheterna från Fukushima kommer självklart att tas till vara. Regeringen har därför också gett Strålsäkerhetsmyndigheten uppdraget att göra en genomlysning av den svenska kärnkraften och det nationella säkerhetsarbetet baserat på den lärdom vi säkerligen kommer att dra av Fukushima.

Sverige är dock inte Japan, herr talman. Svensk kärnkraft ska värderas utifrån svenska förhållanden. När katastrofer händer är det viktigt att sätta in dem i sitt sammanhang. Vad vi har blivit påmind om är dock att katastrofer kommer oanmälda. Därför måste vi alltid vara beredda på worst case scenario. Det är uppdraget för svensk kärnkraftssäkerhet, och där ska Sverige även i fortsättningen vara ledande.

I detta anförande instämde Lars Hjalmered, Johan Hultberg, Olof Lavesson, Jessica Polfjärd, Hans Rothenberg och Borian Åberg (alla M).

Anf. 20 EVA FLYBORG (FP):

Herr talman! För tre veckor sedan nåddes vi av den tragiska nyheten om den stora jordbävningen utanför Japans kust med efterföljande tsunamier. Många människor har fått sätta livet till i denna enorma naturkatastrof. Våra tankar, vår solidaritet och vår medkänsla går till Japans folk.

Återuppbyggnadsarbetet blir svårt och mödosamt, men det finns ingen annan väg än framåt. Dessutom brottas Japan nu med problematiken från de jordbävnings- och tsunamidrabbade kärnkraftverken i Fukushima. Visserligen bygger Japan reaktorer som ska klara normala jordbävningar, vilket de också gjorde, men försande väggar av vatten på uppemot 15 meter sopade bort för mycket av kringliggande elförsörjning och infrastrukturer.

Vi kan i dag inte dra några slutsatser för vår egen del av händelsen, men vi kommer att följa utvecklingen noga och ödmjukt ta till oss de lärdomar som går att få. Sverige ligger inte i områden med jordbävningar eller tsunamier. Vi har ett mycket högt säkerhetstänkande inom industrin, och vi övar krisscenarier på olika nivåer regelbundet. En övning startade i februari i år, där man övar enligt maxkatastrofesen.

Olyckor kan nämligen inträffa även här. Det är därför viktigt med kontinuerlig utveckling inom såväl den kärntekniska forskningen och processer som, inte minst, granskande myndigheter. Säkerhet är inget man gör en gång och så är saken klar – tvärtom. Det är en inställning och ett arbete som aldrig tar slut. Säkerheten måste alltid vara nummer ett. Därför är det oerhört värdefullt att denna regering nu återigen satsar på den kärntekniska forskningen, både för säkerhetens och framtidens skull.

Herr talman! Redan för över tio år sedan tog jag i motioner och debatter här i riksdagens kammare upp vikten av att vi i Sverige utbildar kärntekniker för att kunna utveckla säkerhetstänkandet och ha just kompetenta granskande myndigheter. Folkpartiet har även välkomnat internationella utvärderingar och att vi i Sverige aktivt ska tillämpa benchmarking för kraftindustrin.

Den modernisering och uppdatering av de svenska kärnkraftverken som har skett under de senaste åren är ett led i ett målmedvetet arbete. Det produktionsbortfall som har drabbat kärnkraftverken under de senaste två åren har till stora delar berott just på att man har haft enormt tuffa krav från de granskande myndigheterna när man moderniserat och uppgraderat kärnkraftverken.

Ny kärnkraft som eventuellt kommer att komma kommer dessutom att vara än mer säker med nya processer, nytt material och ny teknik. Av dessa skäl men också av effektivitetsskäl ska vi välkomna nya kärnkraftverk i Sverige när dagens tjänat ut.

Herr talman! Det är ett faktum att all energiproduktion är förenat med nackdelar och risker. Den största risken mänskligheten står inför nu är dock att temperaturen stiger globalt på grund av människans stora koldioxidutsläpp. I den klimatutmaningen är kärnkraften ett positivt verktyg, som FN:s klimatpanel IPCC, liksom EU-kommissionen, uppmärksammar.

Sverige bidrar med en mycket liten klimatpåverkan, mycket tack vare den rena vatten- och kärnkraften samt det förnybara. Alternativet, som snabbt ökar så fort kärnkraften faller bort, är smutsig el från fossila bränslen – gas och kol – vilket vi kan se händer precis just nu i Tyskland.

Herr talman! Redan när Barsebäck 1 stängdes i mitten av 1990-talet varnade jag och Folkpartiet för ökade koldioxid- och partikelutsläpp. För varje timme med avstängd kärnkraft gav den ökade användningen av dansk kolkraft till exempel 1 700 kilogram svavel. Det gav 860 kilogram kväveoxider varje timme och 560 000 kilogram koldioxid varje timme. Detta är den bistra sanningen. Vi vill inte göra oss mer beroende av smutsiga fossila bränslen, och inte heller vill vi göra oss beroende av till exempel rysk gas.

Herr talman! Sanning är också att de fossila bränslenas utsläpp gör att människor går en förtida död till mötes. Det handlar om två miljoner för tidiga dödsfall per år bara i Indien, vilket kallas Asian brown cloud av bland annat FN och många fler.

Andra energislag är inte heller fria från risker. När stora vattendammar brister kan följderna bli katastrofala. Minst 160 000 människor dog till följd av den stora dammolyckan i Banqiao i Kina i mitten av 70-talet, och ingen vet väl ännu hur BP:s stora oljeutsläpp i Mexikanska golfen kommer att påverka djur, natur och människor på såväl kort som lång sikt, men att skadorna är gigantiska vet vi.

Kärnkraften är inget självändamål, men nu och för en lång tid framöver är det en värdefull tillgång i den svenska energimixen och inte minst i kampen för klimatet.

Anf. 21 LARS ISOVAARA (SD):

Herr talman! Teknik medför nästan alltid risker på ett eller annat sätt. Olycksrisker kan beaktas, och olycksrisker kan förebyggas. Det kan

dimensioneras mot olycksrisker, men olyckor kan aldrig fullständigt uteslutas.

Våra moderna samhällen är så gott som helt uppbyggda på teknik där det finns ett riskmoment i högre eller lägre grad. Vi kan aldrig bortse från att det någon gång kan gå fel, men vi kan ibland – till och med ofta – lära oss att leva med dessa risker, då nyttan är så oändligt mycket större. Jag tänker inte bara på den personliga nyttan utan även på den gemensamma samhällsnyttan.

Bara i biltrafiken dör det 1,3 miljoner människor årligen i världen. Det är i stort sett 150 människor i timmen, dygnet om. Under denna debatt kan vi kalkylera med att drygt 200 människor har omkommit i trafikolyckor runt om i världen. Bland ungdomar 10–24 år runt om i världen är trafikolyckor den enskilt vanligaste dödsorsaken.

Så ser det ut. Ingen kan säga annat än att det är förskräckliga siffror. Vi får i sammanhanget inte glömma bort hur många som dessutom ådrar sig livslånga handikapp och lidande. Att biltrafiken bör minskas på grund av miljöpåverkan är en sak, men vem skulle vilja förbjuda all biltrafik enbart med hänsyn tagen till de förfärande olyckssiffrorna?

Herr talman! Skulle vi riva alla vattenkraftsdammar och förbjuda vattenkraften bara för att en av de största dammolyckorna, och samtidigt kanske den mest bortglömda, krävde över 26 000 direkta dödsoffer och ledde till att närmare 150 000 dog i svält i efterdyningarna till katastrofen? Allt detta skedde för bara 35 år sedan i Kina. Människans minne är ibland kort.

Skulle all civil jetplansutveckling ha stoppats bara för att de Havilland Comet-planen oförklarligt störtade under tidigt 1950-tal? Tack och lov blev det inget förbud, utan en noggrann utredning ledde fram till en förklaring och nya teknikframsteg inom utmattningsområdet. Var skulle teknikutvecklingen ha stått nu om inte Wöhler skulle ha utfört sina berömda undersökningar om utmattningshavererade tågghjulsaxlar under 1800-talet?

Amerikanska beräkningar visar på att uppskattningsvis 13 000 amerikaner årligen drabbas av en för tidig död, vanligtvis av olika lungsjukdomar på grund av kolkraften. Ska vi i det läget omedelbart förbjuda kolkraften? Faktiskt skulle det finnas större skäl, inte minst på grund av miljön, till att förbjuda kolkraft än till att förbjuda kärnkraft, men energisituationen är som den är i många länder, inte minst i Japan, ett Japan som är starkt beroende av både kol och olja för elförsörjningens skull.

Herr talman! Det måste konstateras att vi sannerligen lever i en farlig värld, men vi får ha i åtanke att det oftast är så att det är misstagen och olyckorna, hur cyniskt det än låter, som driver utvecklingen framåt. Hur många olyckor med tryckkärl krävdes det inte innan det skapades funktionella beräkningsnormer för tryckkärl?

Självklart måste alla tänkbara olycksmöjligheter och risker beaktas vid konstruerande av alla typer av anläggningar. Det görs också. Allt granskas fortlöpande av myndigheter där det finns en lagstiftning om det. Risker placeras i ena vågskålen och nyttan i den andra vågskålen. Väger vågskålen med risker över måste vi acceptera detta och helt enkelt överge idén. Detta har hänt ett otal gånger, inte minst inom läkemedelsforskningen. Det får aldrig någonsin råda den minsta tvivel om att det slarvas med eller bortses från riskbedömningar. Riskbedömningar kan gälla

dammanläggningar, det kan gälla flygplanskonstruktioner likväl som det kan handla om bro- eller vägbyggen.

Vi kan minska riskerna för allvarliga olyckor genom att hantera det hela på ett rationellt sätt. Vad har vi för alternativ? Ska vi låta allmänt tyckande och känslomässiga argument styra hur en järnvägsbro ska konstrueras? Det kan tvärtom skada utvecklingen och förståelsen för fenomenen om vi inte bejaktar framåtskridandet och den mänskliga uppfinningsrikedomen.

Låt mig för en stund återgå till trafiken och alla dess dödsoffer. Vi har i Sverige visat att det genom en förutseende och aktiv trafikpolitik har gått att minska antalet dödsoffer i trafiken från ca 1 500 år 1965 till ungefär 280 år 2010. Vad kan detta bero på? Är det en slump? Har biltrafiken minskat?

Svaret på dessa frågor torde bli: Nej, knappast. Det beror på att säkrare vägar har byggts, bilarna har blivit betydligt mer krocksäkra, vi har fått barnbilstolar, bilbälteslagar, bättre utbildning av alla sorts trafikanter. Kort sagt har en framsynt och aktiv trafikpolitik bidragit till denna positiva utveckling, en förutseende trafikpolitik som har bedrivits i en nyttig symbios med en naturlig teknikutveckling.

Enligt min åsikt bör debatter angående tekniksäkerhet kontra politik bottna i detta historiska perspektiv. Vi som politiker kan lika lite som alla andra förhindra naturkatastrofer eller svåra olyckor när de väl sker. Vad vi som politiker däremot kan göra är att tillsammans med expertis i görigaste mån skapa resurser och verktyg för att bättre förutsäga naturkatastrofer i form av orkaner, jordbävningar och vulkanutbrott. Det arbetet måste fortskrida, men jag är samtidigt fullt övertygad om att vi nu år 2011 står bättre rustade för detta än bara för 50 år sedan.

Säkerhet måste få kosta. Vi måste också vara beredda att betala för kärnkraftssäkerhet, precis som vi måste vara beredda på att betala för säkerhet inom andra områden.

I detta anförande instämde Josef Fransson (SD).

Anf. 22 KENT PERSSON (V):

Herr talman! Jag vill tacka Miljöpartiet för att de tog initiativ till den här aktuella debatten, som egentligen har sin bakgrund i den fruktansvärda händelsen i Fukushima i Japan. Det visade med all tydlighet hur sårbart samhället är när en stor kärnkraftsolycka inträffar.

Jag har följt kärnkraftens utveckling sedan folkomröstningen 1980, 31 år. Senast för tio månader sedan debatterade vi förutsättningar för en generationsväxling, som det heter, i kärnkraften. Det är ungefär samma personer i dag som för tio månader sedan som debatterar frågan. Det visar att frågan om kärnkraften är en fråga som engagerar, som aldrig kommer att ta slut i och med att vi har en så bräcklig energiöverenskommelse från den borgerliga sidan.

När vi följt det som händer i Japan i dag kan vi konstatera att det är allt annat än positiv utveckling. I onsdags, när jag senast tog reda på vad som händer, kunde jag konstatera att nivån för radioaktiv jod var mer än 3 000 gånger över gränsvärdet. Inne i reaktorhallarna är värdena hundra tusen gånger över gränsvärdena. Ungefär 1 000 döda kroppar ligger runt reaktorerna som man än i dag inte kan ta in på grund av risken för att det

är för hög radioaktiv strålning. Man vet inte hur man ska hantera det. Det visar med all tydlighet hur svårt och allvarligt det är när en olycka inträffar.

Vi kunde också i onsdags läsa att antalet sköldkörtelcancer ökar som ett resultat av Tjernobylolyckan, och det är 25 år sedan! Det här är konsekvenser av kärnkraftens utveckling runt om i världen.

Nu berodde inte reaktorhaveriet i Japan på jordbävningen eller den efterföljande tsunamin, utan det var helt enkelt så att elförsörjningen slogs ut. Och det är just det som är problemet. Vi kan inte förutse vad som kommer att hända i framtiden när det gäller olyckor. Vi kan ta lärdom av olyckor som hänt, men dem kommer vi aldrig att kunna förutse. Det här kommer att kunna uppträda även här i Sverige. I Forsmark var det väldigt nära 2006.

Miljömässigt är kärnkraften lika farlig i dag som för 31 år sedan då vi diskuterade frågan. Nu står vi på samma ställe; ingenting har egentligen skett när det gäller säkerhetsbestämmelserna. Tillsammans med uranbrytningens miljöfaror är avfallsfrågan och den icke försumbara risken för härdsmälta oacceptabla konsekvenser av kärnkraften. De tusentals ton radioaktivt avfall vi årligen producerar kommer vi att få bära med oss i hundra tusen år. Vi lämnar ansvaret till kommande generationer för de säkerhetsrisker som detta innebär. Vi fattade ett beslut för tio månader sedan som kommande generationer kommer att få bära med sig under överskådlig tid. Det är resultatet av regeringens energiöverenskommelse.

Så här sade Andreas Carlgren på Energitinget för inte så länge sedan: Kärnkraften är en parentes i Sveriges energihistoria. Energiöverenskommelsen innebär att Sveriges beroende av kärnkraft för elproduktion ska minska till förmån för kraftigt utbyggd förnybar elproduktion från främst vind och biokraft.

Det låter bra, och den vägen borde vi sikta in oss på. Problemet är att regeringen inte har någon plan för det. När vi gick till beslut för tio månader sedan stod följande i betänkandet, vilket även Andreas Carlgren sade: Med tanke på de befintliga reaktorernas förväntade återstående livslängd och den långa projekteringstiden för nya kärnkraftsanläggningar är det angeläget att redan i dag ge tydliga besked om förutsättningarna för planering av nya anläggningar på kommersiella grunder. Att genomföra en generationsväxling i det svenska kärnkraftsbeståndet innebär att kärnkraften kommer att vara en viktig energikälla under överskådlig tid.

Det här är långt ifrån pratet om en parentes. En parentes är per definition en kort bestämd tid, men här pratar man om överskådlig tid. Det är resultatet av regeringens energipolitik. Vi har möjligheter här i Sverige att satsa på förnybar energi. Vi kan fasa ut kärnkraften om vi ger de signalerna direkt till energiproducenterna. Då klarar vi det till 2050. Det är precis det som världen behöver. Vi behöver inte mer av kärnkraft, utan vi behöver en plan för avvecklingen av kärnkraften och en plan för hur vi kan introducera mer förnybar energi.

Anf. 23 MATS ODELL (KD):

Herr talman! En debatt i Sveriges riksdag om jordbävningkatastrofen i Japan borde börja med att vi funderar på hur vi kan bidra i en väldigt svår situation. Jag kan nog tycka att i ett läge där krisen fortfarande är akut, som Kent Persson påpekar, borde det vara på sin plats. Vi har näm-

ligen ännu inte den överblick som jag tycker krävs för att man ska kunna dra de väldigt långtgående slutsatser som flera talare har gjort här.

Jag tror inte heller, herr talman, att någon i den här kammaren vill förminska allvaret i den kris som vi ser i Japan. Tvärtom tror jag att vi alla är besjälade av att nu verkligen dra lärdomar av detta och se på vilket sätt vi kan förbättra säkerheten i de svenska aggregaten.

Herr talman! Jag lyssnade här under stigande förvåning till Maria Wetterstrand. Om det här är de teorier som Miljöpartiet bygger sin politik på är det lite synd, tycker jag. Hur kan det vara så, om kärnkraften är så föråldrad och så hopplöst mycket dyrare än annan, att det i praktiken redan är utländska investerare på väg till Sverige som ska investera i denna, om de kan investera i den mycket mer lönsamma förnybara energin? Men Maria Wetterstrand anser att den inte kommer att få investeringar i Sverige utan att det blir i utlandet. Jag skulle vara intresserad av att höra vilka ekonomiska teorier som ligger bakom en sådan politik.

Det som jag, mitt parti och mina allianskolleger är rädda för är att vi nu drar förhastade slutsatser, som skedde, skulle jag vilja säga, efter incidenten i Three Mile Island. Trots att den härdsmltan inte förorsakade några skadliga utsläpp utbröt en panik. I Sverige ledde det till en folkomröstning.

Jag var själv en av ledarna för linje 3, som var de som ville gå längst, som snabbast ville avveckla. Jag har omprövat min uppfattning. Många av oss gjorde det, inte minst när vi jämförde med de färor som växthuseffekten innebär. Det är väldigt viktigt att vi nu inte drar förhastade slutsatser.

Incidenten på Three Mile Island innebar samtidigt, som flera har påpekat, att i Sverige och över hela världen fick energiföretagen ett helt annat säkerhetsfokus. Vi har ju hört talas om de filteranläggningar som sedan byggdes på varenda reaktor, och med sådana hade vi inte sett ångexplosionerna i Japan.

Det pågår alltså en ständig förbättring av kärnkraftstekniken. Dagens moderna reaktorer bygger till exempel på en teknik för passiv kylning, som innebär att om elförsörjningen skulle försvinna kan kylningen ändå säkerställas. De här reaktorerna byggs nu i Kina men också i USA.

Det beslut som riksdagen fattade, att det ska gå att ersätta de gamla reaktorer som det är dags att stänga med nya, effektivare och säkrare reaktorer, är faktiskt en ingrediens i ett intressant och viktigt säkerhetsarbete.

Jag blev också lite förvånad över Lars Johansson. Jag tror att han underskattar svenska folket när han säger att när vi stänger en gammal reaktor byggs det faktiskt en ny – ungefär som att någon skulle baxna inför detta. Det är väl det som är effekten. Ja, det blir en ny, säkrare och effektivare som uppstår, och det tror jag att väldigt många skulle vara glada för.

Då frågar man sig om det inte är säkrare att ganska snabbt avveckla kärnkraften, som Miljöpartiet, Vänstern och nu tydligen även Socialdemokraterna har pläderat för. Då slipper vi ju alla de här riskerna. Jag tror inte det, för det finns nämligen andra risker. Hotet från växthuseffekten kvarstår. Vad kommer det att innebära när vi ska ersätta kanske uppemot 70 terawatt, alltså hälften av svensk elproduktion, med ny koldioxidfri elproduktion? Vindkraften förslår ju inte på långa vägar. Det kommer att

handla om högre elpriser när vi i stället ska importera kolkraft till priser som ligger långt över de genomsnittliga priser som vi i dag ser med den ökade efterfrågan.

När det gäller höga elpriser har vi haft en proteststorm i Sverige mot att svenska kärnkraftverk, när de har reviderats och uppgraderats, har stått still. Hur kommer det då att bli om vi ska stänga av allting?

Det är uppenbart att det skulle vara ett dråpslag mot svensk basindustri om det här skulle genomföras. Jag tror att vi alla inser att just förädlingen av de svenska råvarorna skogen och malmen är själva ryggraden för välfärdsproduktionen i Sverige, inklusive tjänstesektorer som jobbar åt industrin, och då är detta en väldigt viktig sak.

Vi ska nu fram till 2020 öka den förnybara elproduktionen med 25 terawatt, ungefär 10 har tillkommit. Det är ett bra tillskott men långt ifrån det som kärnkraften producerar till en långt lägre kostnad.

Slutligen, herr talman, har vi alltså att väga riskerna med att behålla kärnkraften och ersätta föråldrade reaktorer med nya med en lång rad andra hot och risker. Kärnkraften medför risker, och utvärderingar av den här katastrofen måste naturligtvis väga väldigt tungt inför framtida ställningstaganden. Men, herr talman, till dess finns det inte någon anledning att ändra på grunderna i den energipolitik som alliansregeringen har lagt fast.

I detta anförande instämde Olof Lavesson, Jessica Polfjärd, Hans Rothenberg och Boriana Åberg (alla M).

Anf. 24 Miljöminister ANDREAS CARLGREN (C):

Herr talman! Lars Johansson har nu lovat att nejdå, kärnkraftsstriden är inte över. Nu vet alla vad som väntar om De rödgröna skulle få chansen, ny strid.

Jag skulle förstå upplägget i era angrepp om ni på allvar verkligen föreslog att kärnkraft ska stängas nu, men det är ju ingen av er som gör det. Det var ingen av er som gick till val på att kärnkraft skulle avvecklas nu, att någon reaktor skulle stängas nu, tvärtom, och ingen av er förnekar det egentligen. Ni kommer att använda kärnkraft in på 2020-talet.

Den viktiga frågan är: Har ni något annat att föreslå än vad vi har när det gäller säkerheten? Har ni några nya annorlunda initiativ att föreslå? Nej, inte vad det framgår. Då är trots allt ansvaret gemensamt, inte minst från det stora partiet av De rödgröna som en gång inte bara planerade kärnkraftverk utan också byggde dem, använde dem i decennier och producerade det avfall som ni talar om nu. Då frågade man sig inte om problemen var lösta.

Nu är det skönt och bekvämt att stå och skylla på någon annan. Är det ändå inte dags att vara så pass rakryggade och ärliga att ni säger att ni inte gjorde det här därför att ni var onda, utan att ni gjorde därför att ni trodde att det var viktigt för människorna i Sandviken, Luleå, Rönskärsviken, Oxelösund, Borlänge. Men vad är beskeden till dem i dag?

Håkan Juholt är trots allt ärligare. Han berättade nyligen om hur han – kärnkraft är en del av romantiken för honom – tog med den dåvarande flickvännen till kärnkraftverket Oskarshamn 1 för att därifrån visa den vackra utsikten och solnedgången. Så vacker tyckte jag att anläggningen var, sade han. Jag begär ingen romans med kärnkraften. Jag säger bara:

Kan ni inte vara ärliga nog att stå för vad ni har gjort och vad ni tycker i dag?

Sedan till Maria: Ni har lämnat partiprogrammets uppfattning att kärnkraften ska avvecklas snabbt och med omedelbar början. Ni anser nu att det närmaste man kan komma en avveckling är att ni ska göra en prövning varje mandatperiod. Då kommer ni ju att använda kärnkraften. Är det inte lika bra att erkänna det? Ni har inget annat att föreslå vad gäller säkerheten.

Jag vill också säga till dig, Maria, att min inställning till energipolitiken bygger på mitt stora förtroende och min tilltro till den förnybara energin. Precis som du beskriver och jag har bevisat är det den som överträffar kärnkraften i dag. Det är klart att då tror du ju inte ens själv på de där 74 åren, den europeiska kärnkraftsparken som du pratar om. Och framför allt: Berätta för oss om det är något stort, viktigt initiativ som Miljöpartiet under något år har tagit för att på allvar åstadkomma snabbare förnybar energi!

Alla som förut trodde att det var kärnkraften efter händelserna i Japan som i första hand intresserade dig förstod när de lyssnade att det i första hand var Centerpartiet som du ville diskutera. Centerpartiet var en gång med och startade forskningen om de förnybara energikällorna, startade utbyggnaden av vindkraft på 80-talet och av bioenergi på 80- och 90-talen, och vi var med och startade systemet med elcertifikat i början av 2000-talet, som ni var emot. I dag ser vi en fyrdubbling av vindkraften under Alliansens och Centerns ledning. Vi ser bioenergin gå om oljan som största energikälla. Vad har Miljöpartiet bidragit med när det gäller förnybar energi? Ert bidrag var en stor nedskärning på forskningen om förnybart när ni hade chansen att vara med att påverka. Där har vi nu ökat anslagen med nära det tredubbla.

I detta anförande instämde Erik A Eriksson och Anders Flanking (båda C) samt Boriana Åberg (M).

Anf. 25 MARIA WETTERSTRAND (MP):

Herr talman! Visst kunde vi ha begärt en debatt om jordbävningsskatastrofen. Problemet är bara att vi då skulle ha stått här och varit överens allesammans. Det var anledningen till att vi valde att begära en debatt om kärnkraften.

Varje gång det sker ett tillbud eller en olycka vid ett kärnkraftverk – i Sverige eller någon annanstans i världen – hänvisas det till att det rådde speciella omständigheter där som inte kan inträffa här. I Japan var det en jordbävning och en tsunami som slog ut elsystemet. Elsystem kan slås ut av andra orsaker. Det är naivt att tro att sådana saker inte kan hända här.

Vi har här i debatten hört inlägg om att all energiproduktion har negativa effekter och risker. Det är helt sant. Kolkraft orsakar klimatproblem. Kärnkraft orsakar radioaktivt avfall i 100 000 år och medför risker vid driften. Vindkraftverk kan störa landskapsbilden, och solenergin kan man säkert bränna sig på. Det är inte riktigt seriöst att säga på det sättet, tycker jag. Det är en enorm skillnad mellan att satsa på förnybar energi, med de risker som den innebär, och att bygga sitt energisystem på fossil energi eller kärnkraft.

Prot. 2010/11:81
1 april

*Aktuell debatt:
Kärnkraftens framtid
och risker*

Enligt Centerpartiet innebär regeringens energipolitik att det inte blir någon kärnkraft. Enligt Moderaterna och Folkpartiet är kärnkraften nödvändig i det framtida energisystemet, för klimatets skull.

För det första kan man konstatera att regeringspartierna inte riktigt är överens. För det andra är det en mycket dålig idé att försöka lösa ett miljöproblem med att skapa ett annat. Om det nu ska investeras ett antal miljarder i ny energiproduktion i Sverige framöver, vilket sannolikt kommer att vara nödvändigt och intressant eftersom de gamla kärnkraftverken förr eller senare, oavsett majoritet, kommer att behöva stängas. Vill vi då att de miljarderna investeras i kärnkraft, eller vill vi att de investeras i förnybar energi?

Vill vi att de investeras i en energikälla som vi egentligen inte vill att andra länder ska ha, särskilt inte diktaturer som önskar bygga kärnvapen, eller vill vi att de ska investera i energikällor som vi faktiskt tror kommer att bidra till att lösa både klimatproblemet och riskerna med kärnkraften, nämligen den förnybara energin? Var vill vi ha de här investeringarna?

Tror vi att vi får mer investeringar i förnybar energi med en politik som innebär att man håller öppet för att bygga tio nya kärnkraftsreaktorer, eller tror vi att man får mer investeringar i förnybar energi om man bestämmer sig för att ha ett energisystem som bygger på förnybar energi?

Sverige har de bästa förutsättningar för att bygga förnybart när det gäller naturtillgångar, men politiskt har den här regeringen bestämt att vi i stället ska skapa bland de bästa förutsättningarna i världen för att bygga kärnkraft. Bland annat har man fortfarande inte ett fullt ansvar för olyckor, för man behöver inte försäkra kärnkraftverken för mer än 12 miljarder medan en olycka beräknas kosta flera hundra miljarder. Kostnaden därutöver är det oklart vem som tar.

Vi ligger däremot långt efter när det gäller styrmedel för förnybart. Miljöpartiet har ett antal förslag, bland annat om att enskilda ska kunna leverera el på elnätet och om att vi ska komplettera elcertifikatssystemen med stöd för att bygga ut havsbaserad vindkraft och mer av småskalig energiproduktion. Vi har ett antal förslag som skulle öka tillgången på förnybar energi i det svenska politiska systemet.

Ja, det kommer med vår politik sannolikt att finnas kärnkraft fram till 2020-talet, men med regeringens politik riskerar vi att ha den minst fram till 2070-talet.

I detta anförande instämde Jan Lindholm (MP).

Anf. 26 LARS JOHANSSON (S):

Herr talman! Nu har kärnkraftsanhängaren Eva Flyborg varit uppe i talarstolen. Folkpartiet har gått från att på 80-talet ha velat avveckla kärnkraften med förnuft till att nu vara den stora kärnkraftskramaren. Återigen talar man om att kärnkraften är ren, och man har kritik mot att Barsebäck stängdes 1999 och 2005. Jag ska återkomma till det.

Jag noterar att Mats Odell säger att kärnkraften står för en så stor andel att den inte går att ersätta. Nej, det är inte så. Föregående år var det 55 terawatt som kom från kärnkraft. Enligt prognoserna kan den redan 2030 ersättas med förnybar energi av motsvarande omfattning.

Ni måste ta till er fakta om vad som pågår när det gäller nya energikällor i Sverige och inte bita er fast vid att vi måste ha kärnkraft i Sverige i framtiden. Återigen biter ni er fast där.

Jag noterar att ni försöker med locktoner till Socialdemokraterna. Senast den 27 mars försökte KD:s partiledare Göran Hägglund uppmana Juholt att komma till regeringen och göra som regeringen vill. Men det är ju inte så det går till.

Ni lyssnar ju inte på vad vi säger! Bygg det nya Sverige med nya energilösningar. Bit er inte fast vid en gammal teknik, som kärnkraften trots allt utgör även om den moderniseras. Den löser inte de framtida energifrågorna. Vi behöver inte bita oss fast där heller.

Det är en väldig spridning i åsikterna mellan regeringspartierna. Jag undrar var ni står i sak.

Kärnkraftsindustrin kommer inte att bygga några nya kärnkraftverk i Sverige så länge som Socialdemokraterna säger nej. Det är därför ni hela tiden kommer med era locktoner. Ni vill vinna över oss för att ni ska få igenom den politiken, för ni vill ju bygga ny kärnkraft. Det vill majoriteten i regeringen. Det är helt uppenbart, och ni har gjort denna lösliga kompromiss. Det är detta ni vill, men ni vill inte riktigt stå för det. Så anklagar ni Socialdemokraterna, vilket miljöministern nu gör, för att inte vara ärliga och stå för vad vi har gjort. Det gör vi visst. Vi står tydligt för vad vi har gjort.

Vi vet att vi har kärnkraft i dag, och vi tycker att det är centralt att säkerheten kring kärnkraften blir ännu bättre. Det är självklart. Men vi drar också våra slutsatser av det som har hänt. Tre stora olyckor har skett med kärnkraften, och det påverkar oss att säga att det inte är någon säker framtid att satsa på ny kärnkraft. Vi ska göra vad vi kan för att avveckla den genom att ta fram nya alternativ. Det är vårt budskap.

Håll inte på med de där dumma locktonerna om att vi ska gå över till er sida och säga att vi ska ha ny kärnkraft! Där har Centerpartiet svikit. Vi var överens med Centerpartiet om att avveckla Barsebäck 1999 och 2005, och vi ska vara glada för att vi genomförde den politiken. Det var startskottet för att få fram nya alternativ i Sverige. Men ni har svikit detta när ni nu talar om att bygga ny kärnkraft ihop med Moderaterna och Folkpartiet. Det är ju den stora förändringen i kärnkraftsdebatten. Ni har svikit där och vill inte satsa entydigt på nya alternativ.

När man gör en spridning av de insatser man ska göra pekar man inte längre med hela handen, utan det spretar åt alla håll. Det är kanske därför man inte får fram tillräckligt med investeringskapital för de nya energikällorna. Det är det stora problemet. Där bör Carlgren tänka om. Kom tillbaka med ett nytt förslag som innebär att vi inte ska starta några nya kärnkraftverk i Sverige!

Anf. 27 CECILIE TENFJORD-TOFTBY (M):

Herr talman! Att det gör Sverige och världen till ett tryggare och bättre ställe om vi lägger ned kärnkraften är försiktigt formulerat ett mycket tveksamt påstående. Kärnkraften producerar i dag i Sverige ungefär 65 terawattimmar. Det utgör ungefär 50 procent av den el som vi använder och behöver i Sverige just nu.

Miljöpartiet påstår att den elen kan ersättas med något annat. Vi undrar: Med vad? Vindkraften kan knappast ersätta hela förlusten. Vill Mil-

jöpartiet i så fall offra en av våra nationalälvar för att kunna klara elförsörjningen? Energieffektiviseringar löser självklart en del. Men som det ser ut nu kommer vi att vara beroende av importerad el från smutsig och dyr kolkraft.

Hur tror Miljöpartiet i så fall att prisutvecklingen kommer att bli med dess politik? Hur ska vi kunna nå våra högt satta klimatmål om vi blir beroende av smutsigt, dyrt, importerat kol eller av rysk naturgas? Fina ord och höga förväntningar ger inte svar på de viktiga och grundläggande frågorna.

Hur tryggar vi vår energiförsörjning? Hur gör vi den så säker och klimatvänlig som möjligt? Hur gör vi elen så prisvärd som möjligt för de svenska hushållen och våra viktiga svenska företag?

Det påstås att kärnkraften hindrar utbyggnad av förnybar energi. Det stämmer inte. Vår energiöverenskommelse ställer höga krav på utveckling av förnybart. Ingen tidigare regering har satsat så mycket på forskning och utveckling som vår alliansregering.

Branschorganisationen Svensk Vindenergis prognos för utbyggnaden av vindkraften 2011 pekar på att det återigen blir ett rekordår för vindkraften. Så var det inte då Miljöpartiet, Vänstern och Socialdemokraterna hade hand energipolitiken.

Dessutom är vi bland de ledande i Europa på att producera el utan CO₂-utsläpp. Vi har i dag EU:s högsta andel förnybar energi. Fram till 2020 kommer utbyggnadstakten av förnybar elproduktion att öka bland annat genom nya vindkraftverk. Att ta fram ännu mer förnybar energi kommer att ta tid, men vi kommer att lyckas.

Sveriges hem, industrier, sjukhus, skolor, städer och landsbygd behöver el för att utvecklas i dag. Det vore oansvarigt att stänga ned kärnkraften utan att ha en ersättningskälla. Att importera dyr, smutsig kolkraft eller att bli beroende av rysk gas är inget alternativ.

Kärnkraften är en del av och kommer även under lång tid att utgöra en viktig del av det svenska energisystemet. Det är vi alla överens om här i dag. Vi måste lösa kärnkraftens utmaningar. Vi måste modernisera produktionen och på ett säkert sätt hantera avfallet, som också har varit uppe i dagens debatt.

Det är utmaningar som bäst löses om vi politiskt gemensamt accepterar kärnkraftens ansvar. Hans Blix, tidigare generalsekreterare för FN:s atomorgan IAEA, beskriver mycket väl hur han vill att frågorna ska hanteras. Han säger: Teknik och drift utvecklas hela tiden. Låt oss avstå från tankeförbudslagar och andra tvångströjor.

I detta anförande instämde Borian Åberg (M) och Josef Fransson (SD).

Anf. 28 EVA FLYBORG (FP):

Herr talman! För mig, Folkpartiet och hela Alliansen är det viktigt att svensk energiproduktion även i framtiden kännetecknas av omsorg om miljön och ett fortsatt värnande av vårt välfärdssamhälle. Dit när vi endast om vi har en energiproduktion som är fri från koldioxid och som kan garantera en god tillgång på energi året om till konkurrenskraftiga priser för både oss privatpersoner och industrin. Därför är det av stor betydelse att vi har en energimix, inklusive vattenkraft, kärnkraft och förnybart,

som kan förse oss med mycket el och med el som är fri från koldioxidutsläpp. Vi ska vara rädda om vår basindustri och våra välståndsbildande krafter.

Herr talman! Sverige har lång erfarenhet av säkerhetsarbete och har varit pådrivande i säkerhetsfrågor i olika internationella sammanhang. Men säkerhetsarbete är inget man gör en gång och sedan är det klart. Tvärtom blir det aldrig färdigt utan måste hela tiden utvecklas och förnyas. Därför är de erfarenheter som världen kan dra av händelserna i Japan viktiga inför framtiden.

Så fungerar säkerhetsarbete inom alla sektorer. Man lär av forskning, egen utveckling men också av inträffade händelser. En del av de säkerhetstekniker och tillägg som de svenska verken har är också resultatet av sådana tidigare händelser. Jag tänker till exempel på de renande filter som är installerade på samtliga svenska kärnkraftverk och som kan möjliggöra kontrollerade utsläpp vid övertryck utan att någon radioaktivitet slipper ut. Det är bara ett exempel. Detta filter finns inte som standard i något annat land.

Sveriges kärntekniska forskning får 500 miljoner under fem år, den största statliga satsningen på över 30 år. Satsningen på kärnteknik ingår i ett större svenskt samarbete som omfattar bland annat säkerhet och klimatfrågor. Ett viktigt forskningsfokus blir att undersöka hur snabbt och på vilket sätt dagens svenska reaktorer åldras.

Strålsäkerhetsmyndigheten har för en tid sedan förstärkts, och vi har också fått en permanent utökad budget för förstärkt tillsyn av de svenska kärnkraftverken. Den följer noga den pågående moderniseringen av våra svenska verk. Det har även skjutits till extra resurser under de senaste åren just för strålskyddsforskningen. I Sverige har vi infört begrepp som ”särskild tillsyn”, vilket innebär en extra krävande granskning av säkerheten på verken. I april 2010 fick Strålsäkerhetsmyndigheten ett särskilt uppdrag kopplat till äldre reaktors livslängd och säkerhet, den svenska tillsynsmodellen och internationella erfarenheter.

Herr talman! Utöver denna gedigna lista har nu tilläggsuppdrag utgått som siktar in sig på onormala och synnerligen extrema naturfenomen. Olyckor kan inträffa, som jag har sagt tidigare, som till exempel i Harrisburg. Men de kan hanteras utan allvarigare konsekvenser, som i Harrisburg. Även om det skulle inträffa en härdsälta ska det finnas inbyggda system som kan hantera också en sådan händelse. Olika och multipla säkerhetssystem ska kunna verka oberoende av vandra.

I de nya kärnkraftverken, generation 3-plus, kommer man dessutom att ha passiva säkerhetssystem som är oberoende av eltillförsel och pumphar, utan man utnyttjar naturlagar och gravitation. Om en olycka skulle inträffa behöver inte heller några manuella handgrepp göras de första 72 timmarna. Det är ganska gott om tid att säkerställa alla nödvändiga processer och stödjande insatser. Också av detta skäl är det bra att vi så småningom kommer att byta ut våra nuvarande reaktorer mot nya och ännu säkrare.

Även internationella granskningar har uppmuntrats eller beställts genom till exempel IAEA. Sverige har även bjudit in till en särskild granskning av våra egna granskningsmyndigheter vilken kommer att genomföras nästa år. Det är viktigt att också granska granskarna.

Prot. 2010/11:81
1 april

*Aktuell debatt:
Kärnkraftens framtid
och risker*

Anf. 29 LARS ISOVAARA (SD):

Herr talman! Det går egentligen inte att föra en sansad debatt om kärnkraft och kärnkraftssäkerhet utan att samtidigt ställa sig frågan: Vilket eller vilka alternativ har vi i Sverige på kort och medellång sikt? Den svenska storskaliga vattenkraften är i princip färdigutbyggd. Våra återstående nationalälvar finns det nog knappast någon som skulle vilja offra, i varje fall inte vi sverigedemokrater. Kol och olja säger vi nej tack till, med all rätt.

Vindkraft i all ära, men vi får komma ihåg att vindkraften trots allt bara kan bli ett komplement i svensk elförsörjning. Det krävs mycket stora investeringar i ledningsnätet och regleringssystemet för att vindkraften ska kunna utnyttjas till fullo. Det är dessutom inte alldeles enkelt att i alla vindkraftssatsningar få med sig den lokala opinionen. Det lokala motståndet har ökat i grannländer som Tyskland och Danmark. Inget tyder på att vi skulle få en annorlunda situation när det blir fråga om en större utbyggnad i mer tätbefolkade områden i södra Sverige.

Förvisso finns det en betydande möjlighet för energieffektivisering. Men i dagarna har vi nåtts av ett meddelande från EU-kommissionen där det framgår att vi verkar vara på väg att uppnå endast hälften av 20-procentsmålet. Visst måste energieffektivisering gå framåt, och det gör den också. Den möjligheten måste utnyttjas och vidareutvecklas. Men faktum kvarstår: Kärnkraften och vattenkraften kommer inom överskådlig framtid fortfarande att vara basen för svensk elförsörjning. I sammanhanget får vi inte glömma bort att vatten- och kärnkraften är så gott som helt koldioxidfria elproducenter.

Frågor förknippade med kärnkraftssäkerhet är inte ett statistiskt område – lika lite som andra teknikområden. Det finns säkerligen lärdomar att dra av alla typer av installationer – inte bara kärnkraftsanläggningar – efter det som hände i Japan.

Inom vårt närområde kan vi med största sannolikhet inte förvänta oss tsunamier som skulle kunna hota kärnkraftverken. Nationellt och i våra närområden kan det däremot komma att krävas översyn, och en sådan kommer säkert också att göras. Man behöver också göra uppdateringar med avseende på jordbävningsnormer. När det specifikt gäller kärnkraften handlar det även om vilka reservsystem och nödkylsystem som finns till förfogande. Stresstester av kärnkraftverk har redan påbörjats ute i Europa. Ansökan om tillstånd för att bygga ett slutförvar har för ett par veckor sedan lämnats in av SKB. Detta får ses som en milstolpe för att slutgiltigt lösa slutförvaringsproblematiken.

På ett globalt plan kan frågor aktualiseras såsom: Kan vi utveckla varningssystemen för jordbävningar? Går det att på ett bättre sätt utforma vågbrytare i områden särskilt utsatta för tsunamier? Är vissa kärnkraftsanläggningar helt enkelt byggda på olämpliga platser?

Vi ska ha i åtanke att hela händelseförloppet i Japan ytterst inte berodde på kärnkraften som sådan utan på en tsunami till följd av en jordbävning. Det var en jordbävning som är den kraftigaste som har drabbat Japan så långt mätserien sträcker sig bakåt i tiden. Vi får inte heller glömma bort att det i Japanfallet är själva naturkatastrofen som sådan som har skördat ett förfärande stort antal dödsoffer. Vissa källor talar om uppemot 30 000 döda eller saknade. En kvarts miljon människor saknar bostäder. Stora samhällen har mer eller mindre uttraderats. Men vi måste

komma ihåg att det inte är kärnkraften som sådan som har varit det underliggande problemet.

Prot. 2010/11:81
1 april

I detta anförande instämde Josef Fransson (SD).

Anf. 30 KENT PERSSON (V):

Herr talman! I slutet av år 2010 var ca 450 kommersiella kärnkraftsaggregat i drift i 30 olika länder i världen. De flesta av dessa länder är också kärnvapenmakter i dag. Det finns en koppling mellan kärnvapen och kärnkraft som är uppenbar. Man kan säga att kärnkraft är en restprodukt av utvecklingen av kärnvapen. Vi vet också att spridningen av radioaktivt avfall runt om i världen är betydligt större än vad vi tidigare har känt till. Det sker i form av stöld eller där man inte har kunnat identifiera vart det har tagit vägen, vilket är lika allvarligt.

Kärnkraften står för ca 8–10 procent av världens elproduktion. Enligt IAEA, FN:s atomenergiorgan, skulle en fördubbling av kärnkraften i världen, det vill säga ytterligare 450 reaktorer, innebära att vi skulle kunna minska klimatutsläppen med 3–4 procent fram till 2030. Det skulle också innebära att man skulle behöva starta ungefär en reaktor per dag fram till 2030. Är det någon i denna församling som tror att det är möjligt och att detta är lösningen på det klimathot vi står inför? Vänsterpartiet tror inte på det. Fakta upphör inte att existera bara för att ni blundar för dem. Detta är fakta; så ser det ut.

Vad behöver vi då göra? Vi kan inte fortsätta att producera och konsumera varor och tjänster på det sätt som vi gör i dag. År 2050 räknar man med att världens befolkning har ökat med 3 miljarder människor. Vi måste producera smartare. Vi måste producera energi smartare och använda den på ett smartare sätt än vi gör i dag om vi ska lösa de stora klimatutmaningar som vi står inför. Energieffektivisering är grundbulten i en sådan lösning. Vi måste komma till skott med den stora potential som finns när det gäller energieffektivisering. Det ska sedan kompletteras med utbyggnad av den förnybara energin. Detta har vi bra förutsättningar för i Sverige; den synen vet jag att Andreas Carlgren delar med Vänsterpartiet.

Men det behövs en plan för att vi ska kunna genomföra detta. Vi måste inse att detta står i direkt motsättning till en satsning på kärnkraft. Vattenfalls ledning har klart och tydligt uttryckt det på följande sätt: Ja, det finns en konflikt mellan satsning på kärnkraft och det förnybara.

Till Cecilie vill jag säga att den energiöverenskommelse som har funnits från 1997 fram till 2008 är den som har förhandlats fram mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet och Vänsterpartiet. Miljöpartiet har aldrig varit en del av denna energipolitik. Den grund, de förutsättningar och den utveckling som vi har i dag har vi tack vare den energipolitik som också du var bärare av under två års tid fram till 2008.

Anf. 31 MATS ODELL (KD):

Herr talman! Mina vänner i oppositionen kallar kärnkraften för föråldrad. På ett sätt har de tyvärr rätt när det gäller Sverige. Sedan riksdagen 1980 fattade beslut om att kärnkraften skulle vara avvecklad till 2010 – sedan tankeförbudslagen infördes – är det klart att Asea, som länge var världsledande på denna typ av teknik, i kölvattnet av detta i

*Aktuell debatt:
Kärnkraftens framtid
och risker*

stort sett har lagt ned verksamheten. Förutom USA är det också andra länder som Frankrike och Sydkorea som nu är ledande på området.

I länder som Kina, där det nu byggs 33 reaktorer, har man en helt annan tilltro till denna ”föråldrade” teknik. Det gäller för övrigt också vårt grannland Finland, där man nu bygger en reaktor i det som kallas generation 3-plus. Den är starkt försenad och fördyrad. Men den kommer inom kort att tas i drift med lönsamhet, anser de som har investerat i den.

Dessa reaktorer och de som kommer efter, i generation 4, anses av expertisen innebära betydande tekniska förbättringar jämfört med dagens kärnkraft. Det säger sig självt att säkerheten ökar när man i nya anläggningar kan ta till vara erfarenheterna från drift och ibland också bristande säkerhet i tidigare generationers kärnkraftverk. Man kan aldrig nå samma effektivitet och säkerhet genom att lappa och laga i gamla reaktorer. Det är bland annat därför alliansregeringen har kommit fram till att det måste finnas möjlighet för den som utan subventioner är beredd att satsa på ny kärnkraft när de äldsta reaktorerna tas ur drift.

Nu tycker Lars Johansson att jag svartmålar. Han säger: Visst går det att avveckla kärnkraften till år 2030! Om man har detta som absolut överordnat mål med politiken måste man kanske också analysera om det inte samtidigt är ett antal barn som åker ut med badvattnet, Lars Johansson. Visst kanske det går, men vad händer med elpriset? Har Lars Johansson analyserat det? Har Socialdemokraterna analyserat vad detta betyder för svensk gruvindustris konkurrenskraft, för svensk stålindustris konkurrenskraft, för svensk verkstadsindustris konkurrens, för svensk skogsindustris konkurrenskraft och därmed också för hela välfärdsutvecklingen i vårt land?

Bryr sig Lars Johansson om vad det här projektet, som ska överordnas allt annat, att till varje pris stänga ned de här aggregaten till 2030 får för effekter? Vore det inte bättre, Lars Johansson, att exportera den koldioxidfria elen till Danmark som badar i kolkraft och till Tyskland? I Tyskland ska Angela Merkel nu stänga ned ett stort antal kärnkraftverk. Vad ska de ersättas med? De ska brassa på med mera brunkol så det står härliga till. De ska importera gas i en ledning från Ryssland. Så vill vi inte ha det i Sverige.

Därför är regeringens balanserade politik att vi stöder det tredje benet med förnybar energi. Vi subventionerar detta kraftfullt på våra elräkningar. Vi vill göra detta, och vi ser fram emot att det ska få en ännu större del av energiproduktionen.

Det är intressant att titta på opinionsmätningar, Lars Johansson. Man ska inte ta dem alltför allvarligt, men det verkar som om svenska folket ändå väntar med att dra förhastade slutsatser. Jag tror att våra väljare är klokare än vad vi här kanske är. Det borde vara så att vi tar oss samman och ser om det finns möjligheter att hitta en bred, blocköverskridande lösning runt energipolitiken. Det är säkert alldeles för tidigt medan den här krisen fortfarande pågår, men jag tycker inte att vi ska kasta yxan i sjön. Det finns väldigt mycket att vinna på att göra seriösa försök i den vägen.

Anf. 32 Miljöminister ANDREAS CARLGREN (C):

Herr talman! När debatten fortsätter börjar också Maria Wetterstrand retirera från påståendena om att det skulle bli 75 nya år med kärnkraft

och en europeisk park för kärnkraftverk. Nu säger Maria att sannolikt blir det några miljarder till till kärnkraften. Men du glömde berätta att det är kärnkraftsindustrin själv som betalar det.

Sedan kommer Lars Johansson upp och säger: Nej, det blir inga nya kärnkraftverk över huvud taget. Apropå omprövning efter olyckor, Lars Johansson, var det ni gjorde efter Harrisburgolyckan att manipulera en folkomröstning för att rädda kärnkraften. Det ni gjorde efter Tjernobylyckan var att presentera ett oåterkalleligt beslut som sedan återkallades.

Summan av den här debatten är att ni måste konstruera en motståndare som inte finns. Ni måste skapa en förvriden bild av det som sker i Sverige för att ha något att angripa. Det är inte kärnkraften utan det förnybara som växer i Sverige i dag. Det har aldrig satsats så mycket på förnybar energi i Sverige som under alliansregeringen. Den förnybara energin har aldrig vuxit så snabbt som under alliansregeringen. I själva verket får vi redan i dag fyra gånger så mycket från förnybar energi som från den nyttiggjorda energin från kärnkraften. Vi kommer att få minst hälften om tio år.

Oppositionen klarar inte mer än att sätta upp ett mål som skulle betyda 3 procentenheter ytterligare förnybar energi. Det räcker inte för att täcka den avstängning av kärnkraften som ni pratar om men som det nu framgår att ni egentligen inte lovar. Det sjunker ihop till sist. Det visar sig att det bara är 3 procentenheter ytterligare förnybar energi. Det räcker inte för att stänga kärnkraften. Det blir fortsatt användning av kärnkraften in på 2020-talet. Det blir inga nya grepp för säkerheten. Det är till sist resultatet, och det vore väl bättre att ärligt erkänna det.

Anf. 33 MARIA WETTERSTRAND (MP):

Herr talman! I själva verket, säger miljöministern. I själva verket är det så att Sverige har en mycket långsammare utbyggnad av förnybart än vad man har i många andra länder, bland annat på grund av den här regeringens energipolitik. Bland annat på grund av den energipolitik som Centerpartiet är ansvarig för sedan 1991 har Sverige en mycket långsammare utbyggnadstakt av förnybart.

Låt oss titta på Europa. Där drar många länder slutsatser. Japan är ett av de länder i världen som har satsat allra mest på kärnsäkerhet. När den olycka som nu har inträffat där blir så allvarlig – vi vet ännu inte hur allvarlig den är, men den är allvarlig – är det många länder som bestämmer sig för att dra slutsatser av det.

Tysklands förbundskansler Angela Merkel har stängt sju kärnkraftverk i väntan på en säkerhetsöversyn. I USA går debatten hög. Där ifrågasätts kärnkraften från alla möjliga håll. Samma sak sker naturligtvis i Japan. När man diskuterar stresstesterna på de europeiska kärnkraftverken har Frankrike, Tyskland och Spanien utfäst att de kärnkraftsreaktorer som inte klarar stresstesterna ska tas ur drift permanent. Det visar att de här länderna tar säkerhetsriskerna på allvar. Vi tycker att det vore rimligt att den svenska regeringen sade detsamma.

Men förvånansvärt nog har den svenska regeringen inte sagt någonting om hur de här stresstesterna ska utföras eller vilka slutsatser som man kommer att dra av dem, utan man sticker huvudet i sanden och håller fast vid sin gamla politik.

Vilka alternativ har vi då när vi ska stänga kärnkraftverken? Det ska vi ju göra oavsett vilken regering som sitter. Vi i Miljöpartiet har visat att det går att stänga de kärnkraftsreaktorer vi har i Sverige i dag om 12–15 år utan att vi behöver importera el. Det handlar om energieffektiviseringar. Mycket av det är inräknat i de prognoser som finns men inte allt. Det handlar om en snabbare utbyggnadstakt av förnybart och om det vi ser redan i dag, nämligen att utan att över huvud taget göra någonting kommer vi att ha ett överskott av el som motsvarar ungefär hälften av det vi får från kärnkraften om 10–15 år.

Anf. 34 LARS JOHANSSON (S):

Herr talman! Nu talar Mats Odell återigen för att vi ska bygga ut ny kärnkraft i Sverige. Vad han inte talar om är att den nya kärnkraften också kommer att innebära en ökad elproduktion jämfört med de kärnkraftverk som finns i dag. Därmed tränger den undan de nya alternativen. Mats Odells bananskal är att vi ska exportera kärnkraftsel till andra länder. Det är därför vi ska bygga ut kärnkraften i Sverige.

Vår linje är den att vi ska ta ansvar för vår egen elproduktion i Sverige. Vi ska bygga ut alternativen. Jag har pekat på att fram till 2030 handlar det om ungefär samma produktion från alternativen som kärnkraften producerar i dag. Därmed inte sagt att vi stänger av kärnkraften 2030. Jag har pekat på att förhållandet är sådant. Det gör att det finns goda möjligheter att ersätta kärnkraften med de nya energialternativen i Sverige.

Det finns motståndare, miljöministern. De sitter där. Det är så tydligt. Det är ingenting vi hittar på. Vi har ju tydliga motståndare i regeringen som vill satsa på ny kärnkraft. Det är ingenting vi hittar på.

Regeringen fullföljde i huvudsak den politik som Socialdemokraterna, Centerpartiet och Vänsterpartiet förde under 1990- och 2000-talet fram till 2006. Men den 17 juni förra året sade ni ja till ny kärnkraft i Sverige. Det var då det hände någonting. Det är ni som har svikit. Det är ni som vill satsa på ny kärnkraft i stället för att ta hänsyn till de möjligheter som finns att satsa på alternativen och ge dem det stora utrymme.

Anf. 35 CECILIE TENFJORD-TOFTBY (M):

Herr talman! Det är klart att kärnkraftsolyckan i Japan kommer att få konsekvenser för hela världen. Vi välkomnar de stresstester som EU nu tar initiativ till, Maria. Vi tycker att de är jätteviktiga. Strålsäkerhetsmyndigheten i Sverige har redan under flera år genomfört motsvarande tester. Kriterierna för hur de tester som EU tagit initiativ till ska genomföras håller just nu på att utarbetas. Jag hoppas att de väntar lite och tar lärdom av vad som händer i Japan innan de bestämmer sig för vilka delar som är viktigast att testa. De signaler som de här stresstesterna i EU skickar är att samma höga säkerhetskrav ska gälla i alla länder inom EU. Det är bra. Säkerhetsfrågor ska prioriteras. Det Fukushima påminner oss om är att olyckor kommer oanmälda oavsett om de beror på naturkatastrofer eller på mänskliga faktorer.

Vi kommer att följa utvecklingen i Japan och ta lärdom av de erfarenheter som där görs. Självklart kommer vi att fortsätta att utveckla kärnkraftssäkerheten i Sverige utifrån svenska förhållanden.

Alliansens energiöverenskommelse ligger fast. Den är stabil, den är långsiktig och den kommer inte att förändras genom panikbeslut. Panikåtgärder brukar sällan bli bra åtgärder. Som jag sade tidigare har ingen annan regering satsat så mycket på förnybar energi som den nuvarande regeringen. Centerpartiet styrde kanske energipolitiken tillsammans med Vänsterpartiet och Socialdemokraterna, men det är först nu när de styr i Alliansen som det blivit fart på den förnybara energiutvecklingen.

Vi kommer även i fortsättningen att lämna långsiktiga beslut. Svensk kärnkraft är, som vi fastslagit, redan säker. Men självklart har det skett en teknikutveckling, och skulle vi få en bredare överenskommelse om vår energipolitik kunde vi kanske byta ut de gamla reaktorerna mot nya, ännu säkrare.

Anf. 36 EVA FLYBORG (FP):

Herr talman! När olyckor och katastrofer inträffar runt om i världen är det de ansvarigas uppgift att vara vaksamma och beredda, men inte rädda. Vi ska vara lugna och trygga i vår kunskap, inte stressade eller panikslagna så att fel beslut fattas på förhastade och felaktiga grunder.

I detta läge vet vi alldeles för lite för att kunna dra några slutsatser alls från händelserna i Japan – en tredubbel jordbävning med efterföljande enorma tsunamier och en allvarlig situation i Fukushima-området. Vi ska ödmjukt lära oss av händelseförloppet och göra allt vi kan för att upprätthålla, förstärka och utveckla säkerheten i våra svenska kärnkraftverk.

Sverige behöver en energiproduktion i stor skala som är stabil. Vi behöver koldioxidfri energiproduktion för klimatets skull, och vi behöver låga energipriser för en fungerande basindustri för jobb och välfärd i Sverige. Kärnkraften bidrar till allt detta, inte bara enligt min mening utan också enligt EU och FN. EU har till och med identifierat kärnkraften som en av de viktigaste möjligheterna för koldioxidfri elproduktion för framtiden. Allt detta sammantaget gör att framtiden för kärnkraften är stabil trots händelser på senare tid och trots en tillfällig svacka i opinionen.

Herr talman! Slutsatser och lärdomar ska dras, och den kärntekniska forskningen blir alltmer viktig. I Sverige pågår sådan forskning vid KTH i Stockholm, Chalmers i Göteborg, Linköping, Lund, Uppsala och flera andra universitet och högskolor runt om i landet. Med ny kärnkraft uppdateras processer och principer, kontrollrum och kablage, metoder och material. Därför är det bra att tankeförbud och nybyggnadsförbud har tagits bort. Förbud ska inte vara ett hinder för att den svenska kärnkraften ska bli ännu säkrare. De stresstester som nu föreslås inom EU är bra. Det är saker vi gjort under många år och fortfarande, i detta nu, gör. All granskning, såväl extern som intern, välkomnas.

Herr talman! All storskalig energiproduktion innebär risker för människor och miljö, även vindkraft och solkraft. Ingen energiproduktion är utan negativ påverkan, men jag känner mig trygg med den svenska energiproduktionen, med vår säkerhetskultur, med kompetenta granskande myndigheter som ställer tuffa krav och med ett politiskt system som tar ansvar. Den svenska energipolitiken ligger fast.

Anf. 37 LARS ISOVAARA (SD):

Herr talman! För att vi inte ska fastna i en, som det ibland känns, alldeles för svart debatt om vad som hänt har jag för avsikt att även beröra den utvecklingspotential som trots allt finns inom kärnkraftstekniken. Ibland får man i debatten intrycket att all utveckling inom kärnkraftstekniken stått stilla. Så är det givetvis inte. Det pågår en hel del forskning just med bäring mot än högre säkerhet och än högre utnyttjandegrad av både anläggningar och kärnbränsle.

Forskning pågår om fjärde generationens reaktorer där bränslet skulle kunna utnyttjas med en helt annan effektivitet. Fjärde generationens reaktorer skulle medföra betydligt mindre mängder restprodukter. Det finns förutsättningar att utnyttja, och inte minst återutnyttja, bränslet hundra gånger bättre än med befintlig teknik.

Herr talman! Jag har sagt det förr i talarstolen, och jag säger det igen: Energipolitik är inget som man godtyckligt och brådstörtat byter och laborerar med. När gruvkvarnarna i Malmfältet drar i gång för fullt, när pappersmaskinerna i Timrå och valsarna vid stålverket i Domnarvet går i full produktionstakt krävs sannerligen stora energimängder. Jag tror inte att någon som känner ansvar för svensk industri vill hamna i en situation där basindustrin tvingas lägga ned verksamhet på grund av förhastade energibeslut.

Anf. 38 KENT PERSSON (V):

Herr talman! Den här debatten har tydligt visat att det finns en stor spricka inom den borgerliga regeringen när det gäller energipolitiken. Vi har två partier som talar om en utbyggnad av kärnkraft, och vi har Centerpartiet som talar om en parentes. Det visar med all önskvärd tydlighet hur bräcklig energiöverenskommelsen egentligen är.

Jag vill vända mig till Eva Flyborg och Cecilie Tenfjord-Toftby som kom med två påståenden som fick mig att reagera. Cecilie Tenfjord-Toftby, du sade att svensk kärnkraft är säker. Hur kan du veta det, undrar jag. Hur kan du veta att den är säker? Jag kan inte veta det, absolut inte. Om vi redan vore där skulle vi ju inte behöva testa den för att se hur säker den är. Det går nämligen aldrig att förutse hur säkert någonting är när det gäller kärnkraft. Det är inte möjligt.

Alla de tester som görs och åtgärder som vidtas sker alltid efter att en olycka har inträffat. Så har skett beträffande Barsebäck. Säkerhetskulturen är god, sades det, men det var den definitivt inte när det gällde den svenska kärnkraften. Det var säkerhetskulturen som brast, eftersom den inte upprätthölls. Det fanns ingen egenkontroll.

Det allvarliga är att man inte inser att vi inte kan se in i framtiden. Vi kan bara bygga säkerheten utifrån rådande kunskap, och den är historiskt betingad. Det vi behöver, och det har Vänsterpartiet alltid sagt, är en satsning, en energipolitik, som bygger på den vattenkraft vi har i dag. Vi ska bygga ut den förnybara energin, men framför allt måste vi spara och effektivisera vår energianvändning.

Anf. 39 MATS ODELL (KD):

Herr talman! Det är synd att Lars Johansson inte vill exportera elektricitet. Det är annars en mycket miljövänlig export – inga smutsiga trans-

porter, går i ledningar, kan ersätta kolkraft i andra länder och så vidare. Vi ska bara producera den elektricitet vi själva behöver, anses det.

Vi har ett elöverskott. Jag tror att vi även har ett lastbilsöverskott. Sverige är en framstående nation när det gäller att producera dammsugare. Skulle vi producera dessa produkter endast i sådan mängd som vi själva behöver och inte exportera är det utifrån en ekonomisk teori som knappast blir aktuell för ekonomipriset till Alfred Nobels minne.

Jag hoppas att Socialdemokraterna inte håller den linjen utan att den nya ekonomisk-politiska talesmannen Tommy Waidelich har lite andra visioner på området. Självklart kan vi exportera elektricitet från koldioxidfri svensk produktion till länder som enbart har kolkraft att tillgå.

Herr talman! Det är dags att summera dagens debatt. Den har hållits mot bakgrund av en apokalyps, kan vi nästan säga, i ett land som är värt all beundran i många hänseenden. Jag hoppas att vi är beredda att bistå i den mån det efterfrågas. Vilka slutsatser vi ska dra av den kärnkraftsolycka som tsunamin orsakat tycker jag dock är för tidigt att säga. Utvärderingarna kommer säkert att väga tungt när vi framöver prövar hur hållbar vår miljö- och energipolitik är.

Tills vidare applåderar vi kristdemokrater de stresstester av kärnkraftverk som föreslås på EU:s initiativ samt regeringens initiativ att fördjupa Strålsäkerhetsmyndighetens uppdrag att övervaka säkerheten. Men vi drar inte slutsatsen att kärnkraften i Sverige ska avvecklas så snart det låter sig göras. Inte heller finns det anledning att i dag ompröva beslutet att låta gammal kärnkraft ersättas av ny.

Fru talman! Det vi eftersträvar är en blocköverskridande överenskommelse om energi som ger industrin fasta spelregler och de svenska hushållen vettiga elpriser.

Anf. 40 Miljöminister ANDREAS CARLGREN (C):

Fru talman! Är det någonting som denna debatt har visat är det att ingen av oss, sannerligen inte heller alliansregeringen, tänker låta bli att dra slutsatser av det som nu har hänt i Japan. Tvärtom är det stor ödmjukhet som gäller. Ingenting ska sopas under mattan. Försök inte skapa någon annan bild!

Debatten har också visat att de där stora skillnaderna som man försöker uppmåla inte finns. Det är en rekordutbyggnad av förnybar energi som sker under alliansregeringen. Centern har varit med och tagit varje viktigt steg för den förnybara energin. Det har inneburit att vi är störst på förnybar energi i Europa, tvärtemot vad som sägs här. Vi går dessutom nu mot att klara hälften av energin med förnybar energi. Därmed klarar vi också att minska beroendet av kärnkraften. Men den är också nyttig att använda för att kunna minska klimatutsläppen. Det är inte bara kärnkraftens säkerhet som har en särskild dimension. Vi ska också vara med och lösa klimathotet.

Det är också lite underligt att den stora olyckan tycks vara att det är tillåtet att ansöka om att byta gammal kärnkraft mot ny. Har ni så lite förtroende för den förnybara energin? Det har sannerligen inte jag. Vi har under alliansregeringen bevisat att vi inte behöver ha det. Byts någon reaktor ut blir det en ny reaktor med ny teknik och bättre säkerhet.

Det är ingen hemlighet att jag i grunden är kärnkraftskritiker. Vi har två gröna kärnkraftskritiska partier i Sverige, men vi har valt olika sätt att

lösa det. Miljöpartiet säger i första hand nej till kärnkraft. Centerpartiet har i stället satsat på att i första hand bygga ut förnybar energi. Det har under alliansregeringen varit mer succéartat än någonsin. Ni har åstadkommit grönt prat. Vi har åstadkommit grönt resultat. Var och en får bedöma vad som är effektivast för att minska beroendet av kärnkraft.
(Applåder)

I detta anförande instämde Cecilie Tenfjord-Toftby (M).

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Anmälan om fördröjt svar på interpellation

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelse:

Interpellation 2010/11:295

Till riksdagen

Interpellation 2010/11:295 Sveriges exportråds resa till Marocko av Jonas Sjöstedt (V)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 15 april 2011.

Skälet till dröjsmålet är tidigare inbokat engagemang och resa.

Stockholm den 30 mars 2011

Utrikesdepartementet

Ewa Björling

*Svar på
interpellationer*

5 § Svar på interpellationerna 2010/11:274 och 292 om skjutövningar i Göteborgs skärgård

Anf. 41 Försvarsminister STEN TOLGFORS (M):

Fru talman! Hans Linde har frågat mig

1. vilka initiativ jag avser att ta för att Försvarsmakten ska dra tillbaka sin begäran om utökad användning av skärgårdsskjutfältet,
2. vilka initiativ jag avser att ta för att Göteborgs södra skärgård inte ska öppnas för framtida internationella militärövningar samt
3. vilka initiativ jag avser att ta för att verksamheten vid skärgårdsskjutfältet inte ska hota det unika naturlivet i skärgården och förutsättningarna för en levande skärgård.

Valter Mutt har frågat mig

1. hur jag avser att säkerställa att kärnvapenbestyckad utrustning inte förs in i Göteborgs skärgård under tilltänkta internationella övningar,
2. om jag avser att föreslå en förändring av systemet där Försvarsmakten själv – i form av generalläkaren – utgör tillsynsmyndighet samt
3. hur jag avser att verka så att en allvarlig förtroendeförlust för Försvarsmakten undviks.

Jag besvarar interpellationerna i ett sammanhang.

Ett antal öar och områden i Göteborgs skärgård innefattas i det som kallas Göteborgs skärgårdsskjutfält. Sommaren 2008 ansökte Försvarsmakten hos Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Västra Götalands län om miljötillstånd enligt miljöbalken för skjutverksamhet inom skärgårdsskjutfältet. I december förra året beslutade Miljöprövningsdelegationen om sådant tillstånd. I tillståndet har Miljöprövningsdelegationen beslutat om villkor och föreskrifter för verksamheten. Beslutet har överklagats till Miljödomstolen av bland annat Göteborgs kommun och ett antal enskilda. I miljöbalken föreskrivs att Miljödomstolen i ärenden som rör Försvarsmakten alltid, med ett eget yttrande, ska överlämna ärendet till regeringens avgörande. Ärenden av detta slag bereds inom Regeringskansliet av Miljödepartementet.

Ärendet kommer således att överlämnas till regeringen för avgörande. Som statsråd varken kan eller får jag kommentera ett pågående domstolsärende. Inte heller ska jag kommentera ett ärende som kommer att överlämnas till regeringen. Däremot kan jag mer allmänt kommentera frågor om Försvarsmakten och skjutfält.

I miljöprövningen enligt miljöbalken tillförsäkras att alla berörda får lämna sina synpunkter. Med grund i den gällande lagstiftningen svarar sedan prövningsmyndigheten för en sammanvägning och fattar beslut.

Tillsynsmyndigheterna avseende miljöfarlig verksamhet anges i miljöbalken. Av bilagan till förordningen (1998:900) om tillsyn enligt miljöbalken följer att generalläkaren är tillsynsmyndighet när det gäller miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd inom Försvarsmakten. När generalläkaren utövar sin tillsynsfunktion är han enligt förordningen (2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten inte underställd överbefälhavaren.

För att Försvarsmakten ska kunna utbilda och öva sina förband är det nödvändigt att myndigheten också har tillgång till ändamålsenliga övningsområden. Eftersom Försvarsmakten ska kunna uppträda inom alla klimat- och terrängtyper i landet måste man kunna utbilda och öva insatsförband också i skärgårdsområdena. Av Försvarsmaktens plan för övnings- och skjutfält framgår att Göteborgs skärgårdsskjutfält ska vidmakthållas.

I juni 2004 redovisades utredningsbetänkandet *Snö, mörker och kyla* (SOU 2004:77). Utredaren ansåg att en utveckling av den internationella militära test- och övningsverksamheten i Sverige är väl förenlig med den svenska säkerhetspolitiska linjen, gagnar svenska intressen och synliggör Sverige som en aktiv och solidarisk bidragsgivare till internationell krishantering och fredsfrämjande.

Den dåvarande socialdemokratiska regeringen behandlade betänkandet i 2004 års försvarsproposition (prop. 2004/05:5). I juni 2005 uppdrog den dåvarande regeringen åt Försvarsmakten och FMV att utveckla den internationella test-, utbildnings- och övningsverksamheten i Sverige, så kallad ITÖ. I regleringsbrevet för 2006 beslutade den dåvarande regeringen att Försvarsmakten inom sitt verksamhetsområde får bedriva ITÖ. Försvarsmakten har numera detta uppdrag inom ramen för sin instruktion, förordningen (2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten.

Enligt tillträdesförordningen (1992:118) krävs regeringens tillstånd för att utländska statsfartyg, utländska statsluftfartyg eller utländsk militär avdelning ska få bedriva skjutövningar inom svenskt territorium.

Våren 2009 beslutade riksdagen om den försvarspolitiska inriktningen (prop. 2008/09:140, bet. 2008/09:FöU10, rskr. 2008/09:292). I propositionen, vilken riksdagen ställde sig bakom, anförde regeringen att Försvarsmakten bör bidra till målen för vår säkerhet och till målet för det militära försvaret genom att enskilt och tillsammans med andra myndigheter, länder och organisationer lösa sina uppgifter. Försvarsmakten ska kunna försvara hela Sverige. Sverige deltar också i internationella militära insatser. Detta kräver att Försvarsmaktens förband också övar tillsammans med andra staters förband. Samövning med utländska förband är en naturlig del i Försvarsmaktens verksamhet. Den internationella militära övningsverksamhet som bedrivs i Sverige genomförs inom ramen för svensk lagstiftning och de miljötillstånd som gäller för respektive skjutfält. Vi utgår från att de utländska förband som övar på svenskt territorium följer svensk lagstiftning. Det är förbjudet, fru talman, att medföra kärnvapen på svenskt territorium.

Då Valter Mutt, som framställt en av interpellationerna, anmält att han var förhindrad att närvara vid sammanträdet medgav förste vice talmannen att Tina Ehn i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 42 HANS LINDE (V):

Fru talman! Jag får inledningsvis tacka försvarsministern för svaret, som brukligt är. Jag har stått många gånger i den här talarstolen och pratat om de internationella frågorna, men i dag skulle jag vilja använda min talartid till att prata om min stad, Göteborg, och vår skärgård.

Göteborgs södra skärgård består av ett trettiotal öar. Här finns ett unikt djurliv med naturreservat på både Vrångö och Vargö. Skärgården är ett av de viktigaste rekreationsområdena för befolkningen i Göteborg. Jag är själv en av de många göteborgare som har tagit spårvagnen ut till Saltholmen och båten vidare ut till öarna. Det är en förmån för oss som bor i Sveriges näst största stad att i vårt eget närområde ha en skärgård där vi kan njuta av natur, djurliv och klipporna.

Men i Göteborgs södra skärgård bor det också 4 500 människor året runt. Göteborgs södra skärgård är i dag en levande skärgård med skolor, matbutiker, kaféer med mera, mycket tack vare de boendes eget engagemang.

Men det har inte varit en självklarhet att Göteborgs skärgård ska vara levande. Det är inte heller en självklarhet att den alltid så ska förbli. En förutsättning för att Göteborgs skärgård ska överleva är att man värnar sina största tillgångar, nämligen natur och djurliv.

I skärgården ligger också det så kallade skärgårdsskjutfältet, som bland annat omfattar öarna Galterö, Stora Stårholmen, Käsö, Lilla Rävholmen och Stora Rävholmen.

Verksamheten har fram till nu från Försvarsmaktens sida varit begränsad till 25 skjutdagar och 100 000 skott per år. I en mindre annons i Göteborgs-Posten på nyårsafton 2010 offentliggjordes det att länsstyrelsens miljödelegation bifallit en begäran från Försvarsmakten om att kraftigt utöka verksamheten vid skärgårdsskjutfältet. Antalet skjutdagar ska

utökas från 25 till 115. I stället för dagens begränsning på 100 000 skott per år har en ny begränsning satts till över 1 miljon skott med finkalibrig ammunition, över 11 000 skott med grovkalibrig ammunition och 1 745 handgranater och andra former av sprängladdningar.

Tillståndet medger också föreningar på – håll i er nu – upp till 2 000 kilo bly, 1 000 kilo koppar, 100 kilo zink och 60 kilo antimon. Alla dessa metaller är giftiga. Alla dessa metaller hotar att förgifta människor, däggdjur, fåglar och vattenlevande organismer. Dessutom öppnar man i beslutet för ytterligare användning av skärgårdsskjutfältet, som om dessa nya gränsvärden inte skulle räcka. Man skriver i beslutet att undantag från dessa begränsningar får göras vid enstaka nationella och internationella övningar.

Många skärgårdsbor känner nu att deras tillvaro är hotad. De är oroadade över att havet där de fiskar ska förorenas. De oroar sig för att lugnet ska brytas, det lugn som lockar turisterna. Och de ser att man ytterligare hotar möjligheten till nybyggnation på öarna som ger öarnas ungdomar en möjlighet att bo kvar i sin hembygd.

Utökningen av användandet av skärgårdsskjutfältet hotar med andra ord i grunden förutsättningarna för att Göteborgs södra skärgård även i framtiden ska vara en levande skärgård.

Försvarsministern väljer i sitt svar att ducka för samtliga mina frågor. Jag har full förståelse för att försvarsministern inte kan kommentera en pågående domstolsprocess. Men jag hade önskat att försvarsministern skulle ta det här tillfället att visa lite större respekt för den oro som skärgårdsborna och också många göteborgare känner i dag. Jag tycker att det är rimligt att begära av försvarsministern att han nu svarar på frågorna.

Anser försvarsministern att det är lämpligt att kraftigt utöka användandet av skärgårdsskjutfältet och att öppna Göteborgs södra skärgård för denna massiva och kraftiga utökning av användandet?

Jag tycker också att det är rimligt att försvarsministern i dag ger ett svar till mig och framför allt till de boende i skärgården och till göteborgarna på frågan: Anser försvarsministern att Göteborgs södra skärgård är en lämplig plats för internationella militära övningar?

Anf. 43 TINA EHN (MP):

Fru talman! Tack så mycket för det svar som har lämnats i dag! Enligt det svar som försvarsministern har lämnat är ärendet under beredning inom Regeringskansliet. Det specifika ärendet kan inte kommenteras av statsrådet under tiden. Men det går att mer allmänt kommentera frågorna runt Försvarsmakten och skjutfälten. Det är bra så. Vi försöker genomföra en interpellationsdebatt utifrån frågeställningarna mer generellt.

En fråga som ställdes i Miljöpartiets interpellation handlar om att försäkra sig om att inte kärnvapenbestyckad utrustning kan föras in i Göteborgs skärgård under tilltänkta internationella samövningar. På den frågan får jag svaret att det är förbjudet att införa kärnvapen på svenskt territorium och att man därmed utgår från att svensk lag följs.

Nåväl, det är en bra utgångspunkt, men jag vill nog gärna ha fler svar på den frågan, eftersom detta inte gör mig speciellt lugn. Finns den informationen tillgänglig och klar för alla de som kan tänkas komma att delta i internationella samövningar? Finns det verkligen ingen misstanke

om att detta skulle kunna ske, att några kärnvapen skulle kunna tänkas komma in på detta sätt?

Om det finns minsta tanke om att det kanske skulle kunna vara på det här viset undrar jag: Vad har man för beredskap? Vad händer om det skulle visa sig att man har fel i sina antaganden om att lagen följs?

Det är ingen liten utökning av försvarets verksamhet vi diskuterar i dag. Det är en massiv utökning. Det är en utökning av dagar, från 25 till 115 dagar. Det är en utökning av antalet skott, från tidigare 100 000 skott till 1 325 000 skott med finkalibrig ammunition och 11 500 skott med grovkalibrig ammunition och 1 745 handgranater samt en del annat, som eventuellt brandövningar med napalm.

Dessutom ges större möjligheter vid enstaka nationella och internationella övningar. Försvarsmakten får möjlighet att anlägga och använda en handgranatbana på Käsö. Är det vad skärgården behöver för att utvecklas och leva vidare? Det tror inte jag och inte många andra heller.

Människor är mycket oroliga. Människor vill inte ha den här gigantiska förändringen, dessutom inte på det här viset. Bohusläns Skärgårdsråd, Skärgårdarnas Riksförbund, människor boende på Styrso och Donsö, Göteborgs kommunstyrelse och tusentals människor på Facebook har haft åsikter om det här. Den grundläggande sakfrågan är om det är rimligt att ha omfattande permanenta marina skjutövningar i omedelbar närhet till en halvmiljonstad och därtill i ett område med synnerligen omfattande marin turism. Förekommer det någon annanstans?

Miljöhänsyn, hänsyn till turistnäringen, svåra bullerproblem, risk för människor att skadas av blindgångare etcetera ska vägas mot militära behov. Varför dessa plötsligt skulle kräva massivt utvidgade övningar tycker jag fortfarande är, minst sagt, dunkelt.

Anf. 44 ROLAND UTBULT (KD):

Fru talman! Jag har stor respekt för försvarsministerns arbete, och jag är övertygad om att regeringen så småningom kommer att fatta ett klokt beslut utifrån miljöhänsyn och framför allt utifrån de boendes situation.

Vi kristdemokrater ser att det måste finnas olika möjligheter för Försvarsmakten att öva, både själv och tillsammans med andra. Sveriges förmåga att samarbeta stärker vårt eget försvar men också möjligheten att agera i en internationell insats. Övning i skärgårdsmiljö har visat sig viktigt för vårt eget försvar men också för internationella insatser.

Detta ärende, som fortfarande är pågående, har vi kristdemokrater anledning att följa. Vi är måna om den miljö som finns i de berörda områdena. I vår grundläggande ideologi finns förvaltarskapstanken, tanken om att vi har ansvar för kommande generationer, och den blir vägledande för oss i de beslut som rör stora naturområden.

Detta är en viktig miljöfråga. Fågelliv och fårskötsel finns inom den skjutradie som militären har. Det handlar om buller. Det handlar om havet. Det handlar om utsläpp från ammunition av bland annat bly och koppar, som vi har hört tidigare. Därför blir ett kommande yttrande från miljödomstolen viktigt inför regeringens kommande behandling.

När jag talar med öborna i Göteborgs södra skärgård – Donsöbor, Styrsoör, Brännöbor och andra – säger de att de kan leva med den nivå som finns i dag. Det har varit en del av livet, men om militären får utöka skjutdagarna från 25 till 115 skjutdagar och antalet skott med finkalibrig

ammunition från 100 000 till drygt 3 miljoner så blir det ohållbart för befolkningen.

Oavsett vilket yttrande som kommer från miljödomstolen vill vi också ta tillfället i akt att peka på vikten av att ha dessa mänskliga värden och aspekter i beaktande i samband med den kommande behandlingen. Det är viktigt att ha i åtanke hur människor i de berörda områdena har tillgång till den närmaste naturen och hur friluftsliv även fortsättningsvis kommer att vara möjligt. Båtlivet är oerhört intensivt hela sommaren med båtar från Göteborg och hela kusten. Europeiska båtturister är också vanligt.

Dessa aspekter bör också bli en viktig del i den kommande bedömningen.

Anf. 45 Försvarsminister STEN TOLGFORS (M):

Fru talman! Hans Linde säger att han inser att miljöprovning är något som sker självständigt från politiken och att det inte är någon politisk process. Sedan kräver han genast motsatsen: att den ska politiseras och ministern ska gå in.

Då kan jag säga att det som väntar mig omedelbart efter detta är en KU-anmälan som det inte är osannolikt att Hans Linde själv skulle kunna tänkas stå för. Det är nämligen inte i den ordning som miljöprovning sker i Sverige. Vi har heller inte sagt att det här är en fråga som är under beredning i Regeringskansliet, vilket hävdades i de tidigare inläggen. Det är den inte. Den har inte inkommit till regeringen.

Gällande synen på att det är förbjudet i Sverige att ta in kärnvapen på vårt territorium är detta exakt den doktrin som användes också av tidigare regeringar. Vi utgår från att andra länder följer svensk lag. Vi har inga indikationer på motsatsen. Däremot noterar jag att varje gång någon politiker i denna kammare är emot en given internationell övning gör man dessa påståenden. Vid ett tillfälle gällde det övningen Loyal Arrow i Östersjön, där ett brittiskt fartyg påstods kunna ha med sig kärnvapen trots att Storbritannien hade avskaffat samma kärnvapen många år dessförinnan.

Försvarsmakten ska kunna försvara hela Sverige. Den vanligaste synpunkten jag hör från Göteborg gällande försvaret är att man vill se mer av försvarsverksamhet i Göteborg och inte bara på ostkusten. Men för att kunna försvara hela landet krävs att insatsorganisationen har möjlighet att öva i alla de olika terräng- och klimatförhållanden som finns i landet, vilket också har understrukits i en lång rad propositioner som riksdagen har accepterat. Övning och skjutfält är av central betydelse för att Försvarsmakten ska kunna utbilda och öva den insatsorganisation som ska försvara vårt land i de förhållanden som råder i de olika delarna av vårt land.

Försvarsmakten behöver övnings- och skjutfält med skilda naturtyper och terrängförhållanden i olika delar av landet för att klara olika klimat-typer och olika geografi. Göteborgs skärgårdsskjutfält anses av Försvarsmakten behövas för att man ska kunna öva rörlig strid med skarp och lös ammunition i kombination med att röra sig mellan land och vatten. Området är det enda tillgängliga på västkusten för denna typ av övningar. I Stockholms skärgård finns två motsvarande skjutfält. Försvarsmaktens skjutfält ska dock alla miljöprövas enligt miljöbalken. En sådan

prövning pågår, vilket alla här är medvetna om, av Göteborgs skärgårds-skjutfält.

Jag varken får, kan eller ska föregripa den prövningen. Miljöprövningen sker inte i riksdagen. Den sker inte politiskt, utan det finns en ordning fastställd i miljöbalken för hur en sådan sker. Länsstyrelsens miljöprövningsdelegation är första instans. Ett ärende kan överklagas till miljödomstolen som sedan med eget yttrande kan överlämna ärendet till regeringen för prövning. Där är det inte ännu.

I miljöprövningen får alla berörda lämna sina synpunkter. Det är den ordning vi har för att väga samman alla relevanta och viktiga intressen som interpellanterna här har fört fram och vilka jag delar. Men detta är ordningen för att väga av. Prövningsinstansen tillämpar miljöbalkens bestämmelser och tar hänsyn också till olika riksintressen som kan föreligga.

Med stor respekt för det lokala engagemang som de som deltar i debatten i dag visar kan jag bara säga att detta icke är en fråga för vare sig försvarsministern eller riksdagen att avgöra, utan den har sin process och sin ordning. Är man missnöjd med det motionerar man om att ändra miljöbalken, men jag har inte sett någon av dagens debattörer lämna sådana förslag.

Anf. 46 HANS LINDE (V):

Fru talman! Ibland blir politik väldigt abstrakt och tekniskt. Ibland fastnar vi i detaljerna och glömmar bort de människor som berörs och som egentligen borde vara utgångspunkten för de diskussioner vi för.

Jag tycker att försvarsministerns hittills två inlägg i den här debatten är lysande exempel på detta. Det är läge att påminna om att det här inte bara handlar om lagparagrafer och teknikaliteter utan först och främst om de 4 500 skärgårdsbor som faktiskt vill kunna fortsätta leva och verka i sin skärgård. Det handlar också om oss som bor inne i Göteborg och som vill ha tillgång till natur och djurliv i vårt eget närområde.

Låt mig lyfta fram en av alla de människor som berörs av detta beslut, min vän Tommy som bor på Styrso Tången. När jag träffade honom för ett par veckor sedan berättade han hur han, precis som många andra skärgårdsbor, har valt att köpa betydligt dyrare blyfria sänken till sina fiskespön därför att han vill värna om naturlivet och inte bidra till utsläpp av bly. Han frågade mig: Vad är poängen med att vi ska köpa dyra blyfria sänken till våra fiskespön om Försvarsmakten samtidigt ska tillåtas släppa ut 2 000 kilo bly varje år i fiskevattnen runt våra öar?

Jag tycker att försvarsministern har ett ansvar att svara på de frågor han får från medborgarna. Vad är svaret från försvarsministern till min vän Tommy? Varför ska han köpa dyra blyfria sänken till sitt fiskespö om Försvarsmakten samtidigt ska släppa ut 2 000 kilo bly i just hans eget fiskevatten?

Jag kräver inte att försvarsministern ska lägga sig i en pågående prövning eller en beredning, men försvarsministern som trots allt är ytterst ansvarig för den svenska Försvarsmakten måste kunna ha en egen åsikt om hur han ser på frågan om skjutfält och deras användning, hur han ser på framtiden i Sverige när det gäller militärövningar. Jag tycker att det är högst relevant att i dag efterfråga försvarsministerns generella syn på skjutövningar i Göteborgs södra skärgård och hur han ser i fram-

tiden på potentialen att ha internationella militärövningar i Göteborgs skärgård.

Jag kan garantera försvarsministern, och det är ett löfte från Hans Linde från Vänsterpartiet i dag, att jag inte kommer att KU-anmäla försvarsministern om han svarar på dessa frågor.

Låt mig också understryka att kritiken som vi har hört tidigare här varit massiv från de boende. Omfattande namninsamlingar har skett runt om på öarna. En rad protestmöten har arrangerats. Men det har också varit så att politiker i Göteborg, i skärgården och till och med i Västra Götalandsregionen har valt att tillsammans gå ut och kritisera det här beslutet.

Det här har inte varit en partiskiljande fråga hemma i Göteborg. Tvärtom – en av de instanser som har kritiserat det här beslutet är stadsdelsnämnd Västra Göteborg som är den stadsdelsnämnd som inkluderar skärgården. Där har man enhälligt motsatt sig utökningen av skärgårdsskjutfältet på initiativ av ledamöter från Moderaterna, Folkpartiet och Kristdemokraterna.

Även kommunstyrelsen i Göteborg har överklagat beslutet med motiveringen att en kraftig utökning av skjutövningarna är oproportionerlig. Man menar också när det gäller frågor om framtida internationella övningar att detta inte bör ske i en skärgård till en storstad med höga naturvärden och ett omfattande friluftsliv.

Vi har också i dag fått ett uttalande från den styrande politiska ledningen för Västra Götalandsregionen daterat den 1 april 2011 där de tydligt anser och uttrycker att det inte är försvarbart att utöka skjutverksamheten och att de planer som nu finns skulle hota både regional tillväxt och hållbar utveckling och dessutom människors såväl som havens ekologiska system på ett negativt sätt.

Jag tycker att det är fullständigt rimligt att försvarsministern ger ett svar, inte bara till oss som finns i kammaren utan också till dem som berörs av dessa beslut. Hur ser försvarsministern på framtiden för Göteborgs södra skärgård? Är detta ett lämpligt område för framtida militärövningar?

Anf. 47 TINA EHN (MP):

Fru talman! Redan med de tillstånd Försvarsmakten har i dag kan man redovisa att flera av de nationella miljömål som finns redan i dag påverkas i Göteborgs södra skärgård. Det är mål som har med hav i balans samt levande kust och skärgård att göra. Det är mål som har med grundvatten och god miljö att göra. Det handlar om levande sjöar, en giftfri miljö, bara naturlig försurning, frisk luft och begränsad klimatpåverkan. Allt det här påverkas redan i dag, och nu ska verksamheten utökas.

I länsstyrelsens miljöprövningsdelegation har man även tagit upp risken för påverkan på fågellivet, i synnerhet under den mest intensiva övningsperioden, som sammanfaller med fåglarnas häckningsperiod. Länsstyrelsen har också pekat ut fågellivet på bland annat Galterö som särskilt intressant och skyddsvärt.

Prot. 2010/11:81
1 april

Svar på
interpellationer

Man säger också att det är troligt att övningsverksamhet har en negativ påverkan på fågelbestånden. Men omfattningen av denna påverkan och vilka moment i övningsverksamheten som är mest störande för fågellivet är inte studerat. Det här är något som jag faktiskt tycker är ganska uppseendeväckande.

Enligt länsstyrelsen är också knubbsälarna inom övningsområdet skyddsvärda och de är störningskänsliga. Man pratar om fisken, växtligheten och undervattenssprängningarna, att man ska skrämman bort fisken från platsen innan sprängningarna sker.

Man nämner någonting som heter ålgräs och ålgräsängar. Som före detta kommunpolitiker vet jag att det alltid blir diskussion om de här ålgräsängarna när man ska muddra en liten hamn. Ska vi tugga på dem här eller ska vi tugga på dem där?

Ålgräsängarna är något av det mest unika som vi har i havet. De är barnkammare för bland annat torsken. De tillhandahåller en tredimensionell struktur för organismer att söka skydd i. Man vet också att utbredningen av ålgräsängar under de senaste 20 åren har minskat med 50 procent längs den svenska västkusten. På platsen mellan Galterö och Storholmen, där undervattenssprängningarna har skett och ska ske, är ålgräsförekomsten mycket begränsad.

Det finns många olika värden som påverkas. Även friluftslivets värden påverkas.

Det som vi ställer frågor om är den kumulativa ökningen av föroreningar. Det finns inga redovisningar på det. Det finns inga mätningar som har gjorts av halterna av tungmetaller i botten sedimenten som har lagrats genom åren. Inga fakta finns om de här områdena tål mer tungmetaller.

Bara utifrån det här kan man ändå ställa sig frågan om man ska ha ett förtroende för att Försvarsmaktens intressen är av större vikt än andra viktiga intressen i samhället.

Anf. 48 ROLAND UTBULT (KD):

Fru talman! Jag vill tacka försvarsministern för svaret. Jag är inte interpellant, men jag använder ändå möjligheten att ta till orda och jag gör det för öbefolkningen ute i Göteborgs södra skärgård. Jag tillhör själv skärgården strax norr om den aktuella skärgården.

Militären har en skjutradie. Det går att se på kartor. Det är inte bara om oboboda öar vi talar här i dag. Inom skjutradien finns det färdiga byggplaner. Den av Försvarsmakten planerade utökningen kommer att betyda hinder för bebyggelse.

Öar är känsliga områden. De här öarna har betydelse för Göteborg, det har vi hört här, och för hela Sverige.

Marianne Bergman, som är Kristdemokraternas representant i Göteborgs södra skärgård och sitter i fullmäktige i Göteborg, ger uttryck för det som många i området känner: Man upplever en stor oro över Försvarsmaktens planer. Vad händer med natur och vår miljö? Vad händer med vår utveckling? Vad händer med vår levande skärgård?

Jag vädjar till försvarsministern i dag. Även om det är en pågående process vädjar jag till försvarsministern för invånarna i Göteborgs södra skärgård. Jag har förståelse för att försvarsministern inte kan kommentera ett domstolsärende, men jag vädjar om att han tar med de här aspekterna när ärendet så småningom kommer att ligga på regeringens bord. Kan försvarsministern lova att ta med de här aspekterna utifrån befolkningen där ute när frågan så småningom hamnar där?

Anf. 49 Försvarsminister STEN TOLGFORS (M):

Fru talman! För den som följer denna debatt kan det vara lätt att inledas att tro att Försvarsdepartementet hanterar dessa frågor, att Försvarsdepartementet hanterar processen där vi väger in fiskarnas situation, sälarnas situation, utsläpp från verksamheten och byggnadsplaner i Göteborgs skärgård. Så är det naturligtvis inte. Det vet ju samtliga deltagare i den här debatten.

Miljöprövningsdelegationen vid Västra Götalands länsstyrelse hantlade Försvarsmaktens ansökan om miljötillstånd för Göteborgs skärgårdsskjutfält. De fick tillstånd, men beslutet har överklagats. I miljöprövningen tillförsäkras att alla berörda får lämna sina synpunkter. Det är där synpunkter om sälarna, om fiskarna, om utsläpp och om byggnation hör hemma och också vägs av.

Med grund i den gällande lagstiftningen som riksdagen äger, inte Försvarsdepartementet, svarar sedan prövningsmyndigheten för en sammanvägning av olika, ibland motstående, intressen och fattar beslut. Det är den demokratiskt beslutade ordning för prövning av den här sortens ärenden som vi har att förhålla oss till.

Hans Linde kallar detta för abstrakt och tekniskt. Då vill jag bara nämna för Hans Linde att han är lagstiftare och just nu sitter på en stol i Sveriges lagstiftande organ. Det är alltså han som äger lagstiftningen som handlar om miljöbalk, vad som är riksintressen och vad som är överordnat eller inte.

Jag vill också bara säga att vi har den ordningen i Sverige att den som stiftar lag inte är den som tillämpar lag. Vi har också lagt fast en ordning för hur lagtillämpning ska gå till. Det är den som jag respekterar. Den finns av en anledning. Det är just att olika motstående intressen ska finnas i en ordnad process för att kunna vägas av mot varandra. Det är det Linde kallar abstrakt och tekniskt, att respektera de gemensamt beslutade regelverken och hanteringsordningarna.

Det är dessutom på det sättet att Försvarsmakten är en självständig myndighet. Ni och vi tillsammans styr Försvarsmakten. Vi beslutar utifrån en proposition om försvarets inriktning och ibland om mer detaljerade inriktningar. Men de är målstyrda. Försvarsmakten har själv att leva upp till de krav vi lägger på den, till exempel att kunna försvara hela vårt land, givet olika klimat- och naturtyper. De har därför att själva avgöra vilka behov de har av övningsfält i Göteborg, Stockholm eller på andra platser i landet. Sedan ska deras önskemål vägas av i en miljöprövning.

Vi har ibland ambitiösa miljömål. Till exempel vill vi att man skiftar ut användningen av blyad ammunition, vilket man gör i alla de fall som inte handlar om skjutbanor som har byggts om särskilt för att kunna hantera utsläpp just från blyad ammunition. Det är ambitiöst, därför att det är dubbelt så dyrt. Men det är viktigt.

Jag vill också beröra det som sägs om övning tillsammans med andra. Hans Linde har i dag röstat för att Sverige ska genomföra en internationell insats i Libyen som inte hade varit möjlig utan att Sverige tidigare hade övat just flyginsatser tillsammans med andra, till exempel Loyal Arrow som ägde rum uppe i Luleåtrakten. Man kan inte åka i väg till en internationell insats och tro att man där kan börja samverka utan att tidigare ha övat.

Vi gör övningar med andra därför att vi ska ha förmåga att göra till exempel krishanteringsinsatser, som den som Hans Linde i dag har röstat för, tillsammans med andra, också utanför vårt eget territorium. Det är två uppgifter, försvara Sverige och försvara också freden internationellt. Då behöver man öva tillsammans med andra.

Anf. 50 HANS LINDE (V):

Fru talman! Inledningsvis konstaterar jag att försvarsministern verkar tro att vi måste genomföra gemensamma militärövningar i Göteborgs skärgård för att kunna delta i en flyginsats ovanför Libyen. Låt mig betvivla detta uttalande.

Roland Utbult har tidigare sagt att han är övertygad om att regeringen kommer att fatta ett klokt beslut. Jag önskar att jag var lika övertygad om det. Tyvärr är jag inte det. Det är trots allt så i politiken att ett icke-svar oftast också är ett svar.

Jag har ställt två konkreta frågor till försvarsministern, två allmänt hållna frågor som det skulle vara fullt möjligt för försvarsministern att besvara.

Den första frågan var: Är det lämpligt att utöka användandet av skärgårdsskjutfältet i Göteborgs södra skärgård? Jag har inte fått något svar.

Jag har frågat om Göteborgs södra skärgård är en lämplig plats att genomföra internationella militära övningar på. Inte heller detta har jag fått något svar på.

Uppenbarligen är det så att göteborgarna och de boende i Göteborgs södra skärgård ska ställas inför fullbordat faktum. Först efter att regeringen har fattat sina beslut ska man meddelas och informeras om att detta beslut är fattat. Vilken är möjligheten då för de boende att påverka och ha inflytande över processen?

Jag vill också påminna försvarsministern om att jag som folkvald riksdagsledamot visst är lagstiftare, men jag är också folkvald av mina väljare hemma i Göteborgs kommun, inklusive dem som har röstat på mig ute i Göteborgs skärgård. Det är också mitt ansvar och min plikt att företräda mina väljare i Göteborg när de nu uttrycker oro inför utvecklingen i skärgården.

Jag vill till sist lyfta fram en annan aspekt på denna fråga som jag tror att försvarsministern kan svara på, om han nu har den politiska viljan. Det handlar om informationen till de boende, som också har brustit. Många boende i skärgården upplever att de inte har information om det som kommer att ske. Det här viktiga avgörande beslutet offentliggjordes genom en liten annons i Göteborgs-Posten på nyårsafton, och det kan knappast vara rimligt.

Här finns nu ett stort behov av att försvarsministern agerar för att de boende ska få tydlig information inför framtiden om utvecklingen. Jag vet att många boende i Göteborgs södra skärgård har efterfrågat att för-

svarsministern själv ska komma till skärgården för att informera och svara på frågor. Jag kan säga att försvarsministern alltid är välkommen till Göteborgs södra skärgård för att svara på boendes frågor och möta deras oro.

Prot. 2010/11:81

1 april

Svar på
interpellationer

Anf. 51 TINA EHN (MP):

Fru talman! Jag vill också konstatera att det inte har kommit så mycket svar på interpellationerna, men jag har naturligtvis förståelse för att det inte går att ge detaljsvar.

Jag representerar i dag både människor i Västsverige – jag är själv bohuslänning – och de miljö- och naturvärden som allt som oftast sätts åt sidan. Människor är oroliga, förtvivlade och skeptiska till att man utökar skjut- och övningsverksamheten, inte minst i omedelbar närhet till en halvmiljonstad och till ett område med synnerligen omfattande turism. Det är väldigt märkligt. Intresse mot intresse kvarstår. Det finns kritik och det finns oro över den här processen, över hela ärendet, över informationen och över bristerna i olika led.

Det finns en välkänd sång som heter *Inbjudan till Bohuslän* som brukar sjungas av en mycket välkänd sångduo i Bohuslän som heter Öbarna – eller kanske av Roland Utbult, som är en god sångare och gitarrist. Det är en väldigt vacker låt till en väldigt vacker skärgård, som jag hoppas att vi fortsatt ska få ha.

Anf. 52 Försvarsminister STEN TOLGFORS (M):

Fru talman! Jag åker mer än gärna till Göteborgs både södra och norra skärgård, dock inte därför att det är jag som kan svara på de här frågorna. Jag tror att jag har gjort det tydligt under den här debatten att frågan om behov får Försvarsmakten svara på som självständig myndighet. Frågan om miljöprovning får Miljöprovningsdelegationen i Västra Götaland och miljödomstolen främst svara på.

Jag vill lugna kammaren med att det självklart var så att Hans Linde också var emot övningen Loyal Arrow utanför Luleå som gav grunden för att vi kan samverka i flyginsatser tillsammans med Natoländer, som den insats han själv i dag har röstat ja till och som gäller att skydda civila i Libyen. Det är nämligen så man bygger interoperabilitet, eller enklare uttryckt samverkansförmåga. Man kan inte tro att man bara åker i väg till ett annat land och där börjar fungera tillsammans. Vi måste börja på hemmaplan.

Är då Göteborg lämpligt för detta? Det är inte jag som avgör det. Det är nämligen så, återigen, att det är en självständig myndighet, Försvarsmakten, som bedömer militära behov, var det är bäst att öva, tillsammans med vem det är bäst att öva och hur ofta och hur stort man behöver öva. Sedan finns det en process att väga av Försvarsmaktens intresse gentemot andra samhällsintressen.

Jag har stor respekt för alla de aspekter som debattörerna har tagit upp i dag, som vikten av växt- och djurliv, turismens förutsättningar, förutsättningar för byggnation och för boende i alla delar av Göteborgs skärgård. Men detta är aspekter som inte jag har att väga av, utan det sker inom ramen för en miljöprovning. Därmed ska heller ingen ställas inför fullbordat faktum, för man ska ha möjlighet att medverka med synpunkter i den processen.

Summa summarum, fru talman, är detta en intressant debatt om ett viktigt ärende. Men det är inte jag som styr vare sig miljöprövningen i miljöprövningsdelegationen eller Försvarsmaktens behov. Det är processer de hanterar själva. Det är den ordning som är upprättad för att hantera sådana här saker och göra goda avvägningar.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 2010/11:278 om förändringar i arbetstidslagen

Anf. 53 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M):

Fru talman! Johan Andersson har frågat mig på vilket sätt jag avser att säkerställa att arbetstidslagen också fortsättningsvis fungerar som en skyddslag och om jag avser att ta initiativ till att nuvarande dispenskrav för övertidsuttag mildras genom ändringar i arbetstidslagen och i så fall hur. Han har vidare frågat på vilket sätt jag avser att garantera de fackliga organisationerna fortsatt inflytande över reglerna kring övertidsuttag och vilka åtgärder jag avser att vidta för att förhindra att skyddet för den enskilde arbetstagaren urholkas.

Arbetstidslagen innehåller bestämmelser om bland annat maximal veckoarbetstid, övertid och rätten till vila per dygn och vecka. Avvikelse från lagen får endast göras genom kollektivavtal. Dessa avtal måste hållas inom ramen för EU:s arbetstidsdirektiv. För större delen av arbetsmarknaden träffas kollektivavtal om arbetstid. De ändringar av bestämmelserna för övertid som nu föreslås omfattar endast arbetsgivare som inte är bundna av sådana kollektivavtal.

Den 10 mars 2011 beslutade regeringen om en proposition om förändringar i arbetstidslagen där det bland annat föreslås att dispensförfarandet för uttag av extra övertid ska upphävas. Syftet med att upphäva dispensförfarandet är att göra reglerna för övertidsuttag enklare att tillämpa. De nuvarande reglerna har inneburit en del administration för de arbetsgivare som har behövt söka dispens. Den föreslagna lagregleringen av övertidsuttag innebär inte någon ändring i sak för övertidsuttaget jämfört med dispensförfarandet. Enligt förslaget ska arbetsgivare få ta ut extra övertid upp till 150 timmar per år om det finns särskilda omständigheter och under förutsättning att situationen inte har gått att lösa på annat rimligt sätt. Detta speglar den praxis som Arbetsmiljöverket har haft när det gäller beviljande av dispens för uttag av extra övertid.

Som jag tidigare nämnt får avvikelser från bestämmelserna om uttag av extra övertid göras genom kollektivavtal förutsatt att kollektivavtalet håller sig inom ramen för arbetstidsdirektivet. Eftersom merparten av arbetsmarknaden har träffat kollektivavtal om övertid har de fackliga organisationerna även fortsatt ett stort inflytande över reglerna kring övertidsuttag. Och genom att träffa kollektivavtal har parterna dessutom möjlighet att anpassa villkoren för övertidsuttaget till den specifika verksamhet som avtalet omfattar.

Liksom tidigare utövar Arbetsmiljöverket tillsyn över att arbetstidslagens bestämmelser följs. Eftersom Arbetsmiljöverkets möjlighet att kontrollera uttaget av extra övertid genom att dispensförfarandet nu tas bort

anser regeringen att det är lämpligt att det ändå finns en ytterligare möjlighet att kontrollera att övertidsuttaget inte missbrukas. Skyddsombuden kommer därför genom de nu föreslagna lagändringarna att få en stärkt roll att ingripa gentemot arbetsgivare som missbrukar reglerna om extra övertid, mertid och nödfallsövertid.

Anf. 54 JOHAN ANDERSSON (S):

Fru talman! Tack, arbetsmarknadsministern, för svaret!

Jag har några följdfrågor utifrån det som ministern har svarat. Det handlar om efterlevnad av dagens lagstiftning. Man kan ändå anta när man läser propositionen och det förslag som nu ligger här i kammaren för beslut framgent att efterlevnaden av dagens lagregler är dålig i den här delen. Det kanske är regeringens tro kring detta eftersom man för över den här delen när det gäller lagbrotten till att prövas av Arbetsmiljöverket, medan regeringen i stället menar att kravet på dispens innebär onödig administration för arbetsgivare. Jag vill få ett klarläggande där: Hur ser regeringen och framför allt ministern på efterlevnaden av dagens lagstiftning?

Vi tycker från vårt håll, också i den motion som vi har väckt i utskottet och som kommer att behandlas framgent, att risken är väldigt stor att man kommer att blanda samman begreppen när det gäller extra övertid och extra mertid, alltså det som får tas ut utöver de 200 timmar som i dag finns i lagstiftningen.

Risken är uppenbar att man som arbetsgivare kommer att kunna ta ut 350 timmar rakt av. Det är välkänt att övertidsarbete medför hälsorisker. Det finns forskning på det.

Med de föreslagna reglerna befarar i vart fall vi att allmän övertid och extra övertid kommer att blandas samman och att det totala övertidsuttaget kommer att öka. Det innebär i praktiken att det blir ett allmänt tak för övertidsuttag på 350 timmar per arbetstagare och kalenderår.

Då är min fråga till ministern: Delar ministern den uppfattningen?

Kollektivavtalsmodellen hänvisar man till i propositionen. Det tycker jag är bra. Ministern vet sedan tidigare att vi har samma uppfattning när det gäller den svenska modellen, att det är viktigt att värna den.

Det är en lagstiftning för de företag som inte har kollektivavtal. Men risken är ändå att det blir normgivande, så att man kanske inte har samma vilja som tidigare att teckna kollektivavtal, om man ser att det går att hantera lagstiftningen på det sättet att den här grundtryggheten finns i den aktuella modellen.

Jag har ytterligare en fråga till ministern. Det handlar om Arbetsmiljöverket och deras hantering enligt propositionen av dispensärenden. Hittills har Arbetsmiljöverket i sin hantering av dispensärenden begärt att arbetsgivaren visar att kollektivavtal inte har kunnat träffas genom att förhandlingsprotokoll biläggs ansökan. Det kommer nu inte att vara möjligt. Hur kommer kontrollen och efterlevnaden av detta att se ut framöver?

Risken är uppenbar, som vi ser det och som vi tolkar den nya propositionen, att man kanske kommer att försöka utnyttja möjligheten att inte teckna kollektivavtal. Det är ganska oroväckande. Jag vill gärna ha svar på det.

I mitt nästa inlägg tänkte jag återkomma lite till nödfallsövertiden.

Anf. 55 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M):

Fru talman! Jag vill först understryka att reglerna är ett led i regel-förenklingsarbetet. De är inte bara, som jag kanske nämnde i mitt svar, till för arbetsgivaren utan är också till för Arbetsmiljöverket, för att verket ska kunna frigöra resurser för sina kärnuppgifter.

I dag är det bara mellan 50 och 100 ansökningar per år. Själva förslaget härstammar också från en egen utredning som Arbetsmiljöverket har gjort, där de har fått föreslå vad som skulle kunna förenklas utan att det får negativa effekter. Förslaget härstammar från den utredningen, som också har varit remitterad.

Remissvaren är lite blandade. Min uppgift har varit att försöka hitta en rimlig balans mellan kraven från arbetsgivare och arbetstagar.

Vår uppfattning är inte att detta kommer att leda till ett ökat övertids-uttag. Det finns också en skrivning beträffande särskild övertid om att situationen inte har gått att lösa på annat sätt. Ytterst kan facken begära prövning i Arbetsdomstolen. Hade man kunnat lösa det på annat sätt var det inte okej att ta ut extra övertid på ytterligare 150 timmar.

Förslagen i sak innebär alltså inte någon förändring i sak mot hur det är i dag.

Vi har också gjort en skärpning av skyddsombudens roll, för att balansera upp detta med kontrollmekanismen.

I fråga om olika begrepp inom arbetsrätten är min uppfattning att det ska vara lätt att göra rätt och att det ska vara dyrt och svårt att göra fel. Det ligger på arbetsgivaren att ta reda på vilka arbetsrättsliga regler som gäller.

Det är kanske inte alla som kan alla regler, men om man gör dem mer transparenta och enklare tror jag att det ökar möjligheten för arbetsgivaren att göra rätt – de allra flesta vill göra det.

Arbetsmiljöverkets praxis har varit att bevilja den extra övertiden i de fall som verket får ansökningar. Det innebär alltså inte någon större förändring.

Johan Andersson frågade hur tillsynen ska se ut. Det är en fråga för Arbetsmiljöverket att bestämma hur tillsynen ska se ut i praktiken. För mig är det viktigt att verket utövar tillsyn, framför allt för de företag som inte har kollektivavtal när det gäller arbetstidslagens regler.

Positivt vill jag avslutningsvis säga att det förra året var 8 000 fler företag i Sverige som tecknade kollektivavtal enligt Medlingsinstitutet. På det sättet går det åt rätt håll. Vi ser ingen minskning av viljan eller möjligheterna att teckna kollektivavtal, som i grunden är det starkaste skyddet för de anställda.

Anf. 56 JOHAN ANDERSSON (S):

Fru talman! Tack så mycket för det svaret!

Jag har en fråga när det gäller nödfallsövertiden. Där är förslaget att man ska ta bort kravet på att söka tillstånd hos Arbetsmiljöverket för nödfallsövertid som ska tas ut för längre tid än två dygn. På samma sätt ska man ta bort kravet på dispens för extra över- och mertid. Vi ser naturligtvis faran att detta kommer att öka av det totala uttaget.

Då är min fråga när det gäller nödfallsövertiden och tillsynen i det fallet: Hur ser ministern på det? Hur ska den delen hanteras?

Vad jag tycker kan vara positivt med propositionen – man ska även kunna ge beröm när det finns något som är bra – är att skyddsombudens ställning på arbetsplatsen stärks. Det tycker jag är positivt.

Men där finns det också ett stort bekymmer i dag. På väldigt många arbetsplatser saknas det skyddsombud, framför allt på de arbetsplatser där det inte finns kollektivavtal. Oftast är det låg facklig aktivitet på de arbetsplatserna också. Det kan vara dålig arbetsmiljö och annat. Men framför allt saknas det ofta förtroendevalda i form av lokala skyddsombud.

Det innebär per automatik att ansvaret i stället hamnar hos de regionala skyddsombuden. Där finns det bekymmer. Oftast har det lokala skyddsombudet bäst kännedom om den lokala arbetsplatsens villkor, förhållanden och annat. Det regionala skyddsombud kanske inte har kännedom om all förekomst när det gäller övertid och mertidsuttag. Risken är att det innebär att man inte har särskilt stora möjligheter att ingripa.

Jag skulle gärna vilja höra ministerns kommentar just när det gäller den frågeställningen.

Anf. 57 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M):

Fru talman! Jag delar uppfattningen om vikten av att det finns människor som vill och kan åta sig uppdraget att företräda sina kolleger på arbetsplatsen och ta uppdrag som både skyddsombud och fackliga förtroendemän.

Något som regeringen genomför redan i år är att det i ämnet samhällskunskap på grundskolan och gymnasiet kommer att ingå kunskaper om arbetsmarknadens funktionssätt, parternas roll samt rättigheter och skyldigheter på arbetsmarknaden, liksom arbetsmiljö. Jag tror nämligen att ungdomar tidigt behöver få insikter i vad som gäller. Arbetsmiljölagen gäller dessutom i skolan.

Om man får insyn i vad det innebär att vara anställd och vilka skyldigheter man har, då kanske det på sikt, om parterna också kommer in mer i skolan, kan väcka ett intresse.

Jag är lite förvånad över hur det är i de branscher som utpekats för att det i vissa fall förekommer bristande arbetsvillkor – vi har haft flera interpellationer om det. Där tycker jag att parterna och inte minst facket borde kunna ta ansvar för att försöka rekrytera fler medlemmar. Det måste ju vara den bästa drivkraften.

Det är när man inte är nöjd med hur man ser samhället eller arbetsplatsen utvecklas som man verkligen vill engagera sig. Mycket av vårt politiska engagemang har ju fötts utifrån att man vill förändra och tillgodose sina rättigheter.

Min uppfattning om nödfallsövertid är att det är oerhört sällsynt. I de fallen råder det oftast ingen tvekan om att man måste jobba. Då finns det nöd som innebär att man kanske ska rädda människoliv, att det är en katastrof eller något annat. Jag är inte så orolig för att det ska missbrukas. Däremot är det viktigt att man följer detta löpande och ser hur det utvecklas.

Min förhoppning är att reglerna ska innebära att fler kan följa dem. Det ska bli enklare att tillämpa dem. Det ska inte bli så att fler människor är ute mer i övertid. Det är också en mycket dyr form av arbetskraft att ha människor på kvalificerad övertid. Min förhoppning är att man i stället anställer personer på riktiga jobb.

Anf. 58 JOHAN ANDERSSON (S):

Fru talman! Avslutningsvis vill jag fråga ministern om skyddsombuden. Ministern nämnde lite kort om satsningen på utbildning i skolan och annat. Vilka ambitioner har regeringen när det gäller skyddsombudens ställning framgent? Nu blir det en ny roll för dem, när de kommer att hantera även de här frågorna.

Som jag sade inledningsvis: På de arbetsplatser där man inte har kollektivavtal har man oftast inte några lokala skyddsombud. Man har det inte kopplat på det sättet. Det finns helt enkelt inte. Då lyfter man upp frågan till en annan nivå där det inte finns samma kunskap.

Då är min fråga till ministern: Har ministern för avsikt att ta något initiativ för att kunna jobba med att rekrytera fler skyddsombud? Det handlar inte om att rekrytera rent fysiskt, för det är väl inte ministerns uppgift, men jag undrar om det går att stärka deras roll ytterligare. Kan vi göra något ytterligare i fråga om utbildningssatsningar och annat, exempelvis anvisa mer medel till Arbetsmiljöverket eller vad det kan vara, för att stärka upp rollen för skyddsombuden?

Det är en följdfråga dels kopplad till den här interpellationen, dels rent allmänt utifrån det svar som ministern har givit.

Anf. 59 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M):

Fru talman! Ett av framgångsrecepten i Sverige för vår relativt goda arbetsmiljösituation med få olycksfall och sjukdomsfall är att vi har en bra samverkan. Det är grundlagt i arbetsmiljölagen att man arbetar tillsammans, även om arbetsgivaren alltid är ytterst ansvarig.

En del i vårt arbete handlar om att ha mer information och opinionsarbete riktat till arbetsgivare och att lyfta fram det positiva med en bra arbetsmiljö ur konkurrenssynpunkt. Det är inte minst viktigt när det gäller att kunna rekrytera människor framöver. Det kommer att bli en stor arbetskraftsbrist, och jag vet att det är viktigt för våra ungdomar med bra arbetsmiljö och inflytande på arbetsplatsen. Många gånger räknas det som viktigare än att lönen är hög.

Fler måste sprida både opinion och information om vikten av samverkan för en bra arbetsmiljö. Här är Arbetsmiljöverkets informationsstrategi en viktig del, även om tonvikten ska ligga på inspektion och tillsyn. Men den nya delen väcker ett intresse hos arbetsgivarna.

Det arbete som parterna gör, till exempel inom Prevent, är mycket positivt. Arbetsgivarna ser att om de satsar pengar på en bra arbetsmiljö så lönar det sig rent ekonomiskt – utöver att de anställda får en bra arbetssituation.

Vi får se vad vi kan göra i framtiden vad gäller rena budgetfrågor. Jag kan i dag inte utlova några ytterligare medel.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 60 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M):

Fru talman! Raimo Pärssinen har frågat mig dels vilka konkreta åtgärder jag avser att vidta för att förbättra kvinnors arbetsmiljöer, dels på vilket sätt jag avser att stärka Arbetsmiljöverkets arbete för en bättre arbetsmiljö för alla förvärvsarbetande i Sverige. Vidare har han frågat mig vad jag avser att göra för att i större grad än i dag involvera de fackliga centralorganisationerna för att tillvarata deras kunskaper för att uppnå en bättre arbetsmiljö för ett hållbart arbetsliv.

Sverige har vid jämförelser med andra länder en god arbetsmiljö när man ser till antalet anmälda olyckor och arbetssjukdomar. Men vi får aldrig luta oss tillbaka och vara nöjda. Målet måste alltid vara att så få som möjligt ska skadas i sitt arbete och att kunskapen om arbetsmiljöfrågor måste bli större. Det är också viktigt att bättre ta till vara och belysa arbetsmiljöns positiva effekter när det gäller att åstadkomma ett bättre arbetsliv för arbetstagarna och effektivare verksamheter.

Jag delar Raimo Pärssinens uppfattning att kvinnor, sett ur ett helhetsperspektiv, drabbas av dåliga arbetsmiljöer i större utsträckning än män. Som ett led i regeringens arbete att förbättra kvinnors arbetsmiljö har vi gett Arbetsmiljöverket ett uppdrag att genomföra en kunskaps- och informationssatsning för att motverka våld och hot i arbetslivet. Uppdraget har ett tydligt jämställdhetsperspektiv och ska särskilt inrikta sig på arbeten inom vård, skola och omsorg. Satsningen som pågår 2009–2011 omfattar sammanlagt drygt 17 miljoner kronor.

Under åren 2010–2012 satsas ytterligare 24 miljoner kronor på en försöksverksamhet hos Arbetsmiljöverket som avser nya metoder för en breddad tillsyn som når fler arbetsplatser.

Arbetsmiljöverket utför ett oerhört viktigt arbete. Det gäller såväl tillsynen som det förebyggande informationsarbetet och regelarbetet. Jag tror att det är av stor betydelse att finna en bra balans mellan verkets olika uppgifter.

Jag ser positivt på att Arbetsmiljöverket har utvecklat sin verksamhet på många områden. Vi ser till exempel att det inom tillsynsarbetet i dag utförs långt fler inspektioner per inspektör än för bara några år sedan, vilket visar på en större effektivitet och bättre rutiner. För att öka inspektörernas närvaro på arbetsplatserna ser Arbetsmiljöverket nu också över hela inspektionsprocessen.

Det är också positivt att antalet krav i tillsynsbesluten har ökat, vilket tyder på att verkets arbete med urvalsmetoder för att identifiera de mest riskfyllda arbetsställena har gett resultat.

Vi ser också hur verkets informationssatsningar har fallit ut väl och lett till ökade arbetsmiljökunskaper hos arbetsgivarna.

Jag delar också Raimo Pärssinens uppfattning att arbetsmarknadens parter har betydelsefulla kunskaper om arbetsmiljöfrågor och att det är viktigt med samarbete. Regeringens handlingsplan för en förnyad arbetsmiljöpolitik togs fram efter ett antal möten med arbetsmarknadens parter. Den har överlämnats till och beslutats av riksdagen. Även efter att denna lagts fram har jag haft möten och samråd med parterna. I mars träffade jag också parternas representanter på ett högnivåmöte om arbetsmiljöpolitiken. Jag har ambitionen att fortsätta med dessa samråd och gemen-

Svar på
interpellationer

samt med arbetsmarknadens parter diskutera hur vi arbetar vidare för att motverka dåliga arbetsmiljöer.

Anf. 61 RAIMO PÄRSSINEN (S):

Fru talman! Vad ska man säga? Snus är snus om än i gyllne dosor. Sverige var tidigare bäst i klassen när det gällde arbetsmiljö. Men det har hänt saker, och det är ministern väl medveten om. Låt oss titta på industrin. IF Metalls medlemskår har mycket större risk att drabbas av belastningsskador än folk i andra branscher. Mest drabbade är kvinnorna. De har jobb som är starkt styrda och ensidiga arbetsuppgifter. De har också minst möjligheter till kompetensutveckling.

Stress på grund av låg bemanning är den största orsaken till att man riskerar att få belastningsskador. Det visar undersökningen *Trender i industriarbetarnas villkor 2010*. Produktiviteten ökar och effektiviteten höjs, men personalstyrkan minskar och färre ska göra mer. Risken för belastningsskador är ca 40 procent för kvinnor och 30 procent för män som finns inom IF Metalls avtalsområde.

Ministern säger att jämförelsevis har vi en bra arbetsmiljö i Sverige. Det kan stämma, men det beror på hur man beskriver verkligheten. Facit är att dödsolyckorna och antalet anmälningar av arbetsolyckor och arbetssjukdomar ökar. Det är den förändring vi har. Det beror ofta på att bemanningen är bristfällig och att stressen ökar. Vi är uppe i fem dödsfall hittills i år. Min källa är Arbetsmiljöverket.

Det är mer kortsiktiga arbeten, minskat inflytande och högre risk för belastningsskador. Det är en negativ utveckling som också beskrivs i undersökningen. Det är hårdare styrning i arbetet. Värst drabbad är man inom vitvaruindustrin och bilindustrin. 40 procent av kvinnorna riskerar att få belastningsskador, ministern. Räknar man om det till antal personer är det 80 000 industriarbetare som ligger i riskzonen.

Vad gör då ministern? Hon säger att det finns ett positivt arbete hos Arbetsmiljöverket – det är bra och viktigt – och hänvisar till att man ska jobba mot våld och hot. Samtidigt ser vi den stora mängd kvinnor som far illa i arbetslivet och som har sämre villkor än männen. Det genomgående mönstret är att kvinnor ofta har sämre arbetsvillkor än män, oavsett vilka villkor som jämförs.

Vi hörde i interpellationssvaret att skyddsombudens roll ska stärkas. Men ministern vet genom Arbetsmiljöverket att det har blivit svårare att rekrytera skyddsombud. Det är också svårare att få loss dem till utbildningarna. De regionala skyddsombuden vittnar om att attityden har blivit hårdare på arbetsplatserna. Det är svårare att få företagen att åtgärda uppkomna anmärkningar.

Ministern säger att handlingsplanen är framtagen i samråd med de fackliga organisationerna. Det bestrider jag. Det bestrider även de fackliga organisationerna. Det var ren information de fick, men de fick inget gehör för sina synpunkter. Detta återkommer jag till i nästa inlägg.

Anf. 62 JOHAN ANDERSSON (S):

Fru talman! Jag har en följdfråga till ministern med anledning av hennes svar på Raimo Pärssinens interpellation om arbetsmiljön.

För att man ska veta vad man ska göra när det gäller arbetsmiljöfrågor måste man naturligtvis ha bra kunskap. Arbetslivsinstitutet bedrev

tidigare en framgångsrik forskning. Jag vill hävda att Sverige var näst intill världsledande på arbetsmiljöforskning. Ett av de första beslut som den borgerliga regeringen fattade efter valet 2006 var att man skulle avveckla Arbetslivsinstitutet.

När ministern nu ser hur arbetsmiljöarbetet utvecklas, är ministern då beredd att tillskjuta ytterligare medel för att få en samlad forskningsinsats när det gäller arbetslivsfrågor, arbetsmiljöfrågor och annat som är kopplat till arbetslivets utveckling och innehåll?

Anf. 63 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M):

Fru talman! Som svar på Johan Anderssons frågor kan jag säga att regeringen har gett Inspektionen för socialförsäkringar i uppdrag att titta närmare på varför kvinnors arbetsskador godkänns som arbetsskador i lägre utsträckning än mäns. Fas har också fått extra pengar för forskning om kvinnors arbetsmiljö ur ett genusperspektiv. Kvinnors och mäns olika arbetssituation ligger mig varmt om hjärtat.

Jag håller inte med Raimo Pärssinen. Jag tycker att Raimo Pärssinen svartmålar och inte ser till den statistik som vi har när det gäller trenden på arbetsmarknaden för olycksfall, arbetsskador och sjukdomsfall. Det går inte åt fel håll. Den senaste rapporten visar visserligen tyvärr en liten ökning av dödsolyckor. Det är alldeles förskräckligt. Arbetsmiljöverket tittar nu närmare på det. Deras första kommentar till detta är att det beror på att vi hade en väldigt sträng vinter förra året. Det föranledde många fler olyckor på väg till och från arbetet på grund av halka. Det var också många fler personer på arbetsmarknaden. Vi får se vad utredningen leder till. Ingen person ska behöva bli skadad eller förolyckas på grund av sitt arbete. Man kan alltid göra mer, även om inte alla olyckor går att förebygga.

Man måste också titta på vem som är ansvarig för arbetsmiljön på den enskilda fabriken. Det är arbetsgivaren som har det yttersta arbetsmiljöansvaret. Jag ser detta också som ett misslyckande av de fackliga organisationerna. Vad har man gjort för att se till att kvinnors arbetsmiljö inte leder till belastning och utslitning och andra skador?

Raimo Pärssinen har ju ett fackligt förflutet. Det kanske finns skäl att idka lite självrannsakan. Våra regler, lagar och förordningar fungerar ju inte om de inte tillämpas i praktiken. Det finns 340 000 arbetsställen i Sverige. Jag tror inte att det finns resurser ens i Socialdemokraternas budget för att ständigt inspektera alla dessa arbetsplatser. Det bygger på att de som finns på arbetsplatsen i samverkan ser till att man minimerar antalet olycksfall och att man är tuff i de frågorna.

Med rätt inställning måste det vara möjligt att rekrytera skyddsombud och fackliga företrädare genom att göra det attraktivt. Jag tror att det finns mycket mer att göra på det området. I grunden vill ju alla ha en trygg och säker arbetsmiljö. Parterna kanske måste förändras. De organisationer som får fler medlemmar har gjort ett kraftfullt förändringsarbete och blivit mer attraktiva. Jag tror att det behövs mer av den varan, liksom att vi, både från majoriteten och från oppositionen, behöver tala positivt om att det är viktigt att man är engagerad och att det är viktigt med starka parter på arbetsmarknaden.

Det är nog flera åtgärder som behövs, men jag delar inte åsikten att det går käpprätt åt fel håll på den svenska arbetsmarknaden. Det tycker jag är att svartmåla. Så ser det inte ut.

Anf. 64 RAIMO PÄRSSINEN (S):

Fru talman! Det är facken som ska ta ett större ansvar, säger ministern. Jag väntade mig något i den stilen. Vi ska göra det mer attraktivt att bli skyddsombud. Kan ministern vara mer konkret? Hur tänker ministern att vi ska göra det mer attraktivt att bli skyddsombud för den som jobbar inom trävarubranschen och sågindustrin? Ska vi stärka förtroendemannalagen eller arbetsmiljölagen? Vad menas?

Som jag sade: Snus är snus om än i gyllne dosor. Det går att prata, men vi kanske för en gångs skull skulle försöka bli konkreta.

Bestrider ministern att arbetsolyckorna och dödsfallen ökar? Nej, kanske inte, men hon menar att det nog inte är någon fara. Signalerna utåt är viktiga. Vi måste se till att stärka arbetsmiljöarbetet. Varje år får 870 000 människor i vårt land besvär av sitt arbete. Ett antal av dem förolyckas. Inom GS-facket sker varje arbetsdag två arbetsolyckor som medför men och mer än 30 dagars sjukskrivning. 80 000 personer finns i riskgruppen för belastningsskador – de flesta är kvinnor. Ministern står här och säger att vi inte ska svartmåla. Nej, det ska vi inte göra, men vi ska säga som det är. Utifrån den verklighetsbeskrivning som vi ska vara överens om ska vi föreslå åtgärder för att minska arbetsolyckorna och förbättra arbetsmiljön.

Ministern säger att arbetsgivarna har ansvaret. Vad kräver ministern av arbetsgivarna? Ingenting. Däremot säger ministern att facket borde engagera sig mer. Vart ska det leda? I handlingsplanen skrivs det om samarbete. Det har varit ren information, ingenting annat.

Jag ska räkna upp något av det som man har sagt att man ville ha med. Man ville diskutera företagshälsovård, forskning, utveckling, tillsyn av lagars efterlevnad, utbildning inom arbetsmiljön, statistik, anpassning, rehabilitering, arbetsorganisation, kompetensutveckling och nolltolerans mot dödsolyckor på arbetsplatsen. Nu får vi höra att detta är regeringens plan, ingen annans. Man har inte tagit hänsyn till de synpunkterna.

Det är nästan provocerande att ministern lite nonchalant säger att vi har ganska bra arbetsmiljö i Sverige och att det inte är lika mörkt som det Raimo Pärssinen beskriver. Bestrid då att 870 000 får besvär i arbetet. Bestrid att 80 000 finns i riskzonen för belastningsskador.

Är det så eller inte? Det är naturligtvis så. Det visar statistiken och undersökningarna. Ta arbetsmiljöfrågorna på allvar, ministern! Varje dag är det någon som gör illa sig på jobbet. Det måste vi göra något åt.

I mitt sista inlägg kommer jag att lägga fram våra förslag.

Anf. 65 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M):

Fru talman! En av regeringens allra viktigaste uppgifter är att se till alla som har möjlighet ska få arbeta och ha ett arbetsliv utan att bli utslagna eller skadade. Man kan se hur många som var långtidssjukskrivna när vi tog över makten 2006. Under de här åren har antalet sjukskrivna halverats och människor är sjukskrivna hälften så länge.

Det som Raimo Pärssinen målar upp, att det har blivit mycket sämre, stämmer inte.

Varje person som skadas i arbetslivet är en person för mycket. Man kan göra mer genom att samarbeta och samverka. Om man begår ett arbetsmiljöbrott eller en förseelse ska det följa en sanktion på det. Därför har regeringen tillsatt en utredning som blir klar den 1 juli. Där tittar man på sanktioner när det sker felaktigheter i arbetsmiljön. Det ska kosta att göra fel. Det ska vara svårt att göra fel, och det ska vara lätt att göra rätt.

Man måste göra mer för att det ska vara attraktivt att engagera sig. Jag tycker inte att det är arbetsmarknadsministerns sak att säga vad parterna på de enskilda arbetsplatserna ska göra för att göra det attraktivt att bli medlem i vare sig arbetsgivarorganisationer eller fackliga organisationer. Det som jag kan säga är att jag tycker att det är viktigt att parterna engagerar sig och gör ett bra arbete.

Jag tycker också att det är positivt att lyfta fram det arbete som Arbetsmiljöverket gör och att man också informerar och jobbar mer förebyggande genom att lyfta fram det som är positivt med en bra arbetsmiljö. Det leder till högre kvalitet, bättre produktivitet och nöjdare medarbetare så att man kan rekrytera medarbetare som vill jobba i ens företag.

Jag följer denna utveckling oerhört noga, och jag är väldigt mån om att göra det som jag kan göra för att förbättra situationen på arbetsmarknaden.

När det gäller den nationella handlingsplanen har det varit ett flertal informationsmöten och diskussionsmöten på Arbetsmarknadsdepartementet med departementets tjänstemän och med den tidigare ministern.

Det är förstås ett givande och tagande. Bara för att en viss part inte har fått igenom alla de krav som man har ställt innebär det inte att det har varit samråd och diskussioner.

Det är regeringens uppfattning att det ska vara balans i ett förslag. Man kan inte ensidigt titta på en parts intressen, utan man måste också väga dem mot andra parters intressen för att se vad som kan vara rimligt och vettigt.

Men att det har varit ett flertal möten kan jag vidimera. Det finns nämligen dokumenterat. Däremot har alla säkert inte fått igenom alla sina krav och önskemål.

Anf. 66 RAIMO PÄRSSINEN (S):

Fru talman! Jag kan bara konstatera att orden flyter lätt ur munnen på ministern. Vi ska vara positiva och alla ska samverka. Men var finns det konkreta?

Jag frågar igen: På vilket sätt vill statsrådet göra det mer attraktivt att ta ett uppdrag som skyddsombud? Var vänlig och beskriv det. Arbetsmarknadsministern nämnde nämligen det.

Vi socialdemokrater vill bli riktigt konkreta. Vi vill att de regionala skyddsombuden ska få större möjligheter och att de ska få besöka företag som inte har kollektivavtal. Vi vill göra en förstärkning i fråga om medlen till utbildning av regionala skyddsombud. Vi vill ge Arbetsmiljöverket större möjligheter så att man kan göra mer analyser och bättre kontroller. I dag växer en svart ekonomi vid sidan av. Fråga Arbetsmiljöverket! Man har inte en aning om var den finns.

Vi vill även att forskningen och utvecklingen ökar i volym och kan sammanföras och koncentreras.

Det ska vara mer statliga medel till utbildning av skyddsombud. Det är konkret. Men det ska inte gälla bara skyddsombud utan även chefer. Det är väldigt konkret.

Hillevi Engström säger att hon vill göra skyddsombudsarbetet mer attraktivt. Svara på frågan: På vilket sätt ska det ske?

Det ska vara nolltolerans när det gäller dödsolyckor, och kvinnor och män ska i ökad omfattning få utbildning och utveckling i arbetet.

Detta är konkreta och ibland mycket små steg, kan man tycka. Men det är ändå steg framåt.

Jag har ytterligare en fråga: Vilka krav var det som de fackliga organisationerna fick igenom när det gällde handlingsplanen, och vilka krav var det som de inte fick igenom? Det var ett givande och tagande. Kan ministern särskilja detta och beskriva det?

Men svara först på frågan: På vilket sätt ska skyddsombudsarbetet bli mer attraktivt?

Anf. 67 JOHAN ANDERSSON (S):

Fru talman! Det är glädjande att höra att ministern tycker att det är viktigt med skyddsombud och deras ställning på arbetsplatsen.

Precis som Raimo Pärssinen sade har regeringen hittills inte visat på så mycket när det gäller arbetsmiljöutbildning, medel till detta och insatser just för att stärka skyddsombudens roll. Med hänvisning till den proposition som har lagts fram när det gäller arbetstidslagen och olika förändringar kommer skyddsombuden att få en starkare ställning.

Jag har en följdfråga till ministern i denna del: Kan ministern vara lite mer konkret just när det gäller medel för och satsningar på att utbilda de skyddsombud som vi har ute på arbetsplatserna? Det handlar naturligtvis även om att kunna utbilda arbetsgivare i arbetsmiljöarbete. Ska man nå framgång är det viktigt att både arbetsgivare och skyddsombud deltar i utbildning.

Min konkreta fråga är: Har ministern för avsikt att tillföra mer pengar framgent till arbetsmiljöutbildningar för det viktiga uppdraget som skyddsombud, som man poängterar både i propositionen när det gäller arbetstidslagen och inte minst i detta interpellationssvar till Raimo Pärssinen?

Anf. 68 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M):

Fru talman! Jag tackar för denna debatt om oerhört viktiga frågor, nämligen att alla ska ha rätt till en bra arbetsmiljö så att man inte blir skadad eller sjuk. Jag tror att alla partier har denna inriktning och anser att man måste göra ännu mer.

Det är också viktigt att arbetsmiljön leder till ett långsiktigt arbetsliv och att man jobbar aktivt ute på arbetsplatserna för att bryta det utanförskap som en skada eller en långtidssjukskrivning kan leda fram till.

Nu är detta inte någon budgetdebatt, och därför kommer jag inte att tala om några budgetmedel. Det sker i ett annat sammanhang.

Men det är viktigt av många skäl att man tar dessa frågor på allvar. Och jag ser positivt på allt det som görs ute på arbetsplatserna, inte minst i det partsarbete som sker, inte minst inom Prevent, där man avsätter pengar för arbetsmiljöutbildningar och annat i lönerörelser. Också arbetsgivaren skjuter till medel. Där tror jag att man kan göra ännu mer.

Jag gick själv igenom en interaktiv arbetsmiljökurs inom Prevent på nätet. Man kan alltså hitta nya modeller.

När man diskuterar löner och anställningsvillkor i avtalsrörelser tror jag att det är viktigt att säga att det finns en skarp lagstiftning där det sägs att man inte får diskriminera någon som har varit facklig företrädare eller som har varit skyddsombud. Men man kanske ska lyfta fram att det ska vara meriterande och någonting positivt. Men detta är ingenting som kan lagstiftas fram. Men lokalt tycker jag att det är ett mervärde. Man ska uppmärksamma att det är positivt att medarbetare engagerar sig. Det gynnar ytterst arbetsgivaren i allra högsta grad.

Jag tror att parterna har tillräckligt mycket uppfinningsrikedom för att se till att det blir attraktivt att engagera sig, framför allt att de kommer ut i skolorna på samhällskunskapsstimmar och berättar om vikten av att engagera sig i allt från elevråd till fackliga organisationer och att bli medlem och att det kan vara klokt för dem som väljer att starta företag att engagera sig i en arbetsgivarorganisation. Det tror jag är jättebra.

Det finns mycket man kan göra på lite olika håll och kanter. Det som jag kan göra är att tala gott om den svenska modellen, parternas autonomi och att det leder till ett gott arbetsliv.

Jag ser fram mot en fortsatt diskussion i dessa frågor.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 2010/11:284 om unga människors möjlighet till egen försörjning

Anf. 69 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M):

Fru talman! Ann-Christin Ahlberg har frågat mig vad jag avser att göra för att unga människor ska få möjlighet till bra arbetsvillkor som ger möjlighet till egen försörjning.

Det är ett viktigt ämne som Ann-Christin Ahlberg tar upp, och jag har också på senare tid flera gånger diskuterat det här i riksdagen med andra interpellanter, bland andra Josefin Brink och Sara Karlsson. Mitt svar kommer mycket att likna det jag sagt tidigare. Min utgångspunkt är att grunden för trygga levnadsförhållanden är att man har ett arbete. Det är därför glädjande att sysselsättningen nu ökar, såväl bland unga som på arbetsmarknaden i sin helhet. I februari var 461 000 unga sysselsatta, vilket är en ökning med 32 000 personer jämfört med samma månad förra året.

Regeringen genomförde under föregående mandatperiod vissa förändringar i arbetsrätten för att öka flexibiliteten på arbetsmarknaden samtidigt som en god trygghet för den anställde upprätthålls.

Regeringen ser inte skäl till några större förändringar av arbetsrätten. Vissa grupper, bland annat unga, kan dock till följd av utformningen av vissa delar av det arbetsrättsliga regelverket möta svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Det finns därför skäl att genomföra mindre justeringar av gällande regler för att minska dessa problem. Tillsvidareanställning ska dock även fortsättningsvis vara huvudregeln på arbetsmarknaden.

Som tidsbegränsat anställd är man inte utan skydd. Det finns i den arbetsrättsliga lagstiftningen olika regler som syftar till att skydda arbetstagarerna, bland annat om automatisk övergång till tillsvidareanställning och företrädesrätt till återanställning. Reglerna är sanktionerade genom möjligheter för arbetstagarerna att få skadestånd och en domstolsförklaring om att en lagstridig visstidsanställning ska gälla tills vidare.

Löner är en fråga som hanteras av arbetsmarknadens parter, och det är naturligtvis viktigt att de också tar sitt ansvar. Även på detta område finns det dock skyddsregler. Det är enligt lagen (2002:293) om förbud mot diskriminering av deltidsarbetande arbetstagar och arbetstagar med tidsbegränsad anställning förbjudet att diskriminera deltidsarbetande arbetstagar och arbetstagar med tidsbegränsad anställning i förhållande till heltids- respektive tillsvidareanställda när det gäller löne- och andra anställningsvillkor. Lagen omfattar både direkt och indirekt diskriminering.

Det finns således redan en mängd skyddsregler som gäller även för unga i arbetslivet. När det gäller möjligheten till egen försörjning är arbetslösheten bland unga en utmaning som regeringen tar på stort allvar. Som jag har redogjort för senast i ett interpellationssvar till Gustav Fridolin har regeringen en bred jobbstrategi för att bekämpa ungdomsarbetslösheten med aktiva arbetsmarknadspolitiska insatser och satsningar på utbildning.

Slutligen är det förstås också viktigt att de unga själva känner till sina grundläggande rättigheter. Som jag tidigare nämnt i en debatt om arbetsmiljö här i kammaren kommer ämnet samhällskunskap i den reformerade gymnasieskolan som införs höstterminen 2011 att omfatta även grundläggande frågor om arbetslivets villkor, såsom arbetsmiljö och arbetsrätt.

Anf. 70 ANN-CHRISTIN AHLBERG (S):

Fru talman! Tack för svaret, ministern! Det är bra att även ministern tycker att detta är en viktig fråga. Att det har varit fler interpellationer om unga människors arbetsvillkor och situation i arbetslivet tyder också på att det är en väldigt viktig fråga. Ungdomsarbetslösheten är också fortfarande hög.

För mig är det viktigt att vi inte glömmer bort att det finns många unga människor med barn som också har ett försörjningsansvar. Det handlar inte alltid om tonåringar som är arbetslösa eller tvingas finna sig i att ta vad som erbjuds, utnyttjas och måste stå till arbetsgivarens förfogande när han kallar; det handlar också om många som har barn och därmed också ett annat ansvar att kunna försörja sig och sin familj. Många unga föräldrar är också ensamstående.

I debatterna låter det ofta som att ungdomar får vara glada över och ta vad de får, för då kommer de in på arbetsmarknaden. Man börjar ofta med en visstidsanställning, ibland på några timmar, ibland på några dagar eller några månader. Det kan vara okej om man är ung och bara behöver lite fickpengar, men så är det inte för alla. Ibland pratar vi om "unga" tills de är upp till 25–26 år, ibland ända upp till 30 år. När ska man då kunna känna att man vågar bilda familj och flytta hemifrån?

Fru talman! Hillevi Engström säger i sitt svar att löner ska hanteras av parterna, och det håller jag med om. Men så säger inte andra företrädare för ministerns regering. Häromdagen gav finansminister Anders Borg

uttryck för synen att ingångslönerna i kommuner och landsting är för höga. Centerpartiet tycker att unga ska tjäna två tredjedelar av en riktig lön. Folkpartiet tycker att det ska vara hälften av en riktig lön fram till 23 års ålder. Vilka signaler sänder det? Läger man sig inte i lönerna då, arbetsmarknadsministern?

I min hemkommun är ingångslönerna 16 500 kronor på heltid. Och som ung är det inte så vanligt att man får heltid, utan man får arbeta de timmar man får. Det är dessa löner som regeringen tycker är för höga. Att försörja sig på det när man har familj är väldigt svårt. För dem som kan det förstår man att det får väldigt stora konsekvenser. Att barnfattigdomen ökar kan man också förstå. Alla barn kan inte få följa med på skolresa eller åka skridskor eftersom mamma och pappa inte har tillräckligt med pengar.

Tycker regeringen att det är rätt signal att sända ut till unga människor att deras arbetsinsats ska reas ut? Staten har ju redan subventionerat anställningarna för de unga. Vi står inför en stor arbetskraftsbrist inom kommun- och landstingssektorn redan 2014. Hur ska regeringen hantera den? Vilka unga människor lockas dit med de signalerna?

Enligt Statens folkhälsoinstitut har de allra yngsta föräldrarna sämre hälsa. Vi vet att vart sjätte förskolebarn lever under fattigdomsstrecket, och vi vet att unga föräldrar inte har kommit upp i så hög lön och lever i en ekonomiskt svår situation. Jag undrar vad arbetsmarknadsministern kommer att göra för att förbättra arbetsvillkoren för unga så att de får möjlighet till egen försörjning, möjlighet att flytta hemifrån och möjlighet att köpa bostad och bil och kanske bilda familj.

Anf. 71 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M):

Fru talman! Tack så mycket, Ann-Christin Ahlberg! Jag tycker att jag hör arbetslinjens lov sjungas. Det känns otroligt stimulerande och roligt, för det är precis det vi vill uppnå: att alla människor som kan jobba också ska kunna göra det, försörja sig och leva på sin lön. Det är också därför det har varit så viktigt för regeringen att sänka skatten på arbete så att man får mer pengar kvar i plånboken. Framför allt är det viktigt att visa att detta har gynnat dem med de lägsta inkomsterna eftersom profilen har varit sådan att en familj av den typ som Ann-Christin Ahlberg beskriver, en ung familj med låg inkomst, har fått mest utdelning procentuellt sett av regeringens skattepolitik. Det är också detta att få ett jobb som leder till att man kan köpa den där lägenheten, kanske får möjlighet att köpa den där bilen eller kan åka på den där semesterresan.

Jag är också otroligt glad för den här interpellationen eftersom jag kan visa att det är 32 000 fler unga som har fått jobb bara under det senaste året. Sysselsättningen har ökat med 120 000 jämfört med ett år tillbaka. Ändå är jag förstås inte nöjd. Jag skulle inget hellre vilja än att alla som ville kunde få en tillsvidareanställning på heltid, om det är det man önskar. Det är också det som är viktigt nu när konjunkturen vänder och jobbchanserna ökar: att man kan få jobba med den sysselsättningsgrad man själv vill. Detta är dock ytterst en fråga för parterna och för arbetsgivarna.

När nu hjulen börjar rulla ökar också jobbchanserna. Till exempel läste jag i dag att Konjunkturinstitutet spår en ännu ljusare framtid.

För mig som arbetsmarknadsminister är det viktigt att alla, både unga och äldre, har möjlighet att få jobb. Det som då oroar mig väldigt mycket är bland annat den svårighet som personer med funktionsnedsättning har. Det görs för lite från alla håll och kanter för att någon ska vilja anställa en person som inte är hundra procentigt arbetsför. Vi ser nu att många kommer tillbaka från långa sjukskrivningsperioder, kanske har varit borta fem tio år och har en lägre arbetsförmåga. De kanske behöver jobba i ett lite saktare tempo. Där krävs det att någon öppnar dörren och säger: Du är välkommen att arbeta i mitt företag eller i min organisation. Här behöver vi göra mycket mer tillsammans.

Jag delar i grunden den oro som väldigt många unga känner i dag som inte har något jobb, har en dålig utbildning och inte kan komma vidare och flytta hemifrån. I grunden har jag samma uppfattning och vill uppnå samma mål. Därför är det glädjande att utvecklingen har gått åt rätt håll och att vi ser ännu fler komma tillbaka till egen försörjning.

Anf. 72 ANN-CHRISTIN AHLBERG (S):

Fru talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret.

När det gäller jobbskatteavdraget vill jag bara säga att man kan göra med statistik som med mycket annat: Man ser det som är upplyst och det man vill se. Men för den som inte har så mycket inkomst blir det ju ingenting av jobbskatteavdraget. Det är vi som har jobb och höga löner som har fått de stora vinsterna med det. Handlar mjölk gör man för pengar, inte för procent eller något annat. Där tycker jag att Hillevi Engström kan vara mer objektiv och se mer på hur unga människor faktiskt har det. De har små inkomster och små möjligheter att få heltid. Vi vet också att unga människor som har barn har en mycket tuffare ekonomisk situation än många andra. Då hjälper det inte att bara peka på det som vi som är i medelåldern och kanske har vuxna barn får mer av.

Jag tror att det är många mer än jag som hade familj innan de var 25 år. Det ska vara en självklarhet även i dag. Kanske hade ministern också barn innan hon var 25 år. Då vet man hur det är: Man måste ha en inkomst som går att lita på. Och innan man vågar skaffa ett barn till måste man ännu en gång fråga sig om man har det. Därför är det oerhört viktigt med trygga anställningar. Detta har inte regeringen sett till, utan man har försämrat dem.

Jag träffade några unga mammor förra veckan som berättade att de hade fått nytt schema utan att själva ha haft möjlighet till inflytande och påverkan. Det var på kvällar och helger. När de sade till arbetsledaren att detta inte var riktigt okej och inte vad de ville fick de svaret: Jag trodde att ni ville jobba kvällar och helger, för ni har ju småbarn.

Det är den syn arbetsgivaren ger till unga kvinnor med småbarn i dag. Ska de kunna kombinera arbetsliv och familjeliv? Barnomsorgen är inte ens anpassad efter att människor arbetar kvällar och helger. Det finns alltså mycket att göra på svensk arbetsmarknad, speciellt för unga människor och speciellt för kvinnor som är ensamstående.

Det går inte att försörja sig på lägstalöner. Årets lägstalön är 16 500. Det är det din partikamrat i Moderaterna, om jag säger så, kallar för högt. Det är en förutsättning att man har heltid. Så kan det inte vara. Vi socialdemokrater tycker att man ska ha sjysta villkor. Vi tycker också att man ska bygga ut barnomsorgen så att även dessa unga kvinnor och män kan

få barnomsorg om de nu tvingas ta dessa kvälls- och helgpäss. Det är nämligen inte så lätt för dem att avstå från det som erbjuds, för då har de ingen försörjning alls.

Kvinnorna sade också att man hade sänkt deras sysselsättningsgrad för att de blivit för gamla. De var 26 och 27 år. Nu har man nämligen tagit in nya unga kvinnor, för dem får man bidrag för, berättade de för mig. När de passerar ett visst åldersstreck då de kanske förväntas ha barn är risken alltså stor att de får lägre sysselsättningsgrad. Så var det för dessa kvinnor, och de stod i den situationen att de funderade på hur de skulle kunna försörja sig och hur de skulle våga planera fler barn. Deras enda räddning var att de inte var ensamstående.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 2010/11:293 om ungas arbetsvillkor

Anf. 73 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M):

Fru talman! Monica Green har frågat mig vad jag avser att göra för att förbättra arbetsvillkoren för unga och för att unga och arbetsgivare ska lära sig mer om kollektivavtal, rättigheter och skyldigheter på arbetsmarknaden.

Det är oroande att det finns oseriösa arbetsgivare som försöker utnyttja ungdomar som har eller söker arbete. Arbetsgivare måste respektera de lagar och kollektivavtal som gäller på arbetsmarknaden och har också skyldighet att ta reda på vilka regler som gäller. Parternas organisationer har en viktig uppgift att informera om lagar och avtal. Jag utgår från att berörda fackförbund tar sitt ansvar för de ungdomar vars rättigheter kränks. Följer en arbetsgivare inte gällande regler kan frågan i sista hand föras till domstol. Min uppfattning är att regelverket i allt väsentligt är bra, men det är viktigt att alla tar sitt ansvar så att reglerna följs.

Det är förstås också viktigt att de unga själva känner till sina grundläggande rättigheter. Som jag tidigare har nämnt i en debatt om arbetsmiljö här i kammaren kommer ämnet samhällskunskap i den reformerade gymnasieskola som införs höstterminen 2011 att omfatta även grundläggande frågor om arbetslivets villkor, såsom arbetsmiljö och arbetsrätt.

Monica Green skriver att många ungdomar inom handel och hotell- och restaurangbranschen har en visstidsanställning. Jag förstår att det kan anses som ett problem att inte ha en fast anställning. Ett annat sätt att se det är att en tidsbegränsad anställning är en väg in på arbetsmarknaden och alltid bättre än arbetslöshet. Som jag nyligen redogjort för i andra interpellationssvar är tidsbegränsat anställda inte utan skydd.

Det finns i den arbetsrättsliga lagstiftningen olika regler som syftar till att skydda arbetstagarna, bland annat om automatisk övergång i tillsvidareanställning och företrädesrätt till återanställning. Reglerna är sanktionerade genom möjligheter för arbetstagaren att få skadestånd och en domstolsförklaring om att en lagstridig visstidsanställning ska gälla tills vidare.

När det gäller löner är det en fråga som hanteras av arbetsmarknadens parter. Även på detta område finns det dock skyddsregler. Det är till exempel förbjudet att diskriminera arbetstagare med tidsbegränsad an-

ställning i förhållande till tillsvidareanställda när det gäller löne- och anställningsvillkor. Lagen omfattar både direkt och indirekt diskriminering.

Unga arbetstagare omfattas således redan i dag av skyddsregler i arbetslivet. Min förhoppning är att de också genom den ökade satsningen på kunskaper om arbetslivsfrågor i gymnasieskolan kommer att ha bättre kunskaper om vilka rättigheter de faktiskt har.

Anf. 74 MONICA GREEN (S):

Fru talman! Tack för svaret, ministern!

Jag har varit ute på många arbetsplatser och sett hur unga utnyttjas. Det blir alltmer vanligt. Varför blir det det? Vi kanske ska sätta det i sitt sammanhang och titta på hur det ser ut just nu. Närmare 400 000 människor är arbetslösa i vårt land. Det är närmare 8 procent, och var tredje arbetslös är långtidsarbetslös. Ungdomsarbetslösheten är ingen synvilla, som statsministern påstår. Klyftorna växer med regeringens politik, och barnfattigdomen ökar.

I detta sammanhang kan man alltså se hur ungdomar utnyttjas på arbetsplatserna, eftersom det har blivit arbetsgivarnas marknad. De får inte lön, och de får inte rast. Eller också får de rast, men då får de inte betalt. Eller också får de jobba tio till tolv timmar men får bara betalt för vissa delar. En del får anställning på det sättet att de får sälja glass bara när det är soliga dagar. Det finns många exempel på hur ungdomar utnyttjas.

Vi kunde i den förra interpellationsdebatten höra om hur unga föräldrar också utnyttjas. Det är nämligen inte bara de som inte har fått barn som utnyttjas. Jag tyckte att det Ann-Christin Ahlberg sade om hur viktigt det är att unga också kan flytta hemifrån, försörja sin familj, skaffa lägenhet och så vidare var väldigt viktigt. Det kan man nämligen inte om man utnyttjas av skrupelfria arbetsgivare.

Det finns många sådana exempel. Vi kan läsa i tidningar och höra i tv – och jag har själv sett – hur skrupelfria restaurangägare solkar ned ryktet för en viktig bransch. Seriösa restaurangägare får också lida om vissa utnyttjar ungdomar som slavar. Det är inte bra för någon, men det är allra värst för de ungdomar som har det så här. De kan inte leva på sin lön. De vet inte hur länge de har anställning. De ska som sagt också kunna köpa mat.

Det finns en annan ingång i detta. Vi har nu i veckan hört finansministern tala om att 15 600 kronor för en heltid är för högt. Han tycker att det ska vara en lägre lön för dem som börjar jobba inom vård, omsorg och förskola. Det är mycket allvarligt att en finansminister lägger sig i lönebildningen. Jag vill fråga Hillevi Engström om hon delar uppfattningen att 15 600 kronor är för högt. Borde ungdomar ha lägre löner? Ska de då ha rea på lägenheterna? Hur ska de kunna köpa mat om de inte har råd på samma sätt som andra?

Det finns ytterligare saker där regeringen på sätt och vis, underförstått, sagt okej till att det blir sämre villkor för ungdomar. Sedan kan Hillevi Engström säga att arbetsgivare som utnyttjar ungdomar på det sätt Monica Green säger naturligtvis ska anmälas. Men på en arbetsmarknad där unga gör allt för att över huvud taget få möjlighet att visa vad de duger till jobbar de till och med gratis. Det är fruktansvärt att

ungdomar utnyttjas på detta sätt, och jag hoppas att arbetsmarknadsministern säger ifrån på skarpen.

Prot. 2010/11:81
1 april

---

*Svar på
interpellationer*

Anf. 75 HANIF BALI (M):

Fru talman! Det är alltid intressant att komma till dessa interpellationsdebatter, som Monica Green har gjort en konst av.

Gränsen mellan obstruktion och granskning är faktiskt inte så hårfin. Därför kan jag säga att dessa interpellationer med allra största sannolikhet inte är till för att granska regeringen. Dessa återkommande interpellationer som Monica Green måste ha kvantitativt världsrekord i och som innehåller samma återkommande frågor och samma återkommande tjat visar tydligt två olika saker: Monica Green gillar att lyssna på sin egen röst, och Socialdemokraterna har inte en egen politik.

Ni sitter här i kammaren, sura och idélösa och klagar på att regeringen gör för lite. Samtidigt gör ni ert yttersta för att arbetsmarknadsministern inte ska kunna göra sitt arbete utan vara fastlåst här i kammaren.

Jag är tacksam över att Monica Greens kandidatur till ekonomisk-politisk talesperson föll platt. Inte nog med att Socialdemokraterna förstör för arbetsmarknadsministern, dessutom hade Monica Greens interpellationshaveri förstört Sveriges stabila statsfinanser. Kan Monica Green svara mig: Hur och på vilket sätt vill Socialdemokraterna få Sveriges arbetsmarknad att fungera när ni själva inte har en aning om hur och på vilket sätt ni vill göra det? Hur ska vi få Sveriges ekonomi på fötter? Hur ska vi få fler i arbete när ni själva inte har en endaste idé?

Jag fick höra precis av dig, Monica, att du har varit på många arbetsplatser och sett hur ungdomar blivit utnyttjade. Jag undrar: Har du anmält dessa arbetsplatser? Har du anmält till facket att dessa ungdomar utnyttjas, att de inte får lön, att de inte får rast? Varför tar inte facket sitt ansvar? Kanske borde facket satsa lite mer pengar på sin egen verksamhet än på Socialdemokraternas partikassa. Då hade det kanske blivit lite bättre.

Anf. 76 FREDRIK SCHULTE (M):

Fru talman! Tack så mycket, Monica Green! Det är en gammal socialdemokratisk tradition och en paradgren att ägna stor kraft, tid och vederböda åt att svartmåla Moderaterna. Man beskriver att vi moderater har skapat en otrygghet i arbetsmarknaden, att vi har pressat ned lönerna och på olika sätt gjort livet svårare för människor som arbetar. Varför vi nu skulle vilja göra det! Man lever på något sätt kvar i en retorik och en föreställning om att vi lever kvar i 1920-talet och att Moderaterna är gamla högermän som går omkring med cylinderhattar och käppar på staden.

Jag skulle vilja tacka dig, Monica Green, för så länge ni håller på med den här typen av svartmålning och helt galna verklighetsbeskrivningar där man försöker framhålla att Moderaterna är det stora samhällsproblemet kommer ni att flytta er allt längre ut i den politiska periferin. Folk kommer inte att ta er på allvar. Du är den i den här kammaren som kanske är absolut bäst på det. Jag är dålig på att visa min uppskattning för det och skulle därför vilja påtala ...

(FÖRSTE VICE TALMANNEN: Jag får påminna ledamoten om att här diskuteras en interpellation, inte allmänt övergripande frågor.)

Absolut, icke desto mindre kommer Monica Green inte att kunna räkna med att få stå här oemotsagd i alla de lögner och påståenden som hon kommer med om att vi har slavarbete i Sverige, att klassklyftorna ökar, vilket inte är sant, att barnfattigdomen ökar, vilket inte heller är sant. Barnfattigdomen har stabilt minskat under de senaste 15 åren.

Du kan inte heller, Monica Green, påstå att vi har ett samhälle där vi har fått en alltmer otrygg arbetsmarknad och där lönerna har sjunkit. Kan du inte för en gångs skull, Monica Green, när du kommer med sådana påståenden belägga dem med fakta? Vilken yrkesgrupp i samhället har fått se sina löner sjunka? Nämn en yrkesgrupp som har fått se sina löner sjunka! Det kan du inte göra därför att reallönerna påtagligt ökat under de senaste fem åren. Dessutom har vi sänkt skatterna. Vi har i Sverige fått en situation där människor har mycket mer pengar att röra sig med än vad som var fallet tidigare. Det är någon gång dags att vakna upp och konfronteras med verkligheten.

Precis som föregående talare Hanif Bali var inne på står du i talarstolen och beklagar dig och klagar på hur det ser ut men i väldigt liten utsträckning levererar någonting som helst som ens påminner om ett svar på i vilken riktning som du och ditt parti vill ta Sverige. Det duger inte. Det är ungefär som att gå till McDonalds, gå till kassörskan och säga: Hej, jag skulle inte vilja ha en Big Mac och inte en Quarter Pounder. Men vad vill ni ha?

Ni ägnade alla de tre år under vilka Mona Sahlin var er partiledare under förra mandatperioden åt att inte svara på frågan vad ni ville göra för Sverige utan bara klagade på oss. Nu efter det katastrofala valet är vi tillbaka på ruta ett: Inga svar över huvud taget, bara klaga, klaga, klaga på den politik som förs.

Men i går fick vi lite svar från den nya ekonomisk-politiska talespersonen Tommy Waidelich. Jag förstår att Monica Green hade velat ha jobbet. Med samma motivering som inledningsvis beklagar jag verkligen att så inte blev fallet. Tommy Waidelich lanserade det förslag som SNS presenterade om så kallade välfärdsjobb som den stora lösningen på långtidsarbetslösheten. Vad är då de här välfärdsjobben? Jo, det handlar om att alla människor som har varit arbetslösa i längre än sex månader ska tvingas delta i ett program, och man ska få lön som ligger något över socialbidragsnivån. Hur kan du stå här i kammaren och kritisera oss för den politik vi fört när Tommy Waidelich, din egen ekonomisk-politiska talesperson, lägger fram sådana förslag?

Anf. 77 JOHAN ANDERSSON (S):

Fru talman! Det är lite beklämmande med den här debatten i kammaren. Man skulle kunna tro att det är distriktsårsmöte i Moderata ungdomsförbundet i Stockholm där personangreppen haglar. Jag är inte van vid sådana takter i de församlingar som jag kommer från, och ändå har jag varit politiskt aktiv i många år. Det känns väldigt ovärdigt. Det är möjligt att det är något som frodas i Moderata ungdomsförbundet, men jag tycker inte att det hör hemma här i kammaren. Jag tycker att man ska bemöta dem som ställer interpellationer med respekt för de frågor som

tas upp. Jag tycker också att det är en del av en ministers uppdrag att besvara interpellationer i kammaren. Vi är folkvalda, och vi har rätt att ställa interpellationer här.

Nu lämnar vi den delen.

Jag tänkte fråga ministern utifrån det svar som hon har givit till Monica Green när det gäller de ungas arbetsvillkor. Jag tycker att det är glädjande, återigen – jag sade det i den förra debatten vi hade när det gällde satsningen på gymnasieskolan och samhällskunskapen om villkoren på arbetsmarknaden. Det är minst lika viktigt för ungdomar som för övriga. Då kan jag tycka att det känns lite beklämmande med förslaget i lagrådsremissen om det kommande förslaget när det gäller studiemedelslagen. Jag tänker framför allt på den fackliga utbildningen. Ministern och jag hade en debatt häromdagen – det känns nästan som att vi debatterar varje dag denna vecka – just om detta där ministern ändå gav en bild av och en signal om att man från regeringens sida är lyhörd när det gäller just översynen av facklig utbildning i den kommande förändring av studiemedelslagen som man föreslår.

Det är också viktigt att beakta det utifrån de unga, för de är naturligtvis en väldigt viktig grupp att utbilda när det gäller facklig utbildning. Det tidigare förslaget i lagrådsremissen skulle innebära att man fick vänta minst sex månader innan man kunde få delta i en facklig utbildning. Jag hoppas verkligen att det förslaget inte finns med i den kommande propositionen.

Min fråga till ministern är i princip samma fråga som jag ställde häromdagen om studiemedelslagen och förändringarna i den del som gäller facklig utbildning: Är det här också ett argument när det gäller de unga som man har med i sitt övervägande när man lägger fram den kommande propositionen?

Anf. 78 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M):

Fru talman! Johan Anderssons fråga om ledigheter är en fråga som bereds på departementet, så vi kommer att återkomma till den senare under året.

Fru talman! Man kan ha olika bilder av hur det ser ut i verkligheten. Jag är den första att beklaga om någon person far illa på arbetsmarknaden, men jag delar inte Monica Greens beskrivning av hur det ser ut på arbetsmarknaden. Det är en beskrivning av ett medvetet systematiskt utnyttjande. Så ser det inte ut, även om det förekommer övertramp, felaktigheter och rent av kriminell verksamhet på arbetsmarknaden. Man måste kunna hålla sig till den generella bilden.

Vi har 340 000 arbetsställen. Vi har många fler ungdomar i arbete än bara för ett år sedan – 32 000 fler har kommit i sysselsättning. Vi ser att ungdomar lämnar skolan, stora ungdomskullar. Den bild som Monica Green försöker beskriva stämmer inte.

Jag tycker att det är viktigt att vi inte målar upp en felaktig bild till våra ungdomar. Ungdomar är, enligt min uppfattning, inte framtiden. Ungdomar är här, nu och i dag. Flera av oss har också ungdomar i vår närhet.

Det är viktigt att ungdomar går ut på arbetsmarknaden med tillförsikt, kunskaper och gott självförtroende och att det första jobbet leder vidare till andra anställningar. Vi ser att i en väldigt nära framtid kommer den

demografiska utvecklingen att betyda att varenda kotte kommer att behövas på arbetsmarknaden, och då kommer förstås ungdomarna att vara väldigt attraktiva.

Med detta sagt menar jag att det görs mycket på arbetsmarknaden och att det behöver göras ännu mer för att fler ska komma i jobb. En viktig del i regeringens politik är att arbetsgivare ska kunna ha lägre kostnader för att anställa ungdomar, och vi har halverat kostnaderna för att anställa ungdomar.

Sedan är min uppfattning den att Sveriges lönebildning hanteras på ett ansvarsfullt och klokt sätt av arbetsmarknadens parter, och jag ser inget skäl att ingripa i de avtalsrörelser som sker där. Det är också en bild som delas av Medlingsinstitutet. Vi har trygga och stabila förhållanden på arbetsmarknaden som gör att vi har oerhört få konfliktdagar, vilket gynnar arbetskraften, arbetsgivarna och samhällsekonomin i stort.

Låt mig säga något om vad vi gör för att ungdomar ska få bättre förutsättningar att komma in på arbetsmarknaden. Framför allt vill jag säga att skolan är A och O. Alla barn och ungdomar ska kunna lämna skolan med bra förutsättningar, och så har det inte varit. Sedan kan man diskutera varför det inte har varit så, men nu gör vi stora förändringar. Vi satsar 6 miljarder kronor på lärarutbildning och en bättre skola för alla ungdomar. Det är det långsiktigt bästa för att förebygga dåliga förhållanden för ungdomar. Vi gör också andra satsningar. Bland annat är satsningarna på lärlingsutbildningarna, på arbetsmarknaden och gymnasieskolan viktiga.

Vi har också genomfört en viktig reform som jag tycker är oerhört angeläget att sprida, att alla ungdomar som har slutat skolan utan godkända betyg från i år har chansen att komma tillbaka och slutföra sin utbildning och få ett högre studiebidrag, drygt 6 000 kronor varje månad. Detta tillsammans med andra åtgärder gör att fler ungdomar kommer i arbete successivt nu när jobbchanserna ökar.

Anf. 79 MONICA GREEN (S):

Herr talman! Jag har varit ute på många arbetsplatser. Jag har varit på pressbyråer och på restauranger tillsammans med fackföreningsrörelsen, både med Hotell- och restaurangfacket och med Handels. Vi har gjort gemensamma nedslag där vi har sett hur ungdomar utnyttjas. Man kommer in i en kiosk där en tjej som är 21 år säger: Jag är jätteglad att jag har fått jobb. Jag får visserligen bara jobba 23 timmar i veckan, och jag vet inte hur många veckor jag får jobba, men det är så roligt. Men det är ju ingen idé att jag går med i facket eftersom jag inte får någon fast anställning.

Jag har också sett hur unga som jobbar på restaurang tvingas att jobba gratis för att arbetsgivaren ska se om de sköter sig eller inte. Den som inte tror på det kan se på TV4 Play från den 21 mars, om man har lust med det och vill se något av verkligheten. Annars kan man själv gå ut och se hur det ser ut på många arbetsplatser.

Nu säger jag inte att det är så överallt, utan det är ett antal arbetsplatser där unga utnyttjas. Som jag beskrev i mitt förra inlägg får ungdomar betalt bara de soliga dagarna därför att det bara är då de kan sälja glass, till exempel. Det är sådana skräckexempel som uppdragats när det som kallas för facket i sommarland åkt runt och tittat på hur det ser ut på

sommarjobben. Men det finns många seriösa arbetsgivare, och dem ska vi uppmuntra.

Problemet är bara att de oseriösa arbetsgivarna solkar ned ryktet för alla, så jag tror att det finns en anledning för alla att vilja sanera branschen, att få bort de oseriösa som utnyttjar de unga på det här sättet. Jag hoppas att Hillevi Engström kan säga: Vi accepterar inte det här. Förekommer detta på arbetsplatserna ska det bort. Sådana arbetsgivare vill vi inte veta av. I så fall kunde vi gemensamt jobba med detta.

Hillevi Engström säger att det är arbetsmarknadens parter som ska göra upp om löner och villkor på arbetsplatser, och jag delar den uppfattningen. Betyder det att hon tar avstånd från sin egen finansminister som i veckan sade till SKL att 15 600 kronor för en heltid är för mycket? Det skulle jag gärna vilja veta.

Vad tycker Socialdemokraterna? Vi har gång på gång beskrivit hur vi vill sätta och sätter jobben främst genom att satsa på 100 000 nya jobb och utbildningsplatser för de unga, genom att ta bort aktivitetsförbudet på Arbetsförmedlingen, genom att omskola de unga så att de står rustade för de nya jobben, genom att satsa på utbildning men också på upplysning om de regler, lagar och avtal som gäller. Därför är det olyckligt att, som regeringen gör, ta bort arbetsmarknadsutbildningar, ta bort möjligheterna att studera genom studieledighetslagen för att få kunskap om de fackliga rättigheterna och ta bort många av de möjligheter som har funnits tidigare.

Vi vill göra det lönsamt att arbeta därför att man ska kunna leva på sin lön. Lönen ska vara tillräckligt hög för att man ska kunna betala sin hyra och så vidare. Tyvärr leder regeringens politik åt helt fel håll.

Anf. 80 HANIF BALI (M):

Herr talman! Jag vill gå tillbaka till min grundfråga till Monica Green: Vad gör ni åt de här orättvisorna på arbetsmarknaden? Vi har förvisso en arbetsmarknadsminister som tidigare har varit polis, men det är inte statens uppgift att vara polis på arbetsmarknaden, utan vi har något som kallas för den svenska modellen. Det känns lite konstigt att stå och berätta för en socialdemokrat vad det betyder, men det betyder faktiskt att det är arbetsmarknadens parter, alltså arbetsgivarna och facken, som har ansvar för arbetsmarknaden. Det leder till att det är facken som ska kräva arbetstagarnas rättigheter.

När ni har besökt de oseriösa aktörerna, har ni då anmält dem till facken? Har ni satt tryck på arbetsgivarna? Har ni sett till att det blivit bättre? Nej, uppenbarligen inte. Ni ser orättvisorna. Vad gör ni då? Då springer ni till en interpellationsdebatt i riksdagen. Det är ju oseriöst! Om det finns arbetstagare som utnyttjar människor, ”outa” dem då och säg vilka de är så kommer det att bli ett samhällstryck på dem att förändra sig. Men gå inte omkring och använd de stackars ungdomarna som utnyttjas som slagträn i debatten! Det är bara oseriöst.

Vad vill ni göra? Ni snackar om de 100 000 nya jobben. Men det är en budgetmotion som är död. Det är ett skilsmässobarn från Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Socialdemokraterna som ingen ens vill ta ansvar för. Ni har inga svar på hur ni vill lösa jobbkrisen.

Välfärdsjobben som Tommy Waidelich talar om är nästan värre. Vi får ju kritik för fas 3. Det här är ännu värre. Det är ju fas 4, eller vad man

ska kalla det, att redan efter sex månader tvingas att ta jobb som inte behövs. Det här är helt otroligt. Kom med seriösa förslag!

Anf. 81 FREDRIK SCHULTE (M):

Herr talman! Både jag och Hanif Bali blev anklagade här för att syssla med personangrepp av Johan Andersson, och han sade att det är någonting som han aldrig varit van vid. Nej, vi har ju fått se hur det går till i socialdemokratin. Där tar man till personangreppen och knivarna i ryggen bakom lyckta dörrar, men det är säkert mycket bättre.

Det är inte bara så, som arbetsmarknadsministern var inne på, att den beskrivning som Monica Green och Johan Andersson gör av den svenska arbetsmarknaden inte stämmer, utan den är oftast direkt motstridig mot verkligheten. Nu senast fick vi höra här att regeringen har gjort enorma neddragningar på arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Nej, under krisen gjorde vi enorma satsningar och byggde ut de programmen. Men tanken bakom de arbetsmarknadspolitiska programmen är att de ska variera med konjunkturen. Man ska inte alltid ha en himla massa arbetsmarknadspolitiska program, för då låser man ute människor från arbetsmarknaden. De ska variera med konjunkturen. Går det bra i konjunkturen ska vi inte ha så mycket arbetsmarknadspolitiska program. Går det dåligt ska vi skjuta till resurser för att klara av det.

Det som Monica Green säger om utbildning låter ganska märkligt. Hon pratar om utbildning, utbildning och utbildning, och man ska avskaffa aktivitetsförbudet. Det är som om vi i Sverige inte skulle ha komvux, högskolor eller världens mest utbyggda reguljära skolväsen. Tydligt är det alltid de särskilda arbetsmarknadspolitiska programmen som är Socialdemokraternas lösning på alla problem. Ni har fört den politiken under en väldigt lång tid, och den har inte klarat av att tackla problemet med långtidsarbetslösheten. Det har vi faktiskt börjat klara av nu med den politik som vi har fört.

Ni har dock fortfarande inte svarat på frågan. Om den politik vi bedriver nu är så farlig, hur blir det bättre med de nya välfärdsjobben, med att man ger unga människor – och gamla med, för den delen – en lön som ligger 1 000–2 000 kronor över socialbidragsnormen – och med att man tvingar dem att gå in i programmen efter ett halvår? Svara på den frågan!

Anf. 82 JOHAN ANDERSSON (S):

Herr talman! Jag kan konstatera att debattklimatet härinne har blivit lite bättre. Herrarna lyssnade tydligt på det jag försökte säga om detta förut. Nu är det väl inte debattklimatet vi ska tala om. Det får man väl avgöra i något annat forum. Vi har väl alla vår historia när det gäller detta.

Fredrik Schulte och Hanif Bali var väldigt tydliga om välfärdsjobben. I min hemkommun Motala hade vi 2006, vid majoritetsskiftet i riksdagen, 130 personer anställda på kommunala plusjobb. Det var de som hade varit väldigt långt från arbetsmarknaden. Det var reportage om en av dem i vår lokaltidning häromdagen. Han hade varit borta från den reguljära arbetsmarknaden i 19 år. Han hade varit inne i olika åtgärder. Han hade blivit erbjuden ett kommunalt plusjobb.

Att upphäva plusjobben var ett av de första beslut som den nyttillträdde riksdagen fattade. Man upplevde att det inte var bra på något sätt.

Jag är dock helt övertygad om att de 130 personer som hade plusjobb i min hemkommun annars skulle ha haft ett reguljärt arbete i dag inom den offentliga sektorn. Offentlig sektor är en arbetsmarknad bland många andra och en del i det hela.

Det förslag om kommunala välfärdsjobb som nu har presenterats är en liknande modell. Vi lär få återkomma till det framöver.

Det är lite märkligt att man hänvisar till vår budgetmotion och säger att vårt förslag inte är värt någonting. Det var en motion som vi väckte gemensamt med Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Vi fick inte stöd för den vare sig i valet eller i riksdagen, och den har naturligtvis fallit. Nu kommer det att läggas fram ett nytt förslag i samband med vårpropositionen om ett antal veckor, och det återstår att se hur det blir.

Jag har en fråga till ministern. Jag hade en träff häromdagen med våra folkhögskolor i länet, alltså i Östergötland. De är jättesugna på att hjälpa till för att få skjuts på arbetsmarknaden. Det finns ett antal ungdomar som står långt från arbetsmarknaden. Kan det komma något förslag om detta, där man kan satsa på arbetsmarknadsutbildning med hjälp av folkhögskolorna? Jag menar både utbildning på arbetsmarknaden och teoretisk utbildning.

Anf. 83 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M):

Herr talman! Vi talade om ungdomar, deras arbetsplaner och seriösa och oseriösa arbetsgivare. Jag står för det jag har sagt. Jag tror att det är viktigt att ungdomar får kunskaper om arbetsmarknadens villkor. Jag kan hålla med Monica Green om en sak, nämligen att de oseriösa ska bort. Men låt oss ta fram vilka de är och på vilket sätt de är oseriösa. Jag tror också att vi som konsumenter i olika sammanhang vill veta vilka som är oseriösa och undvika dem och gynna dem som är seriösa, vilket ju de allra flesta är.

Jag skulle också vilja att fler arbetsgivare tog ett ansvar och faktiskt anställde ungdomar som har bristande skolunderbyggnad men som både vill och kan delta på arbetsmarknaden. Problemet i dag är att vi är för få som vågar anställa en person som vi inte är hundra procentigt säkra på har den absolut rätta kompetensen. Jag tycker att det är naturligt att man i sitt arbete lär sig att arbeta och successivt kommer in mer på arbetsmarknaden. Därför är det viktigt att arbetsgivarens kostnad för att anställa en ung person inte är alltför hög. Att vi har halverat arbetsgivaravgifterna för att anställa unga är, tror jag, också ett av skälen till att vi har 32 000 fler unga anställda än för ett år sedan.

Jag vill gärna ställa en motfråga till Monica Green: Hur skulle det kunna bli fler trygga anställningar med sjysta villkor om man gör det dubbelt så dyrt att anställa ungdomar mellan 15 och 24 år? Hur ser Socialdemokraternas lösning ut för att fler ungdomar ska få en chans att försörja sig på sjysta villkor?

Anf. 84 MONICA GREEN (S):

Herr talman! När det gäller det sistnämnda kan man bara konstatera att det inte har hjälpt att man har sänkt arbetsgivaravgiften för unga. Arbetslösheten är lika hög ändå. Vi har nästan högst ungdomsarbetslöshet i Europa. Det verktyget har inte hjälpt över huvud taget.

Sedan säger Hillevi Engström att många arbetsgivare är oroliga för att anställa. Men snälla nån, provanställningen har ju förlängts! Nu ska det alltså ta ett år innan en arbetsgivare vet om han kan lita på en ungdom eller inte. I själva verket handlar det om att man vill utnyttja systemet. Man vill inte anställa någon under tryggare förhållanden, vilket försvarar för ungdomar att skaffa lägenhet, flytta hemifrån och så vidare.

Vi socialdemokrater vill investera i konkurrenskraft. Vi vill stärka kvaliteten i utbildningssystemet. Vi vill se till att ungdomar blir anställningsbara. Vi vill göra det möjligt för ungdomar – till skillnad från i dag, då de inte får chansen.

Jag har på olika sätt varit med facket ute på arbetsplatser – både Handels och Hotell- och restaurangfacket – och vi har upptäckt fel och brister, och facket ska givetvis gå vidare med dessa ärenden. Att jag också uppmärksammar ministern på detta är en fördel, tror jag, eftersom jag märker att det finns moderater här i kammaren som inte har en aning om hur det ser ut ute på arbetsmarknaden.

Man talar om att facket skulle ha starkare muskler. Tyvärr har ni avlovat facket. Ni har sett till att 500 000 människor har lämnat facket. Ni har gjort det dyrare att vara med i a-kassan och svårare att uppfylla reglerna för att bli medlem där. Ni har alltså försämrat för de anställda, och det har blivit arbetsgivarens marknad. Det beklagar jag.

Anf. 85 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M):

Herr talman! Nu får det väl ändå vara nog med floskelbiblioteket, Monica Green. Det du säger stämmer inte. Vi har inte förlängt någon provanställningstid. Försök hålla dig till det som gäller. Det kan vi vara nog oense om.

Den bild som Monica Green målar upp stämmer inte. Jag tror att det är viktigt att se på hur det ser ut på arbetsmarknaden. Vad säger Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökning – går det åt rätt eller fel håll?

Det är uppenbart att regeringens politik har gett effekt. Vi har i princip aldrig haft så hög tillväxt i Sverige. Vi ser att arbetslösheten sjunker och att sysselsättningen ökar. Det blir fler människor i arbetskraften. Våra reformer har också lett till att inte minst kvinnor har kommit tillbaka i arbetskraften. Vi har halverat sjukskrivningarna. Man är sjukskriven hälften så lång tid. Det är klart att de här reformerna har bidragit till att vi har en betydligt ljusare situation på arbetsmarknaden.

Sedan är jag den första att instämma i att vi ska försöka hitta lösningar för de ungdomar, äldre, funktionsnedsatta och inte minst de utrikes födda som kan komma i kläm på arbetsmarknaden genom oseriösa arbetsgivare.

Där behöver vi hjälpas åt, fack, arbetsgivare, anställda och lokalsamhället. Flera måste agera tillsammans. Vi ska hålla oss till den bild som finns. Den är inte som Monica Green beskriver den.

Jag ska svara på Johan Anderssons fråga om folkhögskolorna. Det är roligt att det görs besök på folkhögskolorna. Det är en bra verksamhet som bedrivs. Det är därför det är viktigt att ungdomar får chansen att få motiveringsutbildningen och sedan också genomgå utbildning.

Frågan om arbetsmarknadsutbildning i den regin är en fråga för Arbetsförmedlingen som upphandlar arbetsmarknadsutbildningar. Förra året fick 70 000 personer en utbildning genom Arbetsförmedlingens

försorg. Jag ser inget hinder för att det skulle kunna ske i folkhögskole-
regi likaväl som hos andra företag. Det är viktigt med den bästa utbild-
ningen som kan ge effekt.

Tack för en intressant eftermiddag! Jag önskar allihop en trevlig helg.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2010/11:81
1 april

---

10 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Propositioner

2010/11:70 till näringsutskottet

2010/11:125 till miljö- och jordbruksutskottet

Motion

2010/11:N4 till näringsutskottet

11 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Motion

med anledning av skr. 2010/11:105 Berättelse om verksamheten i Euro-
peiska unionen under 2010

2010/11:U8 av Urban Ahlin m.fl. (S)

Civilutskottets betänkanden

2010/11:CU9 Ändringar i skuldsaneringslagen m.m.

2010/11:CU22 Plan- och byggfrågor

2010/11:CU16 Ersättnings- och insolvensrättsliga frågor

Skatteutskottets betänkande

2010/11:SkU29 Skattefrihet för alkoholås i förmånsbilar

Justitieutskottets betänkanden

2010/11:JuU10 Kriminalvårdsfrågor

2010/11:JuU17 Genomförande av FN:s vapenprotokoll

2010/11:JuU20 Riksrevisionens styrelses redogörelse om statens insatser
för att komma åt vinster från brottslig verksamhet

Socialutskottets betänkanden

2010/11:SoU9 Hälso- och sjukvårdsfrågor och tandvårdsfrågor

2010/11:SoU15 Läkemedelsfrågor

Kulturutskottets betänkande

2010/11:KrU9 Allmänna kulturfrågor

Försvarsutskottets betänkande

2010/11:FöU2 Samhällets krisberedskap

12 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 1 april

2010/11:299 Konsekvenser för Sveriges ekonomi vid fler sjukdagar
av *Elin Lundgren* (S)

till finansminister Anders Borg (M)

2010/11:300 EU-rätten och lönedumpning

av *Jonas Sjöstedt* (V)

till arbetsmarknadsminister Hillevi Engström (M)

2010/11:301 Utökat skadeståndsansvar för kärnkraften

av *Jonas Gunnarsson* (S)

till miljöminister Andreas Carlgren (C)

**2010/11:302 Arbetsförmedlingen och Försvarsmaktens personalför-
sörjning**

av *Åsa Lindestam* (S)

till försvarsminister Sten Tolgfors (M)

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabb-
protokoll tisdagen den 5 april.

13 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 1 april

2010/11:418 Nedskärningar inom transportforskningen

av *Stina Bergström* (MP)

till statsrådet Catharina Elmsäter-Svärd (M)

2010/11:419 Miljözoner för personbilar

av *Åsa Romson* (MP)

till statsrådet Catharina Elmsäter-Svärd (M)

**2010/11:420 Satsning på att minska antibiotikaförskrivningen i
landstingen**

av *Gunilla Svantorp* (S)

till socialminister Göran Hägglund (KD)

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 5 april.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdet början till och med 2 §
anf. 14 (delvis),
av talmannen därefter till och med 3 § anf. 39 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med 9 § anf. 78 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

CHARLOTTE RYDELL

/Eva-Lena Ekman

Innehållsförteckning

1 § Anmälan om sammansatt utrikes- och försvarsutskott	1
2 § Svenskt deltagande i den internationella militära insatsen i Libyen	2
Sammansatta utrikes- och försvarsutskottets betänkande 2010/11:UFöU3	2
Anf. 1 MIKAEL JANSSON (SD)	3
Anf. 2 URBAN AHLIN (S)	5
Anf. 3 CECILIA WIDEGREN (M)	8
Anf. 4 BODIL CEBALLOS (MP)	10
Anf. 5 FÖRSTE VICE TALMANNEN	13
Anf. 6 ALLAN WIDMAN (FP)	13
Anf. 7 KERSTIN LUNGGREN (C)	15
Anf. 8 HANS LINDE (V)	17
Anf. 9 DÉSIRÉE PETHRUS (KD)	19
Anf. 10 Utrikesminister CARL BILDT (M)	21
Anf. 11 ÅSA LINDESTAM (S)	24
Anf. 12 FREDRIK MALM (FP)	25
Anf. 13 STAFFAN DANIELSSON (C)	29
Anf. 14 CARL B HAMILTON (FP)	30
Beslut	31
UFöU3 Svenskt deltagande i den internationella militära insatsen i Libyen	31
3 § Aktuell debatt: Kärnkraftens framtid och risker	32
Anf. 15 MARIA WETTERSTRAND (MP)	32
Anf. 16 Miljöminister ANDREAS CARLGREN (C)	32
Anf. 17 MARIA WETTERSTRAND (MP)	34
Anf. 18 LARS JOHANSSON (S)	35
Anf. 19 CECILIE TENFJORD-TOFTBY (M)	36
Anf. 20 EVA FLYBORG (FP)	38
Anf. 21 LARS ISOVAARA (SD)	39
Anf. 22 KENT PERSSON (V)	41
Anf. 23 MATS ODELL (KD)	42
Anf. 24 Miljöminister ANDREAS CARLGREN (C)	44
Anf. 25 MARIA WETTERSTRAND (MP)	45
Anf. 26 LARS JOHANSSON (S)	46
Anf. 27 CECILIE TENFJORD-TOFTBY (M)	47
Anf. 28 EVA FLYBORG (FP)	48
Anf. 29 LARS ISOVAARA (SD)	50
Anf. 30 KENT PERSSON (V)	51
Anf. 31 MATS ODELL (KD)	51
Anf. 32 Miljöminister ANDREAS CARLGREN (C)	52
Anf. 33 MARIA WETTERSTRAND (MP)	53
Anf. 34 LARS JOHANSSON (S)	54
Anf. 35 CECILIE TENFJORD-TOFTBY (M)	54
Anf. 36 EVA FLYBORG (FP)	55
Anf. 37 LARS ISOVAARA (SD)	55

Anf. 38 KENT PERSSON (V).....	56
Anf. 39 MATS ODELL (KD).....	56
Anf. 40 Miljöminister ANDREAS CARLGREN (C).....	57
4 § Anmälan om fördröjt svar på interpellation.....	58
5 § Svar på interpellationerna 2010/11:274 och 292 om skjutövningar i Göteborgs skärgård.....	58
Anf. 41 Försvarsminister STEN TOLGFORS (M).....	58
Anf. 42 HANS LINDE (V).....	60
Anf. 43 TINA EHN (MP).....	61
Anf. 44 ROLAND UTBULT (KD).....	62
Anf. 45 Försvarsminister STEN TOLGFORS (M).....	63
Anf. 46 HANS LINDE (V).....	64
Anf. 47 TINA EHN (MP).....	65
Anf. 48 ROLAND UTBULT (KD).....	66
Anf. 49 Försvarsminister STEN TOLGFORS (M).....	67
Anf. 50 HANS LINDE (V).....	68
Anf. 51 TINA EHN (MP).....	69
Anf. 52 Försvarsminister STEN TOLGFORS (M).....	69
6 § Svar på interpellation 2010/11:278 om förändringar i arbetstidslagen.....	70
Anf. 53 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M).....	70
Anf. 54 JOHAN ANDERSSON (S).....	71
Anf. 55 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M).....	72
Anf. 56 JOHAN ANDERSSON (S).....	72
Anf. 57 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M).....	73
Anf. 58 JOHAN ANDERSSON (S).....	74
Anf. 59 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M).....	74
7 § Svar på interpellation 2010/11:279 om arbetsmiljö.....	75
Anf. 60 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M).....	75
Anf. 61 RAIMO PÄRSSINEN (S).....	76
Anf. 62 JOHAN ANDERSSON (S).....	76
Anf. 63 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M).....	77
Anf. 64 RAIMO PÄRSSINEN (S).....	78
Anf. 65 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M).....	78
Anf. 66 RAIMO PÄRSSINEN (S).....	79
Anf. 67 JOHAN ANDERSSON (S).....	80
Anf. 68 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M).....	80
8 § Svar på interpellation 2010/11:284 om unga människors möjlighet till egen försörjning.....	81

Anf. 69 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M).....	81
Anf. 70 ANN-CHRISTIN AHLBERG (S).....	82
Anf. 71 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M).....	83
Anf. 72 ANN-CHRISTIN AHLBERG (S).....	84
9 § Svar på interpellation 2010/11:293 om ungas arbetsvillkor	85
Anf. 73 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M).....	85
Anf. 74 MONICA GREEN (S)	86
Anf. 75 HANIF BALI (M).....	87
Anf. 76 FREDRIK SCHULTE (M)	87
Anf. 77 JOHAN ANDERSSON (S).....	88
Anf. 78 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M).....	89
Anf. 79 MONICA GREEN (S)	90
Anf. 80 HANIF BALI (M).....	91
Anf. 81 FREDRIK SCHULTE (M)	92
Anf. 82 JOHAN ANDERSSON (S).....	92
Anf. 83 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M).....	93
Anf. 84 MONICA GREEN (S)	93
Anf. 85 Arbetsmarknadsminister HILLEVI ENGSTRÖM (M).....	94
10 § Hänvisning av ärenden till utskott	95
11 § Bordläggning.....	95
12 § Anmälan om interpellationer	96
13 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	96
14 § Kammaren åtskildes kl. 15.21.	97

